

Verne Gyula

Az úszó város

Franciából: Zigány Árpád

I.

Ezernyolcszázhatvanhét március 18-án érkeztem Liverpoolba. Úgy volt; hogy a *Great-Eastern* pár nap múlva New-Yorkba indul s én is vele akartam utazni. De csak pusztá kedvtelésből, minden egyéb cél nélkül. Az a gondolat csábított, hogy ezen az óriási gőzösön szeljem át az Atlanti-oceánt. Ebből az alkalomból természetesen meg akartam nézni Észak-Amerikát is, de csak mellékesen. Első volt a *Great-Eastern* és a Cooper által dicsőített Új-világ csak utána következett.

Ez a gőzös a hajóépítés igazi remeke volt. Nem is hajó, hanem valódi úszó város, egy darab igazi föld, mely elszakad az angol területtől s átvitorlázván az oceánon, az amerikai kontinenshez tömörül. Képzeletben már láttam a roppant tömeget, amint a hullámokon libeg, amint kacagja az ellene támadó szelek tehetetlenségét, a szörnyű tenger hiábavaló dühét: és láttam, amint föl sem veszi az egekig csapkodó hullámokat, hanem nyugodtan siklik tova a háborgó elemekben, amely pedig dióhéjként hányja-veti még az oly nagy hadihajókat is, mint a *Warrior*, meg a *Solferino*.

De képzeletem mégis jóval a valóságon innen maradt. Mert nemcsak ezt láttam és tapasztaltam az utazás alatt, hanem megértem sok olyan dolgot is, amihez a tengernek és hajózásnak semmi köze sincs. Mert a *Great-Eastern* nem pusztá gép volt, hanem egész kis világ, mely külön társadalommal utazott; természetes tehát, hogy aki figyelmesen vizsgálta ezt a színpadot, a számos szereplő egyik-másikában csakhamar fölfedezte az emberi ösztönöket szenvedélyeket és félszégeket is.

A vasúttól egyenesen az Adelphi-fogadóba hajtottam. A *Great-Eastern* indulását március 20-ára tűzték ki. Mivel szerettem volna látni az utolsó előkészületeket, megkértem Anderson kapitányt, a gőzös parancsnokát, hogy engedje meg, hogy azonnal fölhurcolkodhassam a hajóra. Ezt a kérelmemet a legnagyobb előzékenységgel teljesítette is.

Másnap aztán elindultam a kikötő-medencék felé, melyek két oldalról dokkok alakjában szegélyezik a Mersey folyó partját. A forgó-hidakon át eljutottam a New-Prince partig; ez afféle mozgó rakodópart, vagy hajó-híd, amely a tenger dagályának és apályának mozgásait követi. Itt köt ki az a számos helyi hajó, mely a forgalmat közvetíti Liverpool és Birkenhead között; ez az utóbbi város csak kiegészítő része Liverpoolnak és a Mersey folyó bal partján épült.

A Mersey, éppen úgy, mint a Temze, jelentéktelen folyó s éppen nem érdemli meg a folyó nevet, noha a tengerbe szakad. Inkább csak nagy földmélyedés, mely vízzel van tele; valóságos tölcsér, mely a mélységénél fogva a legnagyobb hajókat is elbírja. Még a *Great-Eastern* is horgonyt vethetett benne, pedig ez a gőzös a Föld legtöbb kikötőjébe nem mehetett volna be. Ez az előnyös fekvés okozta, hogy úgy a Mersey, mint a Temze partján, mindjárt a torkolatuk közelében, két hatalmas világkereskedelmi piac - Liverpool és London - épült; éppen úgy, mint Glasgow is hasonló előnyök miatt lett világvárossá a Clyde partjain.

New-Prince állomáson már ott várt a kis gőzös, mely a *Great-Eastern* szolgálatában állt. Fölmentem a födélzetére, amely már zsúfolva volt munkásokkal és mesteremberekkel, akik mind az úszó városra igyekeztek. Mikor aztán a Victoria-torony órája elkongatta a hét órát, a kis gőzös eloldotta a köteleit és teljes gőzerővel nekivágott a Mersey folyónak, fölfelé.

Alig távoztunk el a parttól, mindjárt észrevettem ott egy magas, erőteljes fiatalembert, akinek az arca előkelő, büszke és parancsoló volt, mint az angol katonatiszteké általában. Úgy rémlett, hogy barátomra ismerem benne: az indiai hadsereg egyik tisztjére, akit már több év óta nem láttam. De alighanem csalatkoztam, mert Mac Elvin kapitány nem távozhatott el Bombayből. Ezt nekem tudnom kellett volna. Különbösen is Mac Elvin vidám, gondtalan, jókedvű ifjú volt, az pedig, akit a parton láttam, bár hasonlított hozzá szomorú volt, mintha mély, titkos fájdalom sorvasztaná. De a kis gőzös olyan gyorsan távozott a parttól, hogy már nem maradt időm jobban szemügyre venni vélt barátomat; nem csoda hát, hogy őt magát s a véletlen hasonlatosságot is csakhamar elfeledtem.

A *Great-Eastern* körülbelül három mérföldnyire a folyam mentén fölfelé horgonyzott, Liverpool első házainak közelében. A New-Prince rakodópartról nem lehetett látni és csak a folyam első kanyarulatánál tűnt szemembe a roppant gőzös megdöbbentő tömege. Azt lehetett volna mondani, hogy igazi sziget, mely félig a ködbe és a fellegekbe vész. Szemben állt velünk, hogy minél kevesebbet fogjon el a folyam szélességéből: de a kis gőzös csakhamar megkerülte s akkor egész hosszában előttem állt. Valóban roppant és megdöbbentő volt. Három vagy négy «szeneshajó» volt mellette s az alsó terhelőlyukon át szenet rakott be a kolosszusba. Ezek a háromárbcos gőzösök kis csónakoknak látszottak a *Great-Eastern* mellett. Kéményeik nem érték föl az óriási gőzösnek legalsó kerek ablakait sem, árbocaik csúcsa pedig nem haladta meg a *Great-Eastern* fődélzetének párkányát sem. Ez a gigász könnyen fölhúzhatta volna a háromárbcos gőzösöket a fődélzetre, mint apró csónakokat.

A kis helyi hajó gyorsan közeledett a gőzőshöz, elsuhan a fara alatt, amelyet megpattanásig feszülő derékvastagságú láncok tartottak szilárdan a folyam sodra ellenében; aztán, a szél alatti oldalára kerülve, odafarolt a magas lépcsőhöz, mely a *Great-Eastern* fődélzetétől a víz színéig lenyúlt. Ebben az állapotában a kis helyi hajó hídja éppen csak a gőzös vízvonaláig ért, vagyis addig a vonalig, ameddig sülyednie kellett a *Great-Eastern*-nek, hogy egészen meg legyen terhelve; ez a vonal most még két méternyire kiállt a vízből.

A munkások gyorsan siettek föl a lépcsőn a fődélzetre. Én pedig megálltam a lépcső legalsó fokán, hátraszegtem a nyakamat és visszahajlítva a derekam, mint a turista, aki magas hegyre néz, rábámultam a *Great-Eastern* kerekeire.

Oldalról nézve ezek a kerekek vékonyaknak, gyöngéknek látszottak, noha minden lapát négy méter hosszú volt; szemközt ellenben nagyon is erősek voltak. A szilárd, hatalmas tengely körül, mint a dicsfény szétlövellő sugarai sorakoztak a lapátok küllői, melyeket a kerekek dobjai félig elrejtettek a kutató szem elől, úgyhogy a bizonytalan homályból előkandikáló roppant gépezet valami rejtélyes szörnyű hatalom képzetét ébresztette a lélekben.

Mily iszonyú erővel paskolhatják ezek a páncélozott lapátok a vizet, mely most tajtékos habokban törik meg rajtuk! Hogyan forr, buzog sustorog majd a nyugtalan elem, ha lapát lapát után szüntelen vágja és kavarja! Micsoda rémes dübörgés visszhangzik a dobok üregeiben, ha majd a *Great-Eastern* teljes gőzerővel halad a kerekek segítségével, melyeknek átmérője ötvenhárom láb, a kerületük százhatvanhat láb, a súlyuk kilencven tonna, forgási sebességük pedig percenként tizenegy!

A helyi hajónak minden utasa kiszállt. Fölfelé indultam tehát az öntöttvas lépcsőkön s pár pillanat múlva fönt voltam a gőzös fődélzetén.

II.

A hajóhíd olyan volt, mint egy roppant műhely, amelyben egész sereg munkás és mesterember dolgozott. Alig hihettem, hogy a hajó födézetén vagyok. Több ezer ember - napszámosok, hajóslegények, gépészek, tisztek, kárpitosok, hajóácsok, kíváncsiak - hullámozott, tolongott, dolgozott mindenfelé; sokan a hídon, mások a kerekeknél, ismét mások a gépházban, némelyek az árbocokon sűrögtek-forogtak, még pedig oly rendetlenül nyüzsgő tömegben, hogy leírni sem lehet.

Mikor a podgyászomat is fölhozták, Anderson kapitány után kérdezősködtem. A parancsnok még nem jött meg, de az egyik szállásmester rögtön gondviselésébe fogadott s azonnal bevittette podgyászomat a hajó hátulján épített kényelmes kabinok egyikébe.

- Barátom, - mondtam neki, - a *Great-Eastern* indulását március 20-ára tűzték ugyan ki, de én lehetetlennek tartom, hogy ezt a sok hátralevő munkát egy huszonnégy óra alatt elvégezzék. Nem mondhatná meg egészen biztosan, hogy mikor indulhatunk Liverpoolból?

Erre nézve a szállásmester semmivel sem tudott többet, mint én. Mikor egyedül hagytam, elhatároztam, hogy végignézem ennek a roppant hangyabolynak minden üregét és úgy indultam a sétára, mint az a turista, aki egészen ismeretlen városba került. A födézetén halmokban állt a piszok és szemét; itt-ott kátránypatakok csörgedeztek és orrfacsaró illatot árasztottak maguk körül: azt lehetett volna hinni, hogy az ember a londoni Alsó-Themze legutolsó utcájában van. Óvatosan lépkedtem a hajópárkány mentében, mely hátul magas dobogóvá szélesedett, míg a gőzös közepe felé kétoldalt egész utcává nyílt, melyen hemzsegett a tömeg.

A hajó közepén megálltam és lepillantottam a mély gépházba, hol a hatalmas gőzgép állt. Vagy ötven munkás szorgoskodott a kolosszális alkotmány körül; tisztogatták a csavarokat, a gőzhengereket, a csapokat és tengelyeket, vagy megszorították, olajozták a bámulatos tökéletességű gép egyéb részeit. A fejem fölött óriási kettős-csavar himbálózott a levegőben: éppen most eresztették le a gépházba, hogy a két hajtókerék tengelyeit beleakaszthassák. A mélységből pokoli kopácsolás, zörgés, kiabálás hangzott föl.

Tovább mentem, a hajó orra felé. A kárpitosok éppen az utolsó szögeket verték be abba a nagy szalonba, amelynek «smoking-room» - dohányzó-szoba - volt a neve: valóságos terem, fényes kávéház, melyet tizennégy, kettős-nyílású ablak világított meg; a mennyezete hófehér volt, gazdag aranyozással, a falait pedig citromsárga selyemmel kárpitozták. Így értem a hajó elejére, melynek éles, egyenes orra függőlegesen esett alá a vízbe.

Itt megfordultam és visszatekintettem. A ködben, füstben csak nehezen tudtam meglátni a *Great-Eastern* hátulsó végét, amely több, mint kétszáz méternyire volt tőlem, mert több, mint kétszáz méter hosszú volt ennek a kolosszusnak a teste!

Utamat a hajó másik oldalán folytattam visszafelé, kerülgetve a darukon himbálódó nehéz terheket, elhárítva a szélről ingatott hajóköteleket s ügyelve, hogy a sok lakatosműhely izzó szikrái meg ne pörköljék a ruhámat. A kétszáz lábnál is magasabb árbocok csúcsait nem is láttam a ködös levegőben; de a helyett, jobbra is, balra is, apróbb-nagyobb házakat láttam, ajtókkal, ablakokkal, fölöttük pedig téres, hosszú verandákat vagy sétatereket.

Végre odaértem a hajó farára, ahol külön házban állt a négy kormánykerék; a kis ház előtt nagy faalkotmányt emeltek, amelyen belül egész sereg gépész dolgozott egy új gép beállításán. A gép szerkezete, ahogy ránéztem, nagyon bonyolultnak látszott s nem is tudtam elkép-

zelni, hogy mire való, éppen ezen a helyen; de nem csoda, hiszen még kész sem volt és sejteni sem lehetett a hivatását.

De miért hát ez a késelem? Mire valók ezek a nagy átalakítások a *Great-Eastern* földézetén, mikor a hajó aránylag még nem is olyan nagyon régi? Ezt pár szóval meg kell magyaráznunk.

Miután a *Great-Eastern* vagy hússzor megtette az utat Amerika és Anglia között és legutolsó útjában igen sok baleset érte, a hajót egy időre nyugalomba helyezték. Úgy látszott, hogy a roppant gőzös, melyet főleg a kivándorlók átszállítására építettek, már semmire sem használható, mert az utasok, a legutolsó szerencsétlenség óta, iszonyodtak tőle.

Mikor azonban a tengeralatti távíró-drótokat, a kábelt sehogy sem tudták lerakni Anglia és Amerika között, a mérnökök a *Great-Eastern*-re gondoltak. Csakis ez az úszó szörnyeteg vehette föl a háromezernégyszáz kilométer hosszú drótot, melynek súlya négyezeröttszáz tonna volt. Csakis ez a hajó rakhatta le a roppant hosszú vezetékét, mert a tenger nem háborgathatta, nem ingathatta meg iszonyú tömegét. De, hogy a drótvezeték a legombolyításra és a lerakásra alkalmas módon fölraakhassák, egészen át kellett alakítani a hajót. A hat kazánból kettőt, a három kéményből egyet kidobtak belőle s ezek helyébe nagy tartókat építettek, melyekbe úgy rakták bele a kábelt, hogy mindjárt vizet is eresztettek rá. Így aztán, mikor a lerakásra került a sor, a kábel egyenesen a vízből ment a tengerbe, anélkül, hogy a külső levegővel érintkezett volna.

Mikor a kábel lerakása szerencsésen sikerült, a *Great-Eastern* megint visszakerült a nyugalomba. Ekkor jött aztán az 1867-iki világkiállítás Párizsban. A «*Great-Eastern Szállító Társulat*», mely Franciaországban alakult, két millió frank alaptőkét hozott össze, azzal a céllal, hogy kibérli a nagy gőzöst és azon szállítja Európába az amerikai látogatókat. Ezért kellett hát a gőzöst újra átalakítani: visszaállítani a két kazánt meg a kéményt, melyek a hátulso csavart hajtották, új szalonokat, ebédlőket és kabinokat építeni, hogy a több ezer utasnak legyen kényelmes helye az oceánon.

A *Great-Eastern*-t havonként huszonötezer frankért bérelték ki. Ezenfölül a Szállító Társulat még két szerződést kötött a liverpooli G. Forrester & Comp. céggel: egyet ötszázharminckétezer nyolcszázötven frankban, az új kazánok és a csavar helyreállítására; s a másikat hatszázhatvankétezer ötszáz frankban az általános átalakításokra és javításokra.

Mielőtt a munkához fogtak volna, a liverpooli *Board of Trade* - kereskedelmi kamara - követelte, hogy a hajót vontassák be a száraz dockba, hogy meg lehessen vizsgálni, vajjon a teknője és a bordái hibátlanok, épek-e? Ez is megtörtént s a gőzösnek egyik megsérült oldalfalát gondosan kijavították. Ezután megkezdtek a gőzös jókarba helyezését s a többiek közt egy nevezetes újítást is hoztak be a kormánykeréknél; az a nagy faalkotmány, amelyről az imént szoltam, éppen ebből a célból épült.

A kormányos, aki a kerék mellett állt, minden pillanatban leolvashatta a hajó irányát és járását arról a kis delejtűről, mely előtte volt. Ha most irányt akart változtatni, elég volt, hogy egy újjával megnyomja annak az alig egy lábnyi kis keréknek a küllőjét, mely a nagy kereket helyettesítette. A kis kerék megnyitotta a külön e célra fűtött gőzgép csapjait s a kitóduló gőz rögtön mozgásba hozta a kormánylapátot, mely a hajó irányát rögtön megváltoztatta: íme, egyetlen ember a kis újjával igazgatta a *Great-Eastern* roppant tömegét!

Elmult március 20-a s az indulásról szó sem lehetett. Még öt napig dolgoztak a hajón serényen, lankadatlanul s az indulást most már véglegesen március 26-ára tűzték ki. Eljött március 25-e is, de a földézet még tele volt gépekkel szerszámokkal és személlyel. A vállalkozók eleget bosszankodtak a káros késelem miatt, de egyebet nem tehettek, mint hogy a munkálatokat sietteték.

Végre március 26-án, a fődélzet lassanként tisztulni kezdett; az állványokat lehordták, a darukat leszerelték, beverték az utolsó szögeket, megtöltötték a víztartókat és eltisztogatták a szemetet. A főmérnök kipróbálta a gépeket is. Sűrű gőzfelhő töltötte meg a tágas gépházat s én, amint fölülről lenéztem bele, nem láthattam semmit, csak hallottam a hosszú tengelyek zizegő morgását, a központkívüli kerekek dübörgését és az óriási gőzhengerek tompa zuhogását. Aztán, a kerekek alatt a Mersey vize habzani, forni kezdett s a lapátok lassan paskolták a szaladó hullámokat. Hátul a csavar kavarta föl a habokat: a két, egymástól teljesen független gép kész volt, bármikor meg lehetett indítani.

Este öt óra felé egy gözcsónak érkezett a hajóhoz. Ez lett volna a *Great-Eastern* mentőcsónakja; először a gépezetét húzták föl a fődélzetre s aztán magát a hajót is föl akarták húzni. De nem lehetett; mert oly nehéz volt, hogy a gőzdaruk karjai meghajlottak a roppant teher alatt. Le kellett tehát mondani a gözcsónakról, de ez nem nagy baj volt, mert a *Great-Eastern*-nek maradt még tizenhat igen tágas csónakja, melyek jobbról és balról az oldalain függtek.

Ezen az estén minden kész volt. A széles fődélzetet oly tisztára söpörték és mosták, mintha sohasem lett volna rajta szemet. A teher mind benn volt a hajóban: beterhelték továbbá a szenet, az élelmiszereket és ivóvizet is. Mindez azonban kevés volt arra, hogy a roppant gőzös egész a terhelési vonalig, vagyis kilenc méternyire süllyedjen a vízbe. Ez hátrányos volt annyiban, hogy a kerekek nem merültek kellő mértékben a víz alá, a lapátok hajtóereje tehát kisebb volt, mint lennie kellett volna. De azért mégis el lehetett indulni.

Én tehát abban a reményben feküdtem le, hogy holnap mindenesetre tengerre szállunk. Nem is csalódtam várakozásomban. Másnap, március 27-én, mikor kora reggel kiléptem a fődélzetre, az első árbocon az amerikai, a középsőn a francia, a leghátulsón pedig az angol lobogót pillantottam meg: az indulás tehát el volt határozva.

III.

A *Great-Eastern* valóban készült az útra. Öt kéményéből már fölcsavarodott a füst és a gépház környékén érezhető volt a kazánok melege. Néhány hajós törülgette azt a négy ágyút, amellyel az indulás pillanatában Liverpooltól búcsút vesznek; mások az árbocokon futkároztak s itt-ott még munkások is dolgoztak, de ezek csakhamar eltávoztak a rájuk váró helyi hajóval. Nemsokára gőzt eresztettek a kormánykerékbe is, melynek működését szintén kipróbálták.

Az idő elég szép és kedvező volt. Az égen gyorsan úszó felhők csak néha s ekkor is rövid időre takarták el a napot. Kint, a nyílt tengeren erős szél lehetett, de a *Great-Eastern* e miatt nem nagyon aggódott.

A tisztek már mind a hajón voltak, a rendes helyükön, hogy mindent előkészítsenek az indulásra. A főtisztek száma kilenc volt: a parancsnok, két kapitány, öt hadnagy, köztük egy francia, egy önkéntes, aki szintén francia volt.

Anderson kapitány, a parancsnok, a legkiválóbb angol hajóstisztek egyike volt. A tengeralatti kábel lerakása neki köszönhető. Igaz ugyan, hogy az ő munkája könnyebb volt, mint kudarcot vallott előzőié, mert ő a *Great-Eastern*-nel dolgozott; de azért mégis megkapta a «lord» címet, az angol királyné öfelsége kegyelméből. Egyébként nagyon kedves és szeretetreméltó férfiú volt; igazi angol, nyugodt, vidám, kissé gúnyolódásra hajló, ötven év körüli, erőteljes szőke tengerész, aki büszke volt a mesterségére, mindig kifogástalanul öltözködött és mindenkivel kifogástalanul udvarias volt.

A másik kapitány éppen ellentéte volt a parancsnoknak: alacsony, de izmos, lobbanékony természetű férfiú, akinek arcát csaknem a szeméig benőtte a fekete szakáll; egyébként élénk, tevékeny, a szükséghez képest goromba tengerész, igazi tengeri medve, aki röviden, hangosan parancsolt s utána nézett, hogy a parancsait teljesítsék. Azt hiszem, hogy az angol haditengerészetben szolgált és csak különös engedelemmel állhatott be a *Great-Eastern* tisztikarába.

A gépek vezetésére külön főmérnököt szerződtettek, akinek nyolc vagy tíz kipróbált gépésze volt. Egyébként pedig egész kis hadsereg dolgozott a gépeknél: kétszázötven fűtő, fékező, gépkenő s más efféle munkás, akik úgyszólván sohasem jöttek fel a földélzetre a hajó mélyéből. Ami természetes is, mert a tíz kazán mindegyikének tíz kemencéje volt; száz kemencét fűteni pedig ennyi embernek is elég dolgot ad.

Maga a hajóslegénység, mely kizárólag a gőzös vezetésére, kormányzására és ellátására volt fogadva, összesen száz főre rugott; ezek részint kormányosok, részint vitorlamesterek, részint matrózok és hajóssuhancok voltak. Rajtuk kívül még kétszáz *steward*, vagyis pincérféle utazott a hajón, az utasok kényelmére s kiszolgálására.

Mindenki készen állt a helyén. A révkalauz, akinek ki kellett vezetnie a gőzöst a Mersey folyóból, már tegnap este óta a hajón volt. Láttam aztán még egy révkalauzt; ez francia volt a Moléne-szigetről és velünk jött Liverpoolból New-Yorkba, hogy visszatérve, bevezesse a gőzöst a bresti kikötőbe.

- Most már valóban kezdem hinni, hogy útnak indulunk, - szóltam a francia hadnagyhoz.
- Még csak az utasokat várjuk, - felelte udvarias földim.
- Sokan vannak?
- Tizenkét- vagy tizenháromszáz.

Akárcsak egy népes falu!

Féltizenkettőkor megjött a helyi hajó, mely zsúfolásig tele volt utasokkal. Egymás hátán álltak a hídon, ahol nagy halomba voltak hányva a podgyászok. A világ minden vidéke és nemzetisége képviselve volt ott: angolok és amerikaiak, franciák és németek, oroszok és spanyolok tolongtak a hídon, köztük nem egy Európaszerte ismert név tulajdonosa.

A helyi hajó odaállt a gőzös följárója mellé és kikötött. Ekkor megkezdődött a vándorlás, amelynek vége-hossza nem volt; utasok, podgyászvivők szakadatlan sorban jöttek felfelé, de nem tolakodtak, nem kiabáltak, nem civódtak, csak jöttek szép lassan és rendben, mintha haza mennének. A franciák bizonyára megrohanták volna a hajót és úgy viselkedtek volna, mint az ostromló zuávok a megszállott város falai alatt.

Mihelyt az utasok felértek a hajóra, első gondjuk volt lemenni az ebédlőbe, hogy ki-kifoglálja magának a neki tetsző helyet. Elég volt, ha a kiválasztott helyre odatette a névjegyet vagy egy darab papirost, amelyre a nevét fölírta. Pár perc múlva már fől szolgálták az első villásreggelit s nemsokára az összes utas vidáman falatozott az asztaloknál.

Én odafönt maradtam a hídon, hogy végignézzem a beszállást és a podgyászok átvételét. Fél egykor már minden és mindenki a hajón volt. Ezer különböző alakú és nagyságú podgyász hevert ott, össze-vissza hányva; kocsis nagyságú ládák, melyekben egész bútorok elfértek, meg apró elegáns kezításkák, angol utazótáskák, amerikai podgyászok, amelyekre könnyen rá lehetett ismerni fényes szíjjaikról, bonyolult zárjaikról és vászontakaróikról. De a sok ezer podgyász csakhamar eltűnt a raktárakban s pár perc múlva a közszolgák és szállítók is eltűntek a *Great-Eastern* fedélzetéről.

Megfordultam, hogy a hajó orrára menjek, midőn hirtelen előttem termett ugyanaz a fiatal ember, akit pár nappal előbb futólag láttam a New-Prince rakodóparton. Mikor megpillantott, azonnal hozzám lépett s felém nyújtotta a kezét, melyet melegen ráztam meg.

- Ön az, Fabian!? - kiáltottam föl. - Ön itt van?

- Csakugyan én vagyok, barátom.

- Tehát mégsem csatlakoztam és valóban ön volt az, akit pár nappal előbb a rakodóparton láttam?

- Az valószínű, - felelte Fabian; - de én nem vettem észre önt.

- S ön is Amerikába utazik?

- Mindenesetre! Pár hónapi szabadságot kaptam s használhatom-e jobbra, mint hogy szétnézzek egy kissé a világban?

- Igazán szerencsés véletlen, hogy a *Great-Eastern*-t választotta ki erre a célra.

- Ez nem véletlen, kedves barátom. Valamelyik újságban olvastam, hogy ön is a *Great-Eastern* fedélzetén utazik s mivel már néhány év óta nem láttuk egymást, elhatároztam, hogy magam is a *Great-Eastern*-nel utazom; legalább együtt megyünk át az oceánon.

- Ön Indiából jön?

- Igen; a *Godavery* gőzös hozott Liverpoolba, éppen ma egy hete.

- S ön utazik, Fabian?... - kérdeztem tőle, mialatt fürkészve néztem halvány szomorú arcát.

- Úgy van; hogy szórakozzam, ha tudok, - felelte Mac Elvin kapitány és meghatva szorította meg a kezemet.

IV.

Fabian elment, hogy berendezkedjék a 73-ik számú kabinban, mely mindjárt a nagy szalon közelében volt. E pillanatban a gőzös kéményéből sűrű, fekete füstfelhők kavargtak fölfelé, a gépházban pedig már hallani lehetett a magas feszültségű gőz dübörgését. Tehát minden készen volt az indulásra.

Mindenekelőtt a vasmacskát kellett fölhúzni. A tenger árja fölfelé nyomult a Mersey tölsérésében és visszafelé nyomta a *Great-Eastern*-t, mely orrával a folyam mentén horgonyzott. Ez az időpont és ez a helyzet volt a legkedvezőbb az indulásra, mert a *Great-Eastern* könnyen mozoghatott, mivel nem kellett a folyam sodrának erejével is küzdenie.

Azonban a vasmacska fölhúzása igen nagy nehézségekkel járt. A tengerdagály szinte a megpattanásig megfeszítette a vasmacska láncait s ezenfölül a heves délnyugati szél is nekifeküdt a gőzös kolosszális testének. Először a kis «anchor-boat», a horgonyfölhúzó gőzös kísértette meg a vasmacska fölhúzását, de még csak megmozdítani sem bírta; erre aztán maga a *Great-Eastern* fogott hozzá a nehéz munkához.

A gőzös orrában a hetven lóerejű kis gőzgépet szánták a vasmacskák fölhúzására. Működésbe is hozták, de ez sem bírta fölhúzni a vasmacskát; segítségére kellett menni és embererővel kellett pótolni a gőzgép fogyatékos lóerejét.

Anderson parancsnok fölszereltette a hajócsigát, a legénység nekifeküdt a hosszú rudaknak és a csiga meg a gőzgép egyesült ereje lassankint mozgásba hozta a *Great-Eastern*-t, mely nyomról-nyomra közeledett a horgony felé.

Ekkor már kissé előrementem, a hajó orrán levő hídra, ahol már több utas állt és érdeklődve nézte a munkát. Közvetlenül mellettem kis, alacsony sovány, ideges férfi állt, akit valószínűleg bosszantott ez a lassú, késedelmes munka, mert időnkint türelmetlenül vonogatta a vállait és félhangosan gúnyolta szidta a tehetetlen gépet. Mindjárt látni lehetett rajta, hogy vidám, tréfás kedélyű ember, aki az életnek mindig csak a jobbik, derültebb oldalát látja; egyébként amint később tapasztaltam, igen kellemes, mulattató útitárs volt.

- Uram, - szólt hozzám, - mindeddig azt hittem, hogy a gépeket azért készítik, hogy az embereknek segítsenek; de most látom, hogy az emberek kénytelenek a gépeket gyámolítani.

Éppen felelni akartam, mikor rémes ordítás rázta meg a levegőt. Előre rohantunk; a csigát hajtó emberek mind a földön heverték; a legtöbb fölkelt, de néhányan élettelenül fekvé maradtak. A csigának egyik foga kitört s a henger visszaugrott, leütve a hajóslegényeket, akik egész testükkel reáneheztek a hajtóküllőkre. Négy legény rögtön szörnyethalt s egy tucat súlyosan megsebesült; ezek közt volt az első vitorlamester is.

A sebesülteket rögtön a betegszobába vitték, mely a hajó hátulján volt, a holtakat pedig azonnal a partra küldték. Különben az angolszászok általában oly keveset törődnek a szegény emberek életével, hogy ez a baleset sem okozott nagyobb fölindulást a hajón. Ezek a szerencsétlenek oly jelentéktelen szögek vagy effélék voltak a nagy gépezetben, hogy nagyon is könnyen lehetett őket helyettesíteni.

Odaintették hát a már távozóban levő helyi hajót s a négy, pokrócokkal letakart hullát lebocsátották a földézetére. Velük ment a *Great-Eastern* egyik orvosa is, akit azzal eresztettek útnak, hogy mihelyt a halottakat átadta a hatóságnak, rögtön lóhalálában siessen vissza. A helyi hajó azonnal távozott, a matrózok pedig visszamentek a *Great-Eastern* orrába és fölmosták a földézetről a vérnyomokat.

Az egyik utas, aki szintén megsérült, bár csak jelentéktelenül, kinyilatkoztatta, hogy neki már elég a *Great-Eastern*-ből; fölhozatta a podgyászát és menten partra szállt. Mialatt a távozó utas után néztem, gúnyolódó útitársam félhangosan dörögte:

- No, ez az utazás jól kezdődik!

- Sőt nagyon is rosszul, uram, - feleltem megfordulva. - Kihez van szerencsém?

- Dean Pitferge doktor vagyok.

V.

A legénység ezalatt ismét munkához fogott. Nagy erőfeszítések után a vasmacska végre kiszakadt az agyagos talajból és fölvontathatták. A birkenheadi toronyórák éppen fél kettőt vertek, az indulást tehát nem lehetett sokáig halogatni, ha föl akarták használni a tenger-dagályt.

A parancsnok meg a révkalauz a legfelső hídra léptek; az egyik hadnagy a csavar, a másik a kerekek jelzőkészülékéhez állt, hogy a kellő pillanatban figyelmeztessék a gépészeket a gép megindítására; kettőjük közt állt a kormányos, a kis gőzkerék mellett, míg a nagy kormánykerékhez négy legényt rendeltek, hogy abban az esetben is kormányozhassanak, ha a kis gőzkerék netalán megtagadná a szolgálatot.

A *Great-Eastern*, miután a vasmacskáját fölhúzták, a köteleit a partról eloldozták szabadon úszott a vízen. A tisztek lecsöngettek a gépházba. A kerekek lassú csobogással paskolták a vizet, a csavar pedig hátul forogni kezdett: az úszó város lomhán megindult a folyón lefelé.

Az utasok legnagyobb része fönt volt a földéleben és nézte a Mersey folyó két partján égnek meredező kéményerdőt, mely a jobb parton Liverpool, a bal parton Birkenhead városa volt. Maga a folyó úgy tele volt hajókkal, hogy a *Great-Eastern* csak szűk és kanyargós úton haladhatott. De a révkalauz ügyes keze alatt a roppant kolosszus oly fürgén mozgott, mint a leggyorsabb cetvadász-hajó. Egyszer azt hittem, hogy menthetetlenül nekimegyünk egy háromárbocosnak, mely a folyam árjától hajtva, egyenesen felénk farolt, de kikerültük az összeütközést; s a mint a magas párkány fölött lepillantottam rá, olyannak láttam ezt a legalább hét-nyolcszáz tonnás hajót, aminők azok a kis csónakok, melyeket a gyermekek bocsátanak a Green-Park apró tavaira vagy a Serpentine-River vizére.

A *Great-Eastern* nemsokára a liverpooli rakodópartokkal egy irányba ért. A négy ágyút nem sütötték el, arra való tekintettel, hogy az indulásnál négy matróz szörnyet halt. Az utasok ellenben, mint egyetlen ember, hatalmas, egetverő hurrah-kiáltásokban törtek ki, így üdvözlővén a földet, melyről távoztak. Aztán tapsoltak, a karjaikkal hadonásztak, a zsebkendőiket lengették és száz más módon adtak kifejezést érzelmeiknek. A partról pedig a sok ezernyi tömeg fület hasogató riadallal viszonzta ezt az üdvözlést, melynek tomboló lelkesedése átragadt azokra is, akik lent a folyóban a csónakokon, bárkákon, kis gőzösökön kísérték útjában a világ legnagyobb hajóját.

A *Lord Clyde* hadihajó legénysége fölmászott az árbocokra és tele torokból köszöntötte a mellette elsuhanó gigászt; köröskörül pedig, a többi hajókról, zenészó, üdvözlő-kiáltások sőt puskalövések is hangzottak föl, hogy a láрма, zaj szinte pokoli hangversennyé nőtte ki magát. A lobogókat egyre fölhúzták és leeresztették a *Great-Eastern* tiszteletére s ez a lelkesedés, zaj és kiabálás mindaddig tartott, míg csak a folyam kanyarulata el nem fődte előlünk a partokat.

A gőzös lassan elhaladt a *Tripolis* mellett, mely a világhírű, Cunard-társulat egyik legnagyobb személyszállító gőzöse és kétezer tonnát bír el; de még ez is csak kis csónaknak látszott hozzá mérve. A partokon lassankint megritkultak a házak és a füstfelhő sem volt már oly sűrű. Itt-ott még lehetett látni egy-egy sor bérkaszárnnyát, amelyekben munkások laktak, de nemsokára ezeket is villák váltották föl, míg végre a Mersey balpartján, a világítótoronyról, meg a bástyafalról utánunk küldték az utolsó hurrah-kiáltásokat.

Délután három órakor a *Great-Eastern* kijutott a Mersey tölcseréből és egyenesen nekivágott a Szent-György csatornának. A szél délnyugat felől nagyon erősen fújt és az árbocokra fölhúzott lobogók szinte megfeszültek, mintha szilárd anyagból volnának. A tenger is hullámzani kezdett, de a gőzös meg sem érezte a hullámverést.

Négy óra felé Anderson kapitány megállította a hajót. A kis helyi gőzös gyorsan közeledett s visszahozta az orvost, aki a halottakat elkísérte. Ledobtak egy kötelet, melyen az orvos csak nagy nehezen tudott fölmászni; ugyanezen az úton távozott aztán a révkalauz is és beszállt kis csónakjába, melyet két legénye már készen tartott.

Az utat rögtön tovább folytattuk. A kerekek és a csavar gyorsan hajtották a *Great-Eastern*-t. Bár a szél egyre növekedett, a gőzös sem ezt sem a heves hullámverést nem érezte. Nem-sokára árnyék borult a tengerre s már nem is láttuk többé a walesi partokat, melyeknek legkiszögellőbb pontját, a Holy-Head fokot, épp akkor kerültük meg.

VI.

Másnap, március 27-én a *Great-Eastern* közvetlenül Írország szakadozott partjai mentén haladt. Az én szobácskám egészen elől volt s két gömbölyű ablak világította meg; mögötte még egy sor kabin feküdt s ez választotta el a szalontól, úgyhogy sem a beszélgetés sem a zongora hangja nem háborgathattak. Olyan volt a szobám, mint a külváros végén elszigetelt ház.

Reggel hét órakor, átmenve a két első szalonon, a hajóhídra jutottam. Már néhány utas ott sétálgatott a párkányok mentén, a gőzös alig észrevehetően ingott az erős hullámverésben, pedig a szél már nagyon erősen fúj. Ez nagyon jó előjel volt arra, hogy a *Great-Eastern* szilárdan megállja helyét majd az oceánon is.

Mikor a smoking-room, a dohányzószoba elé értem, egyszerre magam előtt láttam az alacsony ír partokat, amelyekről, mivel örökké zöldek, «smaragdszigetnek» nevezték el az egész országot. Csak itt-ott állt rajt egy magányos ház, néhol egy-egy vámórház vagy a tengerre táviratozó szemafor-állomás, mely a kint járó hajókkal váltott jeleket és üzeneteket; messze távol halványszürke füstszalag jelezte, hogy éppen vasút megy arra.

Nemsokára megláttuk *Queens-Town* városkát, amelynek szűk kikötője előtt egész halászbárka-raj dolgozott a vízen. Minden Amerikából, Indiából vagy Ausztráliából jövő hajó itt teszi partra az expresszleveleket tartalmazó zsákot, melyet a mindig készen álló gyorsvonat rögtön Dublinbe szállít. Ott ismét indulásra készen várja egy hajó, mely óránként 18 mérföldnyi sebességgel továbbítja a leveleket Liverpoolba, ahova egy egész nappal előbb érkeznek, mint a leggyorsabb postahajón.

Kilenc óra felé, éppen mikor le akartam menni a szalonba, találkoztam Mac Elvin kapitánnyal. Egyik barátja kísérte: hat láb magas szőke atléta, kinek dús szakálla az akkori divat szerint az állán ki volt borotvált. Igazi angol katonatiszt volt: büszkén, de nem gőgösen hordta a fejét, komolyan, de nem megvetően nézett s egész alakjáról lerítt az erő, a higgadt bátorság.

- Barátom, Archibald Corsican, - így mutatta be őt Fabian, - velem együtt szolgál az indiai hadsereg 22-ikezredében.

Barátságosan üdvözöltük egymást és tovább beszélgettünk.

- Tegnap csak futólag váltottunk pár szót, Fabian, - szóltam, kezet fogva barátommal; - s én csak annyit tudtam meg, hogy nem egészen a véletlen hozta önt a *Great-Eastern* fődélzetére. Megvallom, hogy ha nekem is részem volna ebben...

- Mindenesetre része van, kedves barátom, - felelte Fabian. - Corsican kapitány meg én azzal a szándékkal jöttünk Liverpoolba, hogy a Cunard-társulat *China* nevű gőzösére szálljunk; csak itt tudtuk meg, hogy a *Great-Eastern* is New-Yorkba készül: ez volt az alkalom. Aztán megtudtam azt is, hogy ön a hajón van: ez volt a csábítás, ami arra bírta, hogy mi is erre a gőzösre szálljunk. Éppen három éve, hogy utoljára láttuk egymást a remek Skandináv-félszigeten. Egy percig sem haboztam hát s így kerültünk mi is erre a gőzösre.

- Kedves Fabian, - feleltem, - azt hiszem, hogy sem ön sem Corsican kapitány nem bánja meg ezt a választást. Mert az utazás ezen a roppant nagy hajón bizonyára érdekes lesz. De beszéljünk kissé önről. Legutolsó levelén, - pedig nincs hat hete, hogy megkaptam, - még a bombayi postabélyeg volt: joggal hihettem hát, hogy ön nem hagyta el az ezredét.

- Három héttel ezelőtt még csakugyan ott is voltunk. - felelte Fabian. - Vígán és gondtalanul éltünk, mint az indiai hadsereg tisztjei általában, akik sokkal többet vadásznak, mint harcolnak. És éppen itt van Archibald kapitány, aki a legjelesebb tigrisvadászok egyike. Mindamellett, ámbár még mind a ketten nőtlenek vagyunk, megszántuk azokat a szegény fenevadakat; elhatároztuk hát, hogy egy darabig békét hagyunk nekik és átrándulunk Európába, hazai levegőt szívni. Egy esztendei szabadságot kaptunk s a Vörös-tengeren, a Szuez-csatornán és Franciaországon át egyenesen Angliába siettünk.

- Angliába! - vágott közbe Corsican kapitány mosolyogva; - de hisz már nem vagyunk ott, Fabian. Igaz, hogy angol hajón utazunk, de francia társulat vette bérbe és Amerikába visz bennünket. Három különböző zászló lobog a fejünk fölött, annak jeléül, hogy francia-angol-amerikai területen vagyunk.

- Mit tesz ez? - viszonzá Fabian, akinek homloka elborult, mintha szomorú emlékek gyötörték volna. - Mit tesz ez? Csak eltelték az idő. Mert ez az élet. Jól esik feledni a multat és megőlni a jelent az egymásra következő szórakozások változatosságával. Pár nap múlva megérkezünk New-Yorkba, ahol viszontlátom a húgomat és gyermekeit, akiket pár év óta nem láttam. Aztán meglátogatjuk az öt nagy tavat. Lemegyünk a Mississippi folyón egész New Orleansig. Kirándulunk az Amazon folyóra is. Amerikából átmegyünk Afrikába, ahol az elefántok és az oroszlanok Fokváros környékén találkozót adnak Corsican kapitány tiszteletére; onnan pedig visszatérünk Indiába, ahol féken tartjuk a szipojokat.

Fabian idegesen beszélt s közben nagyokat sóhajtott. Nyilvánvalóan valami szerencsétlenség érte, amiről nem tudtam, mert levelei sem engedték sejtetni. Úgy látszott, hogy Archibald kapitány mindent tud, mert szomorú részvételt tekintett barátjára, akit úgy szeretett, mint az idősebb testvér a kis öccsét.

E pillanatban a beszélgetésünk félbe szakadt: kürtszó visszhangzott a födélzeten, jelentve, hogy a félegyőrai villásreggeli készen van. Napjában négyszer jelezték így az evés idejét: félkilenckor reggelire, félegykor villásreggelire, négyórákor ebédre és félnyolckor teára.

A födélzet pár perc alatt néptelen lett s az utasok az ebédlőkbe tódultak. Az ebédlők mindegyikében négy sor asztal volt, melyek fölött, a hajó falába illesztve álltak a pohárszékek, jól megrakva mindenféle itallal, amit csak kérelemre adtak és külön fizettettek meg, míg az étkezés már bele volt számítva az utazás díjába.

A gőzös meg sem érezte a szelet és a hullámverést; az ebédlő oly szilárdnak és mozdulatlanak tetszett, mintha a szárazföldön épült volna. Az utasok tehát nyugodtan ülhettek az asztalhoz s hála a sós tengeri levegőnek, hatalmas étvággal fogtak az evéshez. A legtöbbjük meglehetősen szomjas is volt: különösen a kaliforniaiak tettek ki magukért, amennyiben derekasan nyakalták a pezsgőt.

A villásreggeli végeztével a födélzet ismét benépesedett. Az utasok köszöntötték egymást, csoportokba verődtek, beszélgettek, akár csak a londoni Hyde-Parkban. A gyermekek játszadoztak, kergetőztek, az abrincsaikat hajtották vagy labdázta, mint a Tuileries-kert homokos útjain. A nők kézimunkáikkal bibelődtek, a dajkák és nevelőnők a gyermekekre vigyáztak, néhány pohos amerikai a hintaszékeken ringatta magát. Közben, ha a szél kissé szünetelt, kihallatszott a hátulsó szalonban levő orgona mélabús bűgása, melybe a Pleyel-zongorák vág akkordjai vegyültek.

Három óra tájban hatalmas hurráh-kiáltások hangzottak. Az utasok mind a födélzetre rohantak. A *Great-Eastern* már csak két ködörösnyira volt a *Propontis* gőzöstől, mely jóval előbb indult el Liverpoolból és szintén New Yorkba tartott. A kis hajó köszöntötte a tengerek óriását, mely viszonzta az üdvözlést és csakhamar maga mögött hagyta őt.

Félőtkor még mindig láttuk a szárazföldet, mely három mérföldnyire volt tőlünk szél alatt. Lassankint azonban ködbe borult a szemhatár s egészen el is veszítettük volna szem elől a földet, ha hirtelen ki nem gyúl a Fastenet-sziget világítótornyának tüze. Ez a sziget magányosan álló nagy sziklatömeg s ettől fogva már nem is láttunk többé földet, mert a Clear-fokot, Írország legutolsó kiugró csúcsát még ugyanezen az éjszakán kellett megkerülnünk.

VII.

Azt mondtam, hogy a *Great-Eastern* hosszabb kétszáz méternél: s valóban, a vízszintjén mérve, a hossza kétszázhet és fél méter; tehát a Szajnában nem fordulhatna meg, mivel keresztbe fektetve bele sem férne. Más szóval, kétszer olyan hosszú, mint a legnagyobb tengerjáró gőzösök; a szélessége pedig, csupán a földézetten, huszonöt és fél méter, a kerekek fölött ellenben harminchat és fél méter.

A hajó teknője a legszonyúbb hullámcsapásokkal is dacol. Kettős páncélból építették, még pedig úgy, hogy az egész hajótestet tizenhárom szakaszra osztották s ezek mindegyike magában is külön, elszigetelve áll, oly módon, hogy ha az egyik megtelik is vízzel, a többi tizenkettő azért teljesen ép és vízmentes; a hajó tehát nem merülhet el. Fölépítéséhez tízezer tonna vasat és hárommillió szöveget használtak föl; ezeket tüzes állapotban verték be, hogy hozzáfórjanak az összeszögezett lemezekhez.

Földézetéről hat árboc és öt kémény nyúlik az ég felé. Az első három árbocon keresztvitorlák és rudak is vannak, a négy utolsóra pedig csak négyszögletes vitorlákat húztak föl. A harmadik árboc, a főár boc, amelynek magassága kétszázhet láb, magasabb, mint a párizsi Notre-Dame templom tornyai.

A gőzös belsejét nagyon leleményesen osztották be. Az orrában van a gőzmosó-intézet, meg a legénység lakóhelye. Azután következik a hölgyek szalonja s még egy roppant terem, mely tele van képekkel; ez a két szoba föltről oldalt kapja a világosságot, de jól el van látva függő lámpásokkal és csillárokkal is; széles vaslépcsők vezetnek föl belőlük a földézetre. Körülöttük négy sor kabin van, melyeket folyosók választanak el egymástól, míg az alsó kabinokba külön lépcsők vezetnek. Hátul van a három tágas *dining-room*, vagyis ebédlő, amelyek körül a kabinok szintén ily módon vannak elrendezve.

A *Great-Eastern* gépei igazi remekművek, amelyek a legkisebb zsebórák pontosságával működnek. A kerekeket hajtó gépnek ezer lóereje van és a kerekek tengelye percenként tizenkétszer fordul meg; a gőzhengerek nyomása minden négyszögcentiméterre egy és háromnegyed kilogramm. Sokkal erősebb a csavart hajtó gépezet, melynek ezerhatszáz lóereje percenként negyvennyolc forgást végeztet a hatvan tonna nehéz csavarral.

Ezekén kívül a *Great-Eastern*-nek még hat más kiegészítő gépje van, részint a gőzzé vált víz kondenzálására, részint a kormány és a hajócsigák működésbe hozására. Amint látjuk, a gőznek igen nagy szerepe van az egész hajón.

Ilyen volt a tengereknek ez az óriása, amelynek nem volt mása s amelyre az első szempillantásban is rögtön rá lehetett ismerni. Mégis megtörtént, hogy egy francia hajóskapitány ezt az együgyű megjegyzést iktatta be hajónaplójába: - «Találkoztunk egy hat árbocos és ötkéményes gőzössel. Valószínűleg a *Great-Eastern* volt.»

VIII.

A szerdáról csütörtökre virradó éjszaka nagyon rossz volt. Az én kis szobám oly nagyon forgott, ingadozott, hogy a térdeimmel és könyökeimmel kellett magamat támogatnom, különben elbuktam volna. Az üvegek és poharak csörömpölve verődtek össze, az ajtók kinyíltak s megint nagy robajjal vágódtak be, a podgyász dübörögve hányódott-vetődött mindenfelé. Hallottam, amint a csavar és a kerekek rendetlenül csapdosták a vizet; majd lassan forogtak, amint a mélybe merültek, majd ismét hevesen, gyorsan kelepeltek, amint kiemelkedve a vízből, az üres levegőt paskolták.

Ebből azt következtettem, hogy a szél még jobban erősödött s hogy a gőzös, kijutva a Szent-György csatornából, már érezni kezdi a nyílt oceánon tornyosuló hullámok erősebb rohamát.

Az álmatlan éjszaka után úgy hat óra tájban fölmentem a fedélzetre. De előbb föl kellett öltöznöm s ez nem volt könnyű, mert ha nem kapaszkodtam, a hajó ingadozása menten ledöntött a lábamról. Nagy nehezen végre mégiscsak felöltöztem s aztán, kijutva a kabinomból, átvergődtem a szalonon, egész a lépcsőig; de itt már csak a térdeimen tudtam fölmászni s így értem a födélzetre is.

A szárazföldnek már nyoma sem volt. A Clear-fokot még az éjjel megkerültük és magunk mögött hagytuk. A szemhatáron körös-körül az ég ölekezett a földdel. A tenger hosszú hullámokban ringott alattunk és éppen keresztben érte a hajót. A *Great-Eastern*, mivel nem volt vitorlája, amely egyensúlyban tartotta volna, ijesztően ingadozott; árbocai mint a körző lábai, roppant körszeleteket rajzoltak a levegőbe. A födélzeten lehetetlen volt egyenesen állni. A szolgálatot tevő hajóstiszt görcsösen kapaszkodott a híd karfájába.

Csudálatos bakugrásokkal és lódulásokkal közeledtem a szél alatt fekvő kerék dobjához. Minduntalan elcsúsztam a födélzeten, amely a sós páráktól nedves és sikamlós lett s mikor már célhoz értem, valaki odabukott a lábaim elé.

Ez a valaki Dean Pitferge doktor volt. Az eredeti ember rögtön térdeire emelkedett s rám nézve így szólt:

- Valóban dicső! Az a kör, amit a *Great-Eastern* kávája leír a levegőben, negyven fok kiterjedésű: vagyis húsz fok a vízszintes vonal alatt és ugyanannyi fölötte.

- Igazán? - kiáltottam föl kacagva, nem annyira a doktor szavain, mint inkább helyzetén, amelyben ezt a megjegyzést tette.

- Igazán - felelte a doktor. - És az ingadozás sebessége másodpercenként egy méter és hétszáznegyvennégy milliméter. Az a hajó, amely csak félig olyan széles, mint a *Great-Eastern*, ennyi idő alatt az ingadozásnak a fele útját sem teszi meg.

- De ha a *Great-Eastern* ily gyorsan visszatér a függőleges helyzetbe - feleltem én, - ez annak a jele, hogy nagyon is biztosan áll a lábán.

- Igen a hajó: de nem ám az utasok! - viszonozá a doktor vidáman; - mert, lássa, az utasok mindjárt elbuknak, mihelyt a hajó visszatér a függőleges helyzetbe.

Ezzel fölkeltem s mind a ketten leültünk a padra. Én szerencsét kívántam neki, hogy semmi baj nem érte a bukásban.

- Oh! Még nagyon is korán kíván szerencsét, - felelt vígan; - még koránt sincs vége s nemsokára baj is ér bennünket.

- Minket?
  - A gőzöst; következésképpen mindnyájunkat; önt is, engem is szóval minden utast.
  - Ha komolyan beszél, - kérdeztem, - akkor miért utazik ezzel a hajóval?
  - Hogy lássam, hogyan sülyed el, mert igazán örülnék, ha hajótörést szenvednénk!
  - Először utazik a *Great-Eastern*-nel?
  - Nem. Már többször átmentem vele az oceánon... csupa kíváncsiságból.
  - Akkor nem szabadna panaszkodnia.
  - Nem is panaszkodom. Csak megállapítom a tényeket és türelmesen várom a katasztrófát.
- Tréfál ez az orvos? Nem tudtam, hogy mit gondoljak. Kis, apró szemei gúnyosan villogtak elő félig lehúnyt pillái alól.
- Doktor, - szóltam hozzá, - nem tudom, milyen tényekre alapítja ijesztő jóslatait; de engedje meg, hogy eszébe juttassam, hogy a *Great-Eastern* már vagy hússzor átment az Atlanti-oceánon s ezek az utazások általában elég simán folytak le.
  - Nem tesz semmit! - felelte Pitferge. - Ennek a hajónak is megvan a maga «csillaga», amint mondani szokták. A sorsát nem kerülheti el. Ezt tudják is és ezért nem bíznak benne. Emlékezzék csak vissza, mennyi baj volt vele, míg vízre bocsáthatták. Éppen úgy nem akart a tengerbe menni, mint a greenwichi kórház. Azt hiszem, hogy maga Brunnel is, aki építette, azokba a «műtétetekbe» halt bele, amelyek a vízre bocsátással jártak.
  - Ugyan, doktor? Ön eszerint hát istentagadó?
  - Mire való ez a kérdés?
  - Csak azért kérdezem, mert azt tapasztaltam, hogy azok, akik nem hisznek Istenben, minden más cudar babonát készségesen elhisznek.
  - Nem bánom, csak gúnyolódjék, - viszonzá a doktor; - majd mindjárt elveszem a kedvét a tréfától. A *Great-Eastern* már több részvénytársaságot tönkre tett. Azért építették, hogy a kivándorlókat szállítsa Ausztráliába s annak a forgalmát közvetítse. S lám, a gőzös sohasem volt Ausztráliában. Úgy építették a gépeit, hogy gyorsaságban túltegyen minden eddigi hajón; s kisült, hogy a legtöbb tengerjáróval nem mérkőzhetik.
  - De ebből még nem következik...
  - Csak lassan - vágott közbe a doktor. - A *Great-Eastern* egyik kapitánya már a tengerbe fúlt, pedig nagyon ügyes és okos tengerész volt, mert a gőzöst mindig szembe fordította a hullámokkal s így elkerülte a szörnyű ingadozást.
  - Nos - szóltam vállat vonva, - akkor hát sajnáljuk ezt a derék embert s azzal vége.
  - Aztán, - folytatta Dean Pitferge, mit sem törődve az én hitetlenségemmel, - különös dolgokat mesélnek erről a hajóról. Azt mondják, hogy volt egy utasa, aki eltévedt benne, mint a farmerek Amerika őserdőiben és soha többé meg nem került.
  - Ah! - szóltam gúnyosan; - ez már valami.
  - Azt is mondják, - beszélt tovább a doktor, - hogy építése közben az egyik mérnök véletlenül bent maradt a katlanban és ott elevenen megfőzték.
  - Brávó! - kiáltottam föl; - éljen a főtt mérnök! No, ezt jól kitalálták. S ön elhiszi doktor?

- Én csak azt hiszem, - viszonzta a doktor - s ezt komolyan hiszem, hogy az utazásunk rosszul kezdődött s rosszul is fog végződni.

- De a *Great-Eastern* nagyon szilárd és erős hajó, - feleltem; - oly szilárdan megépítették, hogy sziklaként dacolhat a legdühösebb orkánnal is.

- Kétségkívül szilárd és erős, - hagyta helyben a doktor; - de ha belekerül a hullámvölgybe, majd meglátjuk, hogy kijut-e onnan? Igaz, hogy óriás, de az ereje nincsen arányban a tömegével. A gépei gyöngék. Hallott-e valamit a tizenkilencedik útvjáról, Liverpool és New-York között?

- Nem, doktor.

- Nos, én a hajón voltam akkor is. December 10-én, kedden hagytuk el Liverpoolt. Nagyon sok utas volt a hajón s mindnyájan vígak voltak. Jól is ment minden, egészen addig, míg a part mentén védve voltunk az erősebb hullámveréstől. Szó sem volt az ingadozásról, meg a tengeri betegségről. Másnap, mikor kiértünk a nyílt oceánra, a tenger csöndes volt s az utasok már azt sem tudták, hová legyenek elbizakodottságukban. Hanem 12-én reggel föltámadt a szél, fölkorbácsolta a tengert és a *Great-Eastern* ingadozni kezdett. Az utasok letisztultak a fedélzetről. Négy óra tájban a szél már valóságos orkánná fajult. A bútorok megindultak és táncolni kezdtek; a nagy szalon egyik tükrét én magam, az ön alázatos szolgálja törtem be a fejemmel. Az egész hajó recsegett-ropogott. Szörnyű zavar és kétségbeesés mindenütt! Egyetlen hullám nyolc csónakot tépett le a hajó orráról s ugyanekkor meg kellett állítani a kerekeket is, mert a hajó ingása letépett egy darab ólmot, amely minden pillanatban a lapátok közé eshetett és össze törhette az egész gépezetet. Nemsokára eltávolították az ólmot, de ekkor meg a hullámok elgörbítették az egyik kerék tengelyét, úgyhogy a lapátok a hajó oldalát horzsolták és nem forogtak. Be kellett hát érni a pusztá csavarral s így hánytorogtunk a hullámok tetején. Éjszaka a vihar még szörnyűbb lett: a *Great-Eastern* lesiklott a hullámvölgybe és nem tudott többé fölvergődni. Reggelre nem volt egyetlen csónakja sem, lapátjait mind pozdorjává törte és elnyelte a tenger. Néhány vitorlát akartak kifeszíteni: de alig húzták föl, a szél rögtön letépte és elragadta. Iszonyú fejetlenség! Az egyik istállót a hullámok betörték s a hölgyek szalonjába egy tehén zuhant le. Aztán elszakadt a kormány lánc: a hajót nem lehetett vezetni. Egyidejűleg szörnyű dübörgés hallatszik a hajó belsejéből: az olajtartó, melynek súlya háromezer kilogramm volt, levált a helyéről és ide s tova hanyódott a hajó belsejében, mialatt mindenki remegett, hogy a roppant vastömeg kidönti a gőzös oldalát és elmerülünk! A szombat a legszörnyűbb kétségbeesés napja volt; még mindig lent hanyódtunk-vetődtünk a hullám-völgyben. A szél csak vasárnap kezdett alább hagyni. Egy amerikai mérnök, aki a hajón utazott, roppant életveszéllyel megtudta kötözni a kormányt. Így lassankint kormányozni lehetett a hajót s a nagy *Great-Eastern* fölmászott a hullámok tetejére; nyolc napra rá, hogy elhagytuk Liverpoolt, bevánszorogtunk Queens-Townba. S ki tudja, uram, hogy mi is hol leszünk nyolc nap múlva!

IX.

Meg kell vallani, hogy Dean Pitferge doktor elbeszélése éppen nem volt megnyugtató. Az utasok bizonyára borzadózva hallgatták volna végig. Tréfált-e vagy komolyan beszélt? Igaz-e, hogy azért utazik mindig a *Great-Eastern*-nel, mert meg akarja érni az elpusztulását? Ez nem volt lehetetlen, mert az angolok a világ legkülönösebb ízlésű emberei.

A hajó ezalatt folytatta az útját és úgy táncolt a hullámokon, mint valami kis csónak. De azért útjának irányától egy vonalnyira sem tért el, pedig, ha orrát a hullámok irányával szemben fordítja, a szörnyű ingadozásnak vége lett volna.

Ennélfogva a tengeri betegség kitört és rohamosan terjedt az utasok között. Az utasok egy része halványan, beesett arccal, bágyadtan hevert a födélzeten, hogy legalább friss levegőt szívhasson. Legtöbbjük elátkozta a francia szállító társulatot, mely a programjában azt hirdette, hogy a *Great-Eastern* sziklaszilárdan jár a tengeren s födélzetén a tengeri betegség ismeretlen.

Kilenc óra felé, három-négy mérföldnyire a szél alatt, valami alaktalan tömeget pillantottunk meg. Mi lehetett az? Csónak, dögölt bálna vagy sülyedő hajó? A még egészséges utasok kíváncsian könyököltek a hajó párkányára s nézték azt a bizonytalan valamit, ami a legközelebbi parthoz is háromszáz mérföldnyi távolságban úszott.

A *Great-Eastern* közeledett a rejtélyes tömeghez. A födélzeten azonnal fogadásokat tettek rá, hogy mi lehet, mert az angolok és amerikaiak a világ legszenvedélyesebb fogadói és mindenre készek fogadni. E játékosok közt volt egy magas termetű férfiú, akinek visszataszító arca rögtön fölkelte a figyelmemet; homlokát függőleges, mély ránc szelte át, a szemöldökei egészen összeértek szúrós szeme kihívóan s egyúttal megvetően nézett: szóval arca visszautkrözte szemtelen, vakmerő s egyúttal ravasz lelkét.

Ki volt ez? Nem tudtam, de annyi bizonyos, hogy az első pillanattól kezdve ki nem állhattam. Hangosan beszélt, olyan hangon, amely már magában véve is sértés. Néhány, hozzá méltó cimborája kacagott éretlen és durva tréfáin. Ez az ember azt állította, hogy az alaktalan tömeg dögölt cethal s nagy fogadásokat ajánlott föl, amelyekre rögtön találkozott is ellenfele.

A több száz dollárú rúgó fogadásokat azonban mind elvesztette, mert az a valami fölborult hajó volt. A gőzös gyorsan közeledett feléje s már látni lehetett a hajó fenekét, melyet zöldrozsdás rézburkolat fődött. Háromárbocos vitorlás volt, amelynek árbocait a hullámok letörték, a hajót magát pedig oldalt döntötték; öt-hatszáz tonnás lehetett.

Vajjon a legénysége cserbenhagyta-e? Ez volt most a legfontosabb, legérdekesebb kérdés. De a födélzeten s az egész hajón egyetlen lélek sem mutatkozott. Lehet, hogy a szerencsétlenek a hajó belsejébe menekültek! Amint a messzelátóval vizsgáltam észrevettem, hogy a födélzeten mozog valami: de nem ember volt, hanem az első vitorlának egyik foszlánya, melyet a szél libegtetett.

Mikor fél mérföldnyire értünk hozzá, már egészen jól láthattuk: új vagy csaknem új, jókarban tartott hajó volt, melyet bizonyára a féloldalra csúszott teher döntött meg: s ebben a végzetes pillanatban kellett föláldoznia az árbocait is.

A *Great-Eastern* megkerülte a hajót és eközben folyton sípolt, kürtölt: de a hajón nem mutatkozott élő lény. A legénység bizonyára elmenekült róla. - De partra jutott-e, mikor háromszáz mérföldnyire volt a parttól? És olyan viharban, amely még a *Great-Eastern*-t is megtáncoltatta? S mikor történhetett a hajótörés? Nem valahol messze történt-e s a szél és

habok ki tudja honnan hajtották ide a hajót? - Ezekre a kérdésekre természetesen senki sem tudott megfelelni.

Mikor a mi gőzösünk megkerülte a hajó farát, egész tisztán leolvastam a nevét: «*Lérida*»; - de a kikötőnek, ahonnan indult nem volt ott a neve. Mindamellet az alakjáról, magas bordáiról és hegyes karcsú orráról ítélve amerikai lehetett.

Minden kereskedelmi vagy hadihajó azonnal biztos révbe vontatta volna a hajót, amelynek terhe kétségtelenül értékes volt. Mert az ilyen esetekben a hajóteher értékének egyharmad-része törvény szerint a mentőhajót illeti meg. De a *Great-Eastern*, mivel utasszállító hajó volt, amelynek útja, ideje szorosan meg volt szabva, nem tehette ezt s kénytelen volt otthagyni a hajót a legénység nagy sajnálkozására.

Az utasok megint visszaültek helyeikre vagy lementek a szalonba. Nem sokkal később villásreggelire kürtöltek, de még ez a csalogató szózat sem bírta talpraállítani az utasoknak azt a nagyobbik felét, mely a tengeri betegségben nyögött.

Anderson kapitány dél felé a két első árboc vitorláit fölhúzatta. A *Great-Eastern* nemsokára kevesebbet ingadozott, mert a vitorlák jobban egyensúlyban tartották. A vitorlamester ki akarta feszíteni az utolsó árboc vitorláját is, amelynek egészen új szerkezete volt: de az «új szerkezet» nem vált be s a vitorlát sem akkor sem az egész utazás alatt nem lehetett fölhúzni.

X.

Bármennyire ingadozott is a hajó, a társadalmi élet lassanként mégiscsak kifejlődött a födélzeten. És ez, angolokról lévén szó, nagyon is természetes. Mert az angolokra nézve a hajó is otthon: éppen olyan otthon, mint a lakása, azzal a csekély különbséggel, hogy a hajó mozog. A francián ellenben, amikor csak utazik, mindig meglátszik, hogy nincs otthon.

Ha az idő engedte, az utasok kint sétálgattak a födélzeten. Olyanok voltak ilyenkor, mint a tántorgó részegek, akik parancsszóra mindig egy irányban dülöngének, már aszerint, amint a hajó ingása lökdöste őket. Ha nem voltak a födélzeten, akkor a szalonokban szórakoztak, zongoráztak, noha a zongorák is éppoly részegek voltak, mint ők. Maga Liszt sem tudott volna rajtuk játszani, mert ha a hajó balra dült, akkor a mély, ha pedig jobbra dült, akkor a magas húrok nem adtak hangot.

E furcsa hangverseny azonban nem minden utast szórakoztatott. Egyik-másik olvasgatott s ha valami érdekes fejezetre akadt, hangosan fölolvasta hallgatóinak, akik áhitatosan hallgatták, sőt néha meg is tapsolták. Voltak ott újságok is: természetesen angol és amerikai újságok, valóságos lepedők, amelyekre arról lehet ráismerni, hogy akármily régiak is soha sincsenek fölívaga. Pedig szörnyű kényelmetlen így összevissza hajtogatni őket mivel több négyzet-métert be lehetne velük takarni.

Az egész délutánt a nagy szalonban töltöttem, megfigyelve a társaságot és beszélgetve. A csevegés nem is volt unalmas, kivált mikor új barátom, Dean Pitferge mellém telepedett.

- Nos, meggyógyult már? - kérdeztem tőle, az elbukására célozva.

- Tökéletesen - felelte. - Hanem ez nem megy.

- Micsoda nem megy?

- Hát a hajónk. A katlanok, meg a csavar is rosszak. Nincs elég magas nyomásuk.

- Ön hát nagyon siet New-Yorkba?

- Szó sincs róla. Csak a gépész szempontjából beszélek. Nekem nagyon jól megy a sorom s már előre sajnálom az időt, amikor meg kell válnom ezektől az eredeti emberektől, akiket a véletlen az én mulattatásomra hozott össze a födélzeten.

- Miféle eredeti emberek? - kérdeztem csodálkozva; - hiszen ezek az utasok csaknem mind egyformák.

- Ugyan, ugyan! - szólt a doktor; - látszik, hogy ön még nem ismeri őket. Embernek ugyan mindnyájan emberek, de hányféle változatban! Nézze csak amott azokat a fesztelen modorú férfiakat, akik végigfeksznek a dívánon és szemükre vágják a kalapjukat: azok yankeek, telivér yankeek, Maine, Vermont vagy Connecticut államból; Új-Anglia igazi fiai, éles eszű, tevékeny fickók, akik talán kissé nagyon is hallgatnak a tiszteletes úrra s csak az a hibájuk, hogy ha tüsszentenek, nem tartják a zsebkendőjüket az orruk elé. Ah, uram! ezek az igazi angolszászok, ügyesek, élelmesek és törekvők! Zárjon össze egy szobába két yankeet és fél óra múlva mindegyik nyer a másiktól tíz dollárt.

- Hogy hogyan, azt már nem is kérdezem, - feleltem nevetve, - hanem azt mondja meg, kedves doktor, hogy ki az az alacsony férfiú, akit ott látok köztük: valóságos szélkakas, túlságosan hosszú fekete kabátban és fölötte rövid nadrágban. Ki ez az úr?

- Protestáns pap: igen *jelentékeny* férfiú Massachusetts államban. A feleségéhez utazik, aki nevelőnő volt s nagyon előnyösen keveredett bele egy hírhedt bűnpörbe.

- Hát az a másik, az a hosszú, komor tekintetű férfiú, aki úgy látszik, egyre számol?

- Valóban számol is, - felelte a doktor. - Mindig számol, örökké számol.

- Talán valami föltaláló?

- Ah, nem! csak a vagyonát számolgatja. Ez is *tekintélyes* ember. Minden pillanatban meg tudja mondani, mennyije van. Nagyon gazdag. New-Yorknak egy egész városrésze az ő telkein épült. Egy negyed órával azelőtt még egy millió hatszázhuszonötezer háromszázhatvanhét és fél dollárja volt, de most már egy negyed dollárral kevesebbje van.

- És ugyan miért?

- Mert azóta elszítt egy félfrankos szivart.

Dean Pitferge doktor oly váratlan és meglepő feleleteket adott, hogy én egyre jobban belelovaltam őt a beszélgetésbe. A feleletei nagyon mulattattak. Most a szalon túlsó végében ülő csoportra hívtam föl a figyelmét.

- Azok, - magyarázta - a «Far-West» népe. A legnagyobbik köztük, aki olyan, mint egy tagbaszakadt mészáros, igen *tekintélyes* személyiség: a chicagói bank igazgatója. Mindig a hóna alatt hordja azt az albumot, melyben szeretett szülővárosa legszebb képeit őrzi. Büszke rá, de van is miért: 1836-ban, valóságos pusztában alapították ezt a várost, amelynek most négyszáz-ezer lakosa van, természetesen őt is beleértve. Mindjárt mellette van egy kaliforniai házaspár. A fiatalasszony gyönyörű szép, elegáns és kedves; a férje is sokat csiszolódott: valamikor csordás volt, aki elvetődött Kaliforniába s ott az aranybányákban dolgozott. Ez a személyiség...

- Szintén nagyon tekintélyes, - vágtam közbe.

- Kétségkívül, - viszonzá a doktor, - mivel a vagyonát milliókban számítja.

- Hát az a magas alak ott, aki egyre bólogat a fejével, mint a néger az órák tetején?

- Ah! - felelte a doktor; - az a híres Cokburn, Rochesterből, a nagy statisztikus, aki mindent megmért, kiszámított, összevetett. Kérdezze ki ezt a csendes örültet. Megmondja önnek, hogy egy ötvenéves férfiú mennyi kenyeret evett meg s hány köbméter levegőt fogyasztott el. Meg fogja mondani, hány kötet könyvbe férnének bele egy védőügyvéd összes beszédei s hány mérföldet tesz meg a levélhordó minden nap, csupán csak azért, hogy a szerelmes leveleket kézbesítse. Megmondja, hogy óránként hány özvegy megy át a londoni hídon s mily nagy tornyot lehetne építeni azokból a szandwichokból, amelyeket az Egyesült Államokban évenként elfogyasztanak. Sőt azt is megmondja...

A doktor talán meg sem állt volna, ha figyelmünket újra más és más csoportok nem kötik le. Mennyi mindenféle alak! Hány különböző jellem és egyéniség! Legtöbbjük kétségkívül szerencsét próbálni megy az Újvilágba, feledve, hogy a yankee már húsz esztendőskorában megalapította a jövőjét s huszonötéves korában már kivénült a létért való küzdelemből.

A sok iparlovag, föltaláló és szerencsevadász közt Dean Pitferge mutatott egy-két valóban érdekes alakot is. Volt köztük egy tudós vegyész, a híres Liebig vetélytársa, aki föltalálta, hogyan lehet egy egész ökör tápláló elemeit akkora pogácsába sűríteni, mint az ötfrankos tallér; ezzel ment szerencsét próbálni az amerikai mezőségekre. Az a másik föltalálta a hordozható motort: az egy lóerejű gépet óratokban s ezt a találmányát Amerikában akarta értékesíteni. A harmadik párizsi babakereskedő volt, aki harmincezer karton babát vitt

magával, amelyek mind tudták azt a szót mondani: - «papa» - és szentül hitte, hogy óriási vagyont szerez.

Míg ezt a sok eredeti alakot néztem, amint föl s alá hullámozott előttünk, egyszerre csak egy házaspár lépett be az ajtón; meglátszott rajtuk, hogy nem régen kelhettek egybe s hogy már is megunták egymást.

- Ezek peruiak, - mondta a doktor; - egy éves házások, akik mézesheteiket a világot összebarangolva töltötték el. Esküvőjük estéjén elutaztak Limából; Japánban imádták egymást, Ausztráliában szerették, Franciaországban túrték egymást, Angliában már civakodtak, Amerikában pedig el fognak válni.

- Hát az a magas termetű, büszke tartású úr, aki épp most lép be? - kérdeztem: - a fekete bajuszáról azt hinném, hogy katona.

- Pedig nem az, hanem mormon: Mr. Hatch a neve és a Szent-Város egyik legjelesebb prédikátora. Mily szép férfi! Nézze csak villogó szemét, méltósággal teli arcát, előkelő tartását, mennyire kiválik a többi yankee közül. Mr. Hatch Németországból és Angliából jön, ahol a mormon erkölcsökről prédikált, még pedig sikerrel, mert ennek a felekezetnek Európában is igen sok híve van.

- De én úgy tudom, hogy Európában törvények tiltják a soknejűséget.

- Ez igaz, barátom, - felelte a doktor; - de ne higgye ám, hogy a többnejűség a mormonok vallásának az alapja. Sőt a többnejűség még az amerikai mormonokra sem kötelező. Brigham Youngnak, a prófétának ugyan egész háreme van, de csak azért, mert neki úgy tetszik; de nem minden híve követi ám a példáját a Nagy-Sóstó partjain.

- Igazán? Hát Mr. Hatch?

- Neki például csak egy felesége van s azt hiszi, hogy ez az egy is nagyon elég. Egyébként majd meghalljuk az egész mormon erkölccsant tőle magától, mert fölolvasást fog tartani a hajón.

- No, akkor bizonyára tele lesz a szalon.

- Mindenestre, - felelte a doktor: - hacsak a játék el nem vonja a hallgatók nagyobb részét. Hiszen ön is tudja, hogy az első szalonban veszettül kártyáznak. Van ott egy kellemetlen külsejű, gonosz angol, aki egész játékbarnangot alapított. Észrevette-e már? Nagyon rossz hírű, kaján fickó.

A doktor néhány megjegyzéséből rögtön ráismertem arra a fiatalemberre, akit már a reggeli fogadások alkalmával oly visszataszítónak találtam s most azt is megtudtam, hogy Harry Drake a neve. Egy calcuttai kereskedő fia volt, romlott, szenvedélyes játékos, veszedelmes párbajozó, aki valószínűleg kalandok után indult Amerikába.

- Az ily elvetemült fickók rendszeren találhatnak cimborákra, - folytatta a doktor - s akkor aztán övék a világ. A társai közt láttam egyet: alacsony, kövér emberke, vastag nagy orral, duzzadt ajkakkal, aki aranyozott szemüveget visel; bizonyára csődbe került német zsidó, noha azt mondja, hogy orvos és Quebecbe utazik.

E pillanatban Dean Pitferge gyöngéden meglökte a könyökömet. Az ajtóra tekintetem: egy huszonkétéves fiatalember lépett be a szalonba és karöltve vezetett egy tizenhét éves lányt.

- Új házaspár? - kérdeztem halkan.

- Nem, - felelt a doktor, kissé elérzékenyülve; - két régi jegyes, aki csak azt várja, hogy New-Yorkba érjen és megesküdhessék. Beutazták Európát - természetesen a szüleik engedelmével - s tudják, hogy egymáséi lesznek. Igazán derék, becsületes teremtések! Öröm rájuk nézni! Sokszor megfigyeltem őket, amint a gépház fölé hajolva számlálták a kerekek forgását, amelyek nagyon lassan járnak az ő vágyaikhoz képest. Ah, uram! ha a katlanok alatt is úgy lángolna a tűz, mint az ő szíveikben, akkor elég gőzünk is volna és gyorsabban haladnánk!

XI.

Fél egykor a kormányosmester ezt a rövid jelentést függesztette ki a nagy szalon ajtajára:

Ész. szél. $51^{\circ} 15'$.

Nyug. hossz. $18^{\circ} 13'$.

Táv. Fastenettől: 323 mérf.

Vagyis más szóval déli tizenkét órakor 323 mérföldnyire voltunk Fastenettől, Írország legvégű fokától. Ez az eredmény kissé lehangolt; harminchat óra alatt csak 323 mérföldet haladtunk, ami nagyon kevés, mert a közepszerű személyszállító hajók is legalább 300 mérföldet tesznek meg egy nap alatt.

A nap többi részét Fabian társaságában töltöttem. Elvonultunk a hajó farára s a karfára támaszkodva belebámultunk a tenger végtelen sivatagjába. Negyven lábnyira alattunk ott dübörgött a csavar s ha a bukdácsoló hajó kiemelte a vízből, dühösen paskolta a levegőt. Nyomában, ameddig a szem látott, széles, fehérén habzó szalag képződött, mely mint az Ariadne-fonál, Angliához kötött bennünket. A fölcsapó habok finom esőként porlottak szét a levegőben s alápermetezvén, megtörték a nap sugarait, melyek a szivárvány színeiben ragyogtak a sós ködön át.

Fabian szótlánul nézte a haboknak ezt a varázsos, tündöklő játékát. Mit látott ebben a hullámozó folyékony tükörben, amely a legszeszélyesebb ábrándoknak is kész eszközévé szegődik? Vajjon megjelent-e szemei előtt valaki, aki utolsó istenhozzádot mondott neki? Avagy valami halottat látott libegni a tarajos hullámokon? Most még szomorúbbnak látszott, mint rendesen volt s nekem nem volt bátorságom, hogy megkérdézzem a szomorúság okát.

A hosszú távollét után rajta volt a sor, hogy bizalmasan elmondja bánatát. Eddig csak annyit mondott el életéből, amennyit jónak látott: az indiai életet, a vadászatok, kalandjait; de arról, ami szívét nyomta, ami sóhajtasokat fakasztott kebléből, mindeddig hallgatott. Kétségkívül nem volt természetében, hogy bánatán panaszkodással könnyítsen s ezért kétszeresen szenvedett.

Szótlánul néztük hát a hullámozó tengert, reá könyökölve a karfára, mikor Fabian egyszerre csak megszólalt:

- Ez a tajtékzó szalag valóban gyönyörű; szinte azt lehetne hinni, hogy a habok betűkbe kanyarodnak a felszínén! Nézze csak! Amott az *L*, emitt meg az *E* betűk! Úgy-e, nem csalódom? Nem! Valóban betűk! És mindig ugyanazok!

Fabian fölízgatott képzelete azt látta a szeszélyes habokban, ami neki tetszett. De mit jelentettek ezek a betűk? Micsoda emlékeket ébresztettek Fabian szívében? Most újra hallgatott, majd megint hirtelen fölkiáltott:

- Menjünk! Menjünk innen! Ez az örvény húz, csábít engemet!

- Mi baja önnek, Fabian? - kérdeztem, megfogva mind a két kezét; - mi baja önnek, barátom?

- Itt, itt, - szólt a szívére mutatva; - itt van az a baj, amely meg fog ölni!

- Baj? És olyan baj, hogy nincs reménye a gyógyulásra?

- Nincs, nincs rá remény.

S e szavak után megfordult és lassan szótlánul lement a szobájába.

XII.

Másnap, március 30-án nagyon szép idő volt. Az enyhe szél alig bodrozta föl a tengert. A fűtők erősen tüzeltek a katlanok alatt, a gőznyomás emelkedett s a csavar percenként harminchat forgást tett. A *Great-Eastern* óránként 12 mérföldnyi sebességgel haladt.

A szél eközben délnek fordult s a kapitány fölhúzatott néhány vitorlát, melyek aztán úgy egyensúlyban tartották a hajót, hogy az ingadozásnak nyoma sem volt. Természetes, hogy a földélezet csakhamar benépesedett s oly víg élet pezsgett rajta, mint akármelyik párizsi utcán vagy köztéren.

Háromnegyed tizenkettőkor Anderson kapitány és még két tiszt fölmentek a földélezetre, hogy megmérjék a nap magasságát. Mindegyiknél volt egy szekestáns, amellyel időnként lemérték azt a körívet, amely a szemhatártól a nap korongjának alsó szegélyéig terjed.

- Dél van! - szólt a parancsnok, mikor műszerén át látta, hogy a nap már nem emelkedik többé.

A kormányos rögtön elkongatta a deket a kis harangon s a hajó összes óráit ehhez a jeladáshoz igazították.

Félóra múlva a következő napi jelentést függesztették ki a nagy szalon ajtajára:

Ész. szél. $51^{\circ} 10'$.

Nyug. hossz. $24^{\circ} 13'$.

Napi út: 227 mérf.

Távolság: 550 mérf.

Tegnap dél óta tehát, vagyis 24 óra alatt csak 227 mérföldet tehattünk meg s a *Great-Eastern* 550 mérföldnyire volt Fastenet világító tornyától. Ez kevés, nagyon kevés volt.

Ezen az egész napon nem láttam Fabiant. Mivel nyugtalankodtam miatta, többször oda-lopóztam kabinja ajtajához; hallottam, hogy bent van s egész nap ki sem jött a szobájából.

Bizonyára visszariadt attól a tömegtől, mely a földélezeten hemzsegett és a magányt kereste. De találkoztam Corsican kapitánnyal, akivel több mint egy órát sétálgattam. Gyakran szóba került Fabian is. Nem állhattam meg, hogy el ne mondjam közös barátunknak, mi történt köztünk tegnap, a hajó farán.

Corsican kapitány mélyen megindulva hallgatott végig s aztán habozva megszólalt:

- Úgy van: két esztendő óta Fabian joggal hihette, hogy nincs nála boldogabb ember a földön! Most pedig nincs a világon boldogtalanabb, mint ő!

Ekkor röviden elbeszélte, hogy Fabian Bombayban megismerkedett egy gyönyörű szép angol misszel, Hodges kisasszonnyal. Megszerette s a leány is viszonszerette őt. Nem volt semmi, ami útját állhatta volna egyesülésüknek, mikor egyszerre csak valami calcuttai kereskedőnek a fia megkérte a kisasszony kezét. Ez a frigy már elhatározott dolog volt és miss Hodges apja, aki már régen szavát adta a kérőnek, annyival inkább is kénytelen volt a szavát beváltani, mert vagyoni helyzete egészségtelen spekulációk következtében erősen megingott s legnagyobb hitelezője éppen az a calcuttai kereskedő volt. Ez a házasság mindent jóvátehetett: s a szívtelen apa feláldozta leánya boldogságát az anyagi haszonért. A szegény gyermek nem dacolhatott apjával. Oda adta kezét annak a férfinak, akit nem szerethetett s aki talán szintén

nem szeretete őt. Egyszerű üzlet volt: de rossz üzlet és lelketlen cselekedet. A férj az esküvő másnapján elvitte a feleségét s azóta Fabian, aki majd megőrült fájdalomában, egyszer sem látta viszont azt, akit még mindig szeret.

Most már megértettem, hogy mily szörnyen szenvedhet Fabian.

- Hogy hívják azt a fiatal leányt? - kérdeztem a kapitánytól.

- Ellen Hodges volt a neve, - felelte a kapitány.

Ellen! Ez hát megfejtette az *L* és *E* betűket, melyeket Fabian látni vélte tegnap a hullámzó vízben.

- És mi a neve szegény asszony férjének? - folytattam a kérdezősködést.

- Harry Drake.

- Drake! - kiáltottam föl: de hisz ez az ember velünk utazik!

- Velünk itt a hajón? - szólt Corsican kapitány megdöbbenve s megragadta a kezemet, erősen a szemeim közé nézett.

- Úgy van, - ismételtem: - velünk utazik, ezen a hajón.

- Adja Isten, - szólt a kapitány komolyan, - hogy Fabian ne találkozzék vele! Szerencsére nem ismerik egymást, vagy legalábbis Fabian nem ismeri Harry Drake-et. De ha megemlítenék előtte ezt a nevet, bizonyára rögtön bekövetkeznék a katasztrófa.

Erre én is elmondtam Corsican kapitánynak mindazt, amit Harry Drake-ről megtudtam, vagyis mindazt, amit Dean Pitferge doktortól hallottam. Leírtam, híven leírtam ezt a vakmerő, hánysárga, arcátlan kalandort, akit a játék meg a tivornya tönkretett s ki bizonyára semmitől sem riadna vissza, hogy újra gazdag lehessen. E pillanatban Harry Drake éppen a közelünkben ment el. Én megmutattam őt a kapitánynak, akinek szemeiben haragos tűz villant föl. Haragosan feléje lépett, de én visszatartottam.

- Igaza van önnek, - szólt Corsican kapitány, - valósággal gazember arca van neki. De hová utazik?

- Azt mondják, Amerikába, hol a véletlentől akarja kicsikarni azt, amit munkával kellene megszereznie.

- Szegény Ellen! - sóhajtott a kapitány. - Ugyan hol lehet ebben a pillanatban?

- Talán már el is hagyta őt ez a nyomorult!

- De miért ne lehetne ő is itt, a földélzeten? - kérdezte Corsican kapitány.

Egy pillanatra az én fejemben is megvillant ez a gondolat, de aztán a fejemet ráztam. Nem; Ellen nem lehetett, nem volt a hajón. Mert Dean Pitferge hiúzszekeit bizonyára nem kerülte volna ki. Nem; Ellen nem kísérte el Harry Drake-et erre a kalandos utazásra.

- Bárcsak igazat mondana uram, - szólt Corsican kapitány; mert rettenetes csapás volna, ha Fabian viszontlátná azt a szegény leányt, akit végzete bizonyára összetört. Megölné ezt a Drake-et, mint a gazdátlan ebet. Mindenesetre azonban nagy szívességet kérek öntől. Mivel ön is éppoly barátja Fabiannak, mint én: tegyünk fogadást, hogy közösen fogunk örködni fölötte és szükség esetén egyikünk mindig készen lesz, hogy közéje és vetélytársa közé álljon. Ön bizonyára átlátja, hogy e két férfiú között a párbajnak helye nem lehet. Mert, fájdalom! A feleség sem itt, sem sehol nem mehet férjhez a férje gyilkosához.

Corsican kapitány okoskodását teljesen megértettem. Fabian csakugyan nem lehet bírása önmagának. Igaz, hogy föltevéseink nagyon merészek voltak és messze benyúltak az előre nem is sejthető jövőbe, de nekem rossz előérzetem volt. Lehetséges-e, hogy e mindennapi közelségben Fabian észre ne vegye Harry Drake feltűnő egyéniségét? A legcsekélyebb véletlen, csak pusztán nevének említése is végzetes bonyodalmat okozhat. Ah, mennyire szerettem volna siettetni a gőzöst, hogy minél előbb New-Yorkba érjünk, ahol a két vetélytárs szétvált volna!

Mielőtt elváltunk, komolyan megígértem Corsican kapitánynak, hogy örködni fogok közös barátunk fölött s egyúttal szemmel tartom Draket is, akit egyébiránt máától fogva Corsican kapitány is megfigyelt. Aztán kezet ráztunk és szétváltunk.

Este felé a délnyugati szél sötét felhőket hordott össze az égen. Igen sötét, csillagtalán éjszaka volt, amelybe szinte likat fűrtak a fényesen kivilágított szalonok ablakai. Lelkes tapsok és tetszéskiáltások hangzottak föl, valahányszor az egyik dalszínház kedvelt művésze a zongorához ült és csattanós dalait elénekelte.

XIII.

Másnap, március 31-én, vasárnap volt. - Hogy fogjuk tölteni ezt a napot? Angolos vagy amerikai vasárnap lesz-e, mikor minden korcsma és csapszék zárva van az istentisztelet alatt? Mikor minden munka szórakozás, foglalkozás, mintegy varázsütésre félbeszakad? - Úgy látszott, hogy ilyen lesz a vasárnap a földélzeten.

A vasárnap kedvéért, bár az idő szép s a szél kedvező volt, a kapitány nem huzatta föl a vitorlákat; ezzel ugyan pár mérföldnyi utat elvesztettünk, de az «illendőség» nem szenvedett csorbát. Én boldog voltam s beértem azzal, hogy legalább a kerekéknek meg a csavarnak megengedték, hogy foroghassanak.

Mikor a dolog mivoltáról kérdést intéztem egy szívvel-lélekkel puritán úrhoz, ezt a kenetes választ kaptam:

- Uram, tisztelnünk kell mindazt, ami egyenesen Istentől jön. A szél az ő kezében van: ne bántsuk tehát; a gőz ellenben az emberek kezében van: használjuk föl tetszésünk szerint.

Én hát szintén beértem ezzel a felelettel és mindent megfigyeltem, ami a hajó földélzetén történik.

A hajóslegénység tiszta, ünneplő gúnyába öltözött s még az sem lepett volna meg, ha látom, hogy a fűtők fekete kabátban élesztik a tüzet. A tisztek és a gépészek legszebb aranygombos és paszomántos egyenruhájukat öltötték föl, lakk-cipőket húztak és keztyűkben sétálgattak, várva az istentisztelet óráját.

A tenger gyönyörű volt és vakítóan ragyogott a tavaszi nap sugaraiban. A szemhatáron egyetlen vitorla sem látszott s a *Great-Eastern* egyedül járt a végtelen oceánon. Tíz órakor megcsendült a földélzet harangja: s a kormányos, aki kongatott, oly áhitattal végezte a dolgát, hogy szinte a falusi templom kis harangjának hívó szavát véltük hallani.

A harangszóra a földélzet is rögtön benépesedett ünnepi köntösbe öltözött utasokkal. Férfiak, nők és gyermekek mosolyogva, de halkán köszöntötték egymást! Mindenki hozta az imádságos könyvét is és úgy ment a nagy ebédlőbe, melyet erre az alkalomra templommá avattak. Minden asztalra került néhány biblia, melyet az ájtatos hívők barátságosan felosztottak egymás közt.

Magam is beléptem. Akkor már mély csönd uralkodott a tágas teremben. Az ajtóval szemben, magas emelvényen ült a tisztikar s köztük az első helyen Anderson kapitány, mint lelkipásztor. Dean Pitferge barátom mellém telepedett és hiúz szemeit fürkészve jártatta körül a tömegen. Azt hiszem, hogy nem annyira az áhitat, mint inkább a kíváncsiság hozta őt ide.

Féltizenegykor a parancsnok fölkel és megkezdődött az istentisztelet. Angol nyelven fölolvasta az Ó-Testamentom egyik fejezetét: a tizediket az Exodusból. A hallgatók minden vers után halkán folytatták az imát, elmondván a következő verset. Ez a bibliai párbeszéd, melyben férfiak, nők és gyermekek egyaránt résztvettek, körülbelül félóráig tartott.

Az áhitatnak ez a nyilatkozása valóban megható volt: Anderson kapitány, aki Isten után a legnagyobb úr volt a hajón, ünnepélyes komolysággal végezte teendőit s minden jó lett volna, ha az istentisztelet ezzel az imával véget is ér. De utána egy pap lépett az emelvényre, aki izgatott, bujtogatott ott, ahol csak a békének és türelemnek lehet szava.

Ez a pap az a kis, tömzsi yankee volt, akiről már megemlékeztem: egyike azoknak a cselszövő, ravasz protestáns pásztoroknak, akiknek az Egyesült Államokban és Új-Angliában szinte hihetetlen tekintélyük, befolyásuk van. A beszédje már készen volt: csodálható-e, ha értékesíteni akarta?

Ünnepélyesen begombolta hosszú, fekete kabátját, letette selymesszőrű kalapját az asztalra, elővette a zsebkendőjét, megtörülte vele az ajkait, körülnézett a hallgatóságon s aztán kenetes, behízelt hangon kezdte:

- Kezdetben teremte Isten Amerikát hat nap alatt, a hetedikén megpihent.

Ezt hallva szótlánul menekültem.

XIV.

Dean Pitferge, aki nem volt oly gyáva, mint én, villásreggeli közben elbeszélte, hogy a tiszteletes úr bámulatosan prédikált. A monitorok, a páncélos csatahajók, a torpedók, az Armstrong-ágyúk s még számos efajta emberirtó szerszám közreműködött beszédje sikerében. Ő maga szinte megdicsőült Amerika hatalmának és nagyságának ragyogásában.

Vállat vonva keltem föl az asztaltól s átmentem a nagy szalonba, melynek ajtaján ezt a jelentést olvastam:

Ész. szél. 50° 8'.

Nyug. hossz. 30° 44'.

Napi út: 255 mérföld.

Mindig ugyanaz a bosszantó eredmény. Összesen csak ezeregyszáz mérföldet tettünk meg, beleértve azt a háromszáztíz is, mely Liverpool és Fastenet közt van: tehát utunknak alig egyharmadáig jutottunk.

A tisztek, a legénység és az utasok is egész nap pihentek, éppen úgy, mint az Úr Amerika megteremtése után. A zongorák némán hallgattak, a játékterem üres volt, senki sem ivott. Fölhasználtam az alkalmat és bemutattam Dean Pitferge orvost Corsican kapitánynak. Vidáman beszélgettünk s a doktor mindenáron be akarta bizonyítani a hajóskapitánynak is, hogy a *Great-Eastern* elátkozott hajó. Corsican kapitány nagyon jól mulatott az eredeti doktor szellemes ötletein s különösen tetszett neki a «megfőzött mérnök» esete.

- Látom, - szólt a doktor, - hogy a kapitány nem nagyon hisz az én legendáimban.

- Nagyon?... Az sok volna! - viszonzá Corsican kapitány mosolyogva.

- Hát többet hinne-e, kapitány úr, - szólt Dean Pitferge komolyan, - ha bebizonyítanám, hogy ezen a hajón éjszaka kísértet is jár?

- Kísértet! - kiáltott föl a kapitány. - Micsoda! Hát még hazajáró lelkek is vannak? S ön komolyan hiszi?

- Hiszem, - felelte Dean Pitferge; - hiszem, mert komoly szavahihető férfiak mondják. Mert a szolgálatot tevő tisztek, kormányosok, hajóslegények egyhangúan állítják, hogy a sötét, csöndes éjszakákon valami fekete árnyék sétál a hajón. Hogy kerül a födélzetre? Senki sem tudja. Hogyan tűnik el ismét? Nem tudják megfejteni.

- Szent Dunstanra! - kiáltott föl Corsican kapitány. - Együtt fogjuk meglesni!

- Ma éjjel? - kérdezte a doktor.

- Ha önnek úgy tetszik, hát ma éjjel. Hát ön, - kérdezte a kapitány hozzám fordulva, - nem tart velünk?

- Nem, - viszonzám; - én nem akarom zavarni annak a szellemnek az inkognitóját. Különben is azt hiszem, hogy a doktor csak tréfál.

- Eszem ágában sincs, - felelte Pitferge megátalkodottan.

- Ugyan, doktor, - szóltam; - hát igazán komolyan azt hiszi, hogy a holtak lelkei visszajárnak kísértetni a hajók födélzetére?

- Hiszem, hogy a halottak is föltámadhatnak, - viszonzta a doktor; - s ez annál meglepőbb, mert orvos vagyok.
- Orvos! - kiáltott föl Corsican kapitány s hirtelen hátralépett, mintha ez a szó megdöbbentette volna.
- Legyen nyugodt, kapitány, - felelte a doktor, szeretetreméltóan mosolyogva; - ha úton vagyok, nem folytatom a mesterségemet.
- Az már más! - szólt a kapitány megnyugodva.

XV.

Másnap, április elsején, az oceánnak igazi tavaszi képe volt. Úgy zöldült, mint a mezőség a nap első sugarai alatt. Ez az áprilisi napfölkelt az Atlanti-oceánon valóban gyönyörű volt. A habok lágyan nyaldosták az úszó várost s a fürgé delfinek vígan fickándoztak a hullám-völgyben, melyet a *Great-Eastern* kerekei vágtak a vízben.

Mikor Corsican kapitánnyal találkoztam, megtudtam tőle, hogy a doktortól említett hazajáró lélek nem tartotta érdemesnek ezen az éjszakán, hogy megjelenjen. Valószínű, hogy az éj nem volt neki elég sötét. Ekkor az a gondolatom támadt, hogy az egész kísértetes história csak áprilisi tréfa volt, melyet a mi elbolondításunkra gondolt ki.

S valóban, az áprilisi tréfákat úgy az amerikaiak, mint az angolok nagyon kedvelik. Még itt, a hajón is, egymást érték a legsikerültebb fogások. Persze, egyik-másik ökölcsapásokkal ért véget; de szerencsére az ily ökölcsapások sohasem vezetnek párbajra. Mert Angliában a párbajt nagyon szigorúan büntetik, sőt még a katonáknak sem szabad verekedniök. A gyilkost megalázó büntetésre ítélik és emlékszem, hogy Dean Pitferge elmesélte egy magasrangú katonatiszt esetét, aki már tíz év óta gályarabságban ül, mert halálosan megsebesítette ellenfelét.

A *Great-Eastern* ebben az időben sem erőltette meg magát: huszonnégy óra alatt csak 250 mérföldnyi utat tett meg; tehát a leglassúbb személyszállító gőzös is elébe vágthatott volna. Anderson kapitányt nagyon bosszantotta ez a lassúság, amit a gépész a csekély gőznyomásnak és a tűzhely rossz szelelő-kéményeinek tulajdonított. Én ellenben azt hiszem, hogy a lassúság oka a kerekben van, melyeknek átmérőjét könnyelműen megkurtították.

Délután két óra felé azonban a gőzös futása kissé meggyorsult. Ezt az örömdetes változást az amerikai jegyespár arcáról olvastam le; ott ültek a gépház közelében, melynek nyitott födelén át lenéztek a mélybe, miközben mosolyogva váltottak pár szót. A gőzhengerből időnként élesen sípolva szökkent ki egy kevés gőz, mely a nagyobb nyomás alatt a biztosító csapon át menekült.

- Már szökik a gőz! Már szökik! - kiáltott föl a miss örvendezve.

- Nézzük, hány forgást tesz percenként! - felelte a vőlegény.

E pillanatban ért oda Dean Pitferge s mi is odamentünk a gépházhoz, a fiatal jegyespár mellé.

- Mily szép is az ifjúság! - sóhajtott a doktor menet közben.

- Az ám, kivált kettesben! - feleltem mosolyogva.

Aztán mi is rákönyököltünk a gépház párkányára s lenéztünk a hatvan lábnyi mélységbe, ahol a tengelyek szédítő sebességgel forogtak.

A fiatalember elővette óráját, a leány pedig, a vőlegénye vállára hajolva, nézte az órát, mialatt a fiatalember a csavar tengelyének forgásait számlálta.

- Egy perc! - kiáltott föl a fiatal leány.

- Harminchét forgás! - viszonzá a fiatalember.

- Harminchét és fél, - javította ki a doktor, aki ellenőrizte a számadást.

- És fél! - ismételte a miss ujjongva. - Hallotta, Edward? Köszönöm, uram, - folytatta, s édesen mosolygott Dean Pitferge doktorra.

XVI.

Visszamenve a nagy szalonba, az ajtón kifüggesztve olvastam az estélyi hangverseny programját. Volt abban ének, zene és fölolvadás, tízpercnyi szünet, aztán megint ének, zene és fölolvadás, végül pedig, - mint a vidéki színházakban a görögtűz, - «*God save the Queen*», az angolok nemzeti himnusza.

Megint fölmentem a fedélzetre és keresni kezdtem Mac Elvin kapitányt. Corsican megmondta, hogy Fabian elhagyta szobáját s én hozzá akartam szegődni, hogy kiragadjam bánatos merengéseiből.

A hajó előfelén találtam rá, ahol le is ültünk és beszélgettünk. Fabian időnként elnémult és visszaesett szomorú töprengéseibe. Majd fölkeltek s mialatt sétálgattunk, Harry Drake több ízben elment előttünk. Mint rendesen, most is nagy garraal beszélt, fönnhangon mondta el nézeteit, melyeket heves taglejtésekkel kísért. Sőt, ha nem csalódtam, úgy rémlett, hogy időnkint merően néz Fabianra is. Valószínű, hogy Mac Elvin kapitány szintén észrevette ezt, mert megkérdezett:

- Kicsoda ez az ember?

- Nem ismerem.

- Kellemetlen arca van, - mondta Fabian.

Hajtsatok ki a nyílt tengerre két hajót és hagyjátok ott: száz mérföld távolságról is közelednek egymáshoz, míg végre találkoznak. Tegyetek két ellenséget a tömeg közé: okvetlenül egymásra bukkannak. Ez a végzetük: pusztán csak idő kérdése az egész.

Este aztán megtartották a hangversenyt. A nagy szalon fényesen ki volt világítva és zsúfolásig megtelt hallgatókkal. Kívül a nyitott ablakon át belesetek a naptól égett arcú marcona hajóslegények, az előszoba pedig hemzsegett a pincérektől. Bent a teremben mindenkinek jutott ülőhely; vagy a körülfutó bársonydívánokon, vagy a számos széken, mely a szoba közepén állt.

Az első meglepetés az *Ocean-Time* volt. Ez az *Ocean-Time* politikai, közgazdasági szépirodalmi és társadalmi lap volt, melyet néhány úr szerkesztett az utasok kényelmére, a helyi viszonyok ismertetésére. Úgy az amerikaiak, mint az angolok nagyon kedvelik az ily időtöltést; a szerkesztők nem nagyon válogatók a tartalom tekintetében, az olvasók pedig ezzel a kevéssel is beérik.

Ez az április elsején megjelent első szám humoros akart lenni, de valószínű, hogy minden jó ízlésű francia csak bosszankodott s éppen nem nevetett volna rajta. Agyafurt szójátékok, együgyű táviratok, özönvízelőtti adomák váltakoztak benne színtelen egymásutánban: de a száraz humorú angolokat ez is fölvilányozta s a fölolvadót megtapsolták.

Ekkor Mr. Ewing, a csinos képű tenorista, lépett az emelvényre s elénekelt a «*Tenger szép szigetje*» kezdetű dalt; fájdalom, hogy a hangja nagyon messze esett az arcától és éppen nem érdemelte meg a «rokonszenves fogadtatást», melyben részesült.

Legjobban sikerült a «fölolvadás», habár a «szereplő» nagyon is egyszerű eszközökkel dolgozott. Egy derék texasi, ki tudja micsoda könyvből, fölolvadott egy fejezetet. Kezdetben lassan, alig hallhatóan olvasott, később azonban nekibátorodott - s a közönség viharos tapsokkal honorálta ezt a bátorságot.

Aztán egy szóló-játék a zongorán, melyet a már említett dalcsarnoki művész tréfás dalai követtek, fejezte be a program első részét. A most következő tíz perc szünet alatt egyetlen utas sem kelt föl a helyéről, hanem türelmesen bevárta a program második részét. Az első számot egy fiatal francia zeneszerző töltötte be; két csinos, dallamtól lüktető keringőt játszott el, a maga szerzeményét, melyet hosszantartó ovációk után meg kellett ismételnie. Majd a hajó-orvos szavalt el egy magánjelenetet, mely a «*Lyoni hölgy*» paródiája volt; ezt a drámát akkor nagyon fölkapták egész Angliában.

Most következett a második meglepetés: a szórakoztató. Mit értett ezen Anderson kapitány? Vajjon fölolvastatást vagy prédikációt akart-e tartani? Szó sincs róla. Sir James Anderson mosolyogva lépett az emelvényre, egy csomag kártyát vett elő a zsebéből, föl húzta a kabátja ujjait, hátra tűrte az inge ujját s néhány bűvész-fogást mutatott be, amelyeknek egyszerűségét elfeledtette a szereplő rokonszenves alakja. Ezt is viharosan megtapsolták.

Még két unalmas szám után következett volna a «*God save the Queen*», de néhány amerikai megkérte a francia zeneszerzőt, hogy játssza el nekik a francia nemzeti himnuszot. Az én derék földim rögtön rázendítette a *Partant pour la Syrie* indulót: de erre meg az északiak hevesen követelték a *Marseillaise*-t. Az engedelmes francia pedig, nem is törődve a két induló ellentétes politikai irányával, rögtön eljátszotta a Rouget de l'Isle csatadalát is. Ez volt a hangverseny fénypontja, amely után az egész közönség talpra állt és együtt énekelte az angol néphimnuszot: «Tartsd meg, Isten, a királynét.»

Szóval, ez az este is ért annyit, mint a legtöbb műkedvelő hangverseny: vagyis sok sikert hozott a rendezőknek és a szereplőknek. Fabian természetesen nem is mutatkozott.

XVII.

A hétfőről keddre virradó éjszakán a tenger ismét erősen hullámzott, a hajón minden mozdítható tárgynak lába kelt. Mikor reggel hét óra tájban fölmentem a födélzetre, az eső esett. A szolgálatot tevő tiszt begöngyöltette a vitorlákat, mire a gőzös még szörnyűbben kezdett táncolni.

Az utasok mind lemenekültek szobáikba s még a szalonok is kongtak az ürességtől, mert a tengeri betegség iszonyúan elhatalmasodott a hajón. Az utasok kétharmada nem jött el villásreggelire és ebédre sem. Nem lehetett sem whistezni, sem sakkozni, mert a hajó ingadozása tűrhetetlen. Néhányan, végigfeküdve a dívánokon, olvastak vagy aludtak. Ennél még az is többet ért, ha az ember fölment a födélzetre, dacolni széllel és esővel.

Kint csúnya idő volt s az eső oly sűrűn hullott, hogy pár kilométernyire sem lehetett látni a gőzös körül. Tíz óra tájban hajót jeleztek szél alatt, a gőzös orra felől; nagy háromárbcos vitorlás hajó volt, mely a szélllel futott, de a nemzetiséget a nagy ködben nem lehetett megtudni.

Tizenegy óra felé a szél alábbhagyott és északnyugatnak fordult. Az eső is csaknem egyidejűleg elállt s a széthasadt felhők mögül kikandikált a sötétkék égbolt. Nemsokára megjelent a nap is, áttörve a felhők fátyolát, lehetővé tette a déli megfigyelést, amelynek ez lett az eredménye:

Ész. szél. $46^{\circ} 29'$.

Nyug. hossz. $42^{\circ} 25'$.

Napi út: 256 mérföld.

A gőznyomás tehát hiába emelkedett, a hajó sebessége azért mégsem növekedett. De ennek oka az erős nyugati szél lehetett, mely szemközt támadt a hajónak és bizonyára nagyon csökkentette a sebességét.

Két óra tájban a köd ismét sűrűbb lett s egyúttal a szél is elállt. Ennek következtében a köd nemsokára oly tömör lett, hogy a hajóhídon álló kapitány már a hajó elején dolgozó matrózokat sem látta. Az ilyen köd nagyon veszedelmes a tengeren, mert a hajók, nem láthatván egymást, könnyen összeütköznek.

A tiszték és a legénység tehát megkettőztetett éberséggel őrködtek. A hajó orrában külön őrséget állítottak föl, mely harangszóval jelezte, hogy nincs-e hajó a gőzös útjának irányában. Egy csöngetés: hajó elöl; két csöngetés: hajó balra; három csöngetés: hajó jobbra.

És nagy szerencse volt ez az elővigyázat, mert három óra tájban egyszerre csak egy háromárbcos hajó bukkant föl alig kétszáz méternyire a *Great-Eastern* orra előtt. A vitorlás, nem lévén szele, nem tudott volna kitérni s ha a harangszóval figyelmessé tett kormányos idejében oldalt nem fordítja a *Great-Eastern*-t, az összeütközés kikerülhetetlen lett volna.

Lassanként a szél megint fölkerelkedett és estig egyre hevesebb lett; de a hajó nem nagyon ingadozott, mert a tenger nem háboroghatott, mivel a közel fekvő new-foundlandi zátonyok a hullámverés erejét fölfogták. Így hát James Anderson kapitány erre az estére is «fölolvasást» rendezett s a szalon a kitűzött órára ismét megtelt. De ezúttal nem bűvészfogásokat mutatott be, hanem elbeszélte a kábel lefektetésének történetét, amelyet maga vezetett. Megmutatta a különböző gépek fotográfiáit, amelyeknek segítségével a tenger alatti drótot lerakták, részletesen elmondta a sok bajt és viszontagságot, mellyel a munka járt: szóval megérdemelte a viharos tapsot és éljenzést, amellyel a hallgatóság a fölolvasást jutalmazta.

XVIII.

Másnap, április 3-án, már kora hajnalban olyan volt a szemhatár, amelyet az angolok «*blink*» néven ismernek. Fehéres, szemvakító fény borult az oceánra, annak jeléül, hogy nem messze úszó jéghegyek vannak. A *Great-Eastern* azon a vidéken hajózott, ahova legelőször jutnak el a jéghegyek, ha elszakadnak azoktól a jégmezőktől, amelyek a Davis-szorosból ereszkednek alá. Külön őrséget rendeltek arra, hogy fölügyeljenek, nem jön-e a gőzös közelébe ily veszedelmes jéghegy.

A szél hevesen fújt nyugat felől. A nehéz, viharral terhes fellegek lomhán úsztak a tenger fölött és szinte lenyúltak a vízig. Itt-ott, ahol a felhők keble meghasadt, látni lehetett a kék eget. A szél fölbodrozta, vágta a nyugtalan habokat, melyek tompa loccsanással verődtek a *Great-Eastern* bordáihoz.

Sem Fabian, sem Corsican kapitány, sem Dean Pitferge nem voltak még a földélzeten. Én a hajó orrába mentem, ahol a szűk csúcsban összefutó falak valóságos kis házikót alkottak, mely védve volt a szél ellen. Onnan végig láthattam az egész hajót. Az első árboc második keresztvitorla rúdján két hajóslegény dolgozott; álltak a vitorlarúdon s egyik kezükkel tartották magukat, a másikkal meg gyorsan és ügyesen kötözték össze a begöngyölt vitorlát. Fölöttem, a hajó orrában sétált föl s alá az őrt álló matróz, éles szemekkel vizsgálva a tengert köröskörül. A hajó hídján szétvetett lábakkal, a nyakát behúзва, állt a kapitány, tetőtől-talpig vízmentes kaucsukruhában, melynek a csuklyáját is a fejére borította.

A tengerből semmit sem láttam, csak azt a kis vékony, elmosódó sötétkék vonalat, mely a kerekék mögött elveszett a háttérben. A gőzös, melyet hatalmas gépezete hajtott, zúgva szelte a nyugtalan hullámokat s meg sem érezte a tenger háborgását, mely pedig a legnagyobb hajót is ingadozásba hozta volna.

Fél egykor megtudtam, hogy tegnap dél óta csak százhuszonhét mérföldet haladtunk. Az a szegény fiatal jegyespár bizonyára megátkozta a kerekeket, melyek nem forogtak, a csavart, amely lustán végezte dolgát, s a gőzt, amely nem tudott elég nyomást kifejteni.

Három óra felé a szél elzavarta a felhőket s az ég kiderült. Lassankint a szél is elült, de azért még sokáig hullámozott és szinte azt lehetett volna mondani, hogy az Atlanti-oceán forr, oly gyorsan követték egymást a tajtékzó habok. Félnégy tájban egy háromárbcos vitorlást pillantottam meg, mely kérdésünkre jelekkel küldte meg a számát. Amerikai hajó volt: az *Illinois*, mely Angliába tartott.

A francia hadnagy megmondta, hogy épp e pillanatban megyünk át a new-foundlandi zátony végső kiágazása fölött. Ezek a vizek halban fölötte gazdagok s itt fogják a legtöbb tőkehalat is, amelyből három elég volna egész Angliát s Amerikát jól tartani, - ha mind a háromnak az ikrái kikelnének.

A nap események nélkül telt el. Harry Drake egész a mai napig nem került érintkezésbe Fabiannal, akire Archibald kapitány meg én féltékenyen vigyáztunk. Este a szalonban a szokott szórakozás: ének és zene, meg fölolvadás, a kevésigényű angolok nagy öröme. Ezen a napon heves politikai vita fejlődött ki egy északi meg egy texasi közt; ez az utóbbi «császárt» követelt a déli államok számára, amit az északi méltatlankodva utasított vissza. Szerencsére a higgadtabbak közbeléptek s a vita következmények nélkül ért véget.

XIX.

Othagyva a fényesen világított szalont, Corsican kapitánnyal fölmentem a födélzetre. Már sötét éjszaka volt. Fönt az égen egyetlen csillag sem ragyogott. A hajó körül is a legmélyebb sötétség uralkodott, csak a kivilágított ablakok égtek, mint a kemencék izzó torkai. A koromsötétben még a legénységet sem lehetett látni: de mindezért bőven kárpótolt bennünket a friss üde levegő, melyet tele tüdővel szívtunk be.

- Majd megfultam a szalonban, - szólt Corsican kapitány. - Itt legalább szabad levegőben úszunk.

- Élvezzük hát vígan, - feleltem tréfásan. - Van itt levegő az egész világ számára, még pedig olyan fölséges levegő, aminőt a londoniak meg a párizsiak csak hírből ismernek.

- Úgy van! - viszonzá a kapitány; - de ki tehet róla, ha a városiak jobb szeretik a szénsavat, mint az oxigént? Én részemről a szénsavat még a pezsgőben sem szeretem.

Beszélgetés közben lassan mentünk a hajó orra felé. A kéményekből szikrákkal vegyest szállt föl a fekete füst és a gép tompa, dübörgő zakatolásába belévegyült a drótkötelek süvöltő bűgása, melyet a szél okozott. Néha-néha fölharsant az őrálló matróz hangos szava: «*All right!*» - Minden rendben! - «*All right!*»

S valóban, mindenféle óvintézkedést megtettek, hogy baj ne történhessék. A kapitány félóránként vizet merítettett a tengerből s gondosan megmérte a melegségi fokát s ha csak egy fokkal is süllyedt volna, bizonyára rögtön délnek fordítja a hajó orrát. Még pedig nagyon is helyesen, mert alig két hete történt, hogy a *Pereire* gőzös ugyanezen a vidéken jéghegyek közé került és a szó szoros értelmében befagyott. Egyébként is mindenütt kettőzött órség ügyelt föl a hajó biztonságára, úgyhogy az utasok egész nyugodtan alhattak.

A hátsó széles folyosó, ahol sétálgattunk, egészen néptelennek látszott. Már éppen meg akartunk fordulni, hogy aludni menjünk, midőn egy mozdulatlan alakot vettünk észre, amint a hajó párkányára könyökölve, a sötét folyosó háttérébe nézett. Corsican kapitány merően nézte a magányos alakot s aztán habozva közelebb lépett hozzá.

- Fabian? - szólt halkán.

Fabian, mert csakugyan ő volt, nem felelt; talán nem is hallotta a hívást. Corsican most még egyszer hangosabban megszólította. Erre Fabian összerezsent, arra fordította a fejét, de csak egy percre és visszafelelt.

- Csitt!

Aztán ujjával a sötét háttérbe mutatott, ahol valami árnyék lassan, kísértetiesen mozgott. Ezt a szemmel alig látható bizonytalan alakot nézte és szomorúan mosolyogva suttogta:

- A fekete hölgy!

Magam is összerezsentem. Corsican kapitány karon fogott s éreztem, hogy ő is megrázkódott. Ugyanaz a gondolat villant át mindkettőnk agyán. Ez az árnyék volt az a kísértet, melyről Dean Pitferge beszélt.

Fabian ismét visszaesett közönyös, semmivel nem törődő merengésébe. Én pedig elszorult szívvel, fátyolos szemekkel bámultam arra a rejtélyes emberi alakra, amelynek a körvonalait is alig láttam a koromsötét éjszakában. Lassankint azonban mindegyre jobban kivehattuk: közeledett felénk, majd megállt, habozott, ismét néhány lépést tett előre, aztán megint megállt

s amint felénk jött, inkább libegett a föld fölött, mintsem járt. Kísértet! Hazajáró lélek! Tíz lépésnyire tőlünk mozdulatlanul megállt. Ekkor már jól láttam, hogy magas termetű, karcsú hölgy, jól beburkolva fekete ruhába; de az arcát, melyet sűrűen elfátyolozott, nem láthattam.

- Őrült! Szegény őrült! Úgy-e, hogy őrült? - suttogta Fabian.

Csakugyan őrült is volt. De Fabian nem hozzánk intézte ezt a kérdést: ő magában beszélt.

A szegény teremtés ezalatt még közelebb jött hozzánk. Nekem úgy rémlett, hogy ragyogni, villogni látom szemeit, még a sötét sűrű fátyol alatt is, amint Fabianra nézett. Most egészen elébe lépett. Fabian, mintha villámütés érte volna, hirtelen fölegyenésedett. A fátyolos hölgy Fabian szívére tette a kezét, mintha a dobbanásait akarná megszámolni... Aztán hirtelen megriadva fölkerekedett és eltűnt a sűrű sötét éjszakában.

Fabian félig térdre roskadt és összekulcsolta a kezeit.

- Ő az! - suttogta halkan.

Aztán, lehajtván a fejét, kétségbeesve tette hozzá:

- Micsoda szörnyű képzelődés!

Ekkor Corsican kapitány megfogta Fabian kezét és gyöngéden, de határozottan mondta:

- Jer, Fabian, - és erővel elvezette boldogtalan barátját, aki lélektelenül ment utána.

XX.

Corsican meg én egy pillanatig sem kételkedtünk, hogy a fekete hölgy Ellen volt, Fabian egykori jegyese, aki most Harry Drake felesége. A végzet mind a hármukat összehozta ezen a hajón. Fabian nem ismerte rá, noha ösztönszerűen mondta, hogy - «ő az!»

De hogyan is ismerhetett volna rá? Abban azonban nem csalódott, hogy Ellen örült. A szegény asszony csakugyan örült volt és kétségtelen, hogy a fájdalom, a kétségbeesés, megölt szerelme kínja, a szegény és a nyomor törte meg lelkét. Erről beszélgettünk másnap Corsican kapitánnyal. Mert abban biztosak voltunk, hogy a tegnap esti nő Ellen, akit Harry Drake magával hurcolt kalandos útjára Amerikába. A kapitány szemeiben baljóslatú fény égett, az én szívem pedig fájdalmasan elszorult.

Mit is tehettünk a nyomorult ellen, aki férje és ura volt a szerencsétlen asszonynak? De nem ez volt a fontos, hanem az, hogy Fabian ne találkozhasék többé Ellennel, mert akkor megismerheti a jegyesét és kész a katasztrófa, melytől rettegtünk. Mindamellettt reméltük, hogy a két boldogtalan nem látja viszont egymást. A szerencsétlen Ellen nappal sohasem mutatkozott, sem a szalonokban, sem az ebédlőkben, sem a fődélzeten. Csak éjjel jött ki sétálni, bizonyosan kijátszva börtönörét, akit a napi fáradság kimerített. Legkésőbb négy nap múlva New-Yorkban leszünk: remélhettük hát, hogy ha a véletlen nem lép közbe s mi résen állunk, Fabian nem találkozik többé Ellennel. De az események nélkül számoltunk.

A hajó éjjel kissé megváltoztatta az irányát. Három ízben a fölhúzott víz hőmérséklete 27 Fahrenheitfokra, vagyis három-négy Celsius-fokra süllyedt a fagypont fölött, minek következtében a hajó orrát délnek fordították, mert a jéghegyek kétségtelenül közel lehettek.

Reggel a szemhatár nagyon szokatlan és különös volt; körös-körül vakító fehér visszfény kápráztatta a szemet, melyet a távolban úszó jéghegyek tükörlapjai vertek vissza. Csípős hideg szél fújdogált és finom jégdarab lepte el a hajó fődélzetét; majd sűrű szürkés köd szállt föl, úgyhogy a gőzös állandóan kürtölt, nehogy összeütközzék valami szembe jövő hajóval.

Fél tizenegykor a köd szétoszlott s rögtön aztán egy csavargőzös tűnt föl a szemhatáron. Kéményének felső része fehér volt s ebből mindjárt tudtuk, hogy az Inmat-társulaté, mely kivándorlókat szállít Liverpoolból New-Yorkba. A jelzőzászlókkal tudatta számát is, amely szerint a *City of Limerick* volt, ezeröttszáz tonnás személyszállító gőzös. Szombaton indult el New Yorkból, tehát máris sokat késett.

Villásreggeli előtt néhány utas olyan fogadást rendezett, amely az angolok és amerikaiak tetszését különösen megnyerte. Ennek a fogadásnak az eredménye csak négy nap múlva lesz megtudható. A fogadás neve: «a révkalauz kisorsolása». Mindenki tudja, hogy ha a hajó rendeltetési helyéhez közel van, kevéssel odaérkezése előtt a révkalauz feljön a fődélzetre. Az utolsó nappal és éjjel huszonnégy óráját tehát fölosztják negyvennyolc félórára, vagy kilencvenhat negyedórára, a fogadók számára hoz mérten. Minden résztvevő egy dollárt tesz be és sorshúzás útján neki jut a félóra vagy negyedóra valamelyike. Az összes betéteket pedig az nyeri meg, akinek a negyedórájában a révkalauz a hajóra lép. Látni való, hogy a fogadás nagyon egyszerű: nem a lovak, hanem a negyedórák futásáról van szó.

Az üzlet rendezését egy kanadai vállalta magára. Könnyen összehozott kilencvenhat résztvevőt, köztük engemet és Corsican kapitányt is. Nekem a hatvannegyedik negyedóra jutott, ami nagyon rossz szám volt. Mert az időt déltől délig számítják, következésképp vannak

nappali és éjjeli negyedórák; ezek az utóbbiak nem sokat érnek, mivel éjszaka ritkán jönnek a révkalauzok a hajóra s inkább bevárják a reggelt. Az én negyedórám pedig éjszakára esett.

Visszamenve a szalonba, láttam, hogy estére az utahi tiszteletes fölolvasást hirdetett - a mormonizmusról. Jó alkalom, hogy megismerhessük a Szent-Város rejtelseit; s a fölolvasás egyébként is érdekesnek ígérkezett, mert ez a Mr. Hatch nagyon jó szónok volt s ami fő, lelkesedett a tárgyéért.

Ugyancsak a szalon ajtaján olvastam a következő napi jelentést is:

Ész. szél. 42° 32'.

Nyug. hossz. 51° 59'.

Napi út: 254 mérföld.

Délután három óra felé az őrtálló jelentette, hogy egy nagy négyárbocos gőzös közeledik. Ez a hajó kissé el is tért az útiránytól, hogy megközelíthesse a *Great-Eastern*-t s a mi kapitányunk, ezt észrevéven szintén feléje tartott. Így tudtuk meg, hogy a gőzös neve *Atalanta*, azoknak a nagy tengerjáróknak egyike, melyek New-York és London között közlekednek és útjukban Brestet is érintik. Üdvözlöttük egymást és nemsokára egyik sem látta a másikat.

E pillanatban lépett hozzám Dean Pitferge, és bosszankodva adta tudtomra, hogy a Mr. Hatch fölolvasása elmarad. A hajón levő puritán nők nem engedték meg férjeiknek, hogy elmenjenek a mormonizmusnak szentelt fölolvasásra!

XXI.

Négy órára a kissé még felhős ég végleg kiderült és a tenger is lecsendesült. A gőzös oly nyugodt volt, mint a szárazföld. Ez a nyugodtság arra bírta az utasokat, hogy versenyfutást rendezzenek. Az epsomi gyöp nem vetekedhetett simaság tekintetében a *Great-Eastern* födélzetével s ha versenylovak nem álltak is az utasok rendelkezésére, ott volt a legénység, amelyben bizonyára akadtak kitűnő futók.

A verseny híre villámgyorsan terjedt. A sportsmanek rögtön összezsúrdultak, a tömeg azonnal föltódult a födélzetre. A versenybíróság elnöke egy angol, bizonyos Mac Carthy lett s a versenyzők is azonnal jelentkeztek: vagy féltucat hajóslegény, izmos, szálás fickók, akik égtek a vágától, hogy mérkőzhessenek a *Great-Eastern* nagy díjáért.

Versenypályának a hajó körül vezető széles utat hagyták meg s a versenyzők háromszor voltak kötelesek körül futni a hajót, ami körülbelül ezerháromszáz méter távolságnak felel meg. Ez éppen elég is volt. A kíváncsi tömeg csakhamar ellepte a hajóhidat és a magasabb helyeket, sőt még az árbocokra is jutott közönség. Valóban igen szemrevaló látvány volt ez.

Fabian, Corsican kapitány, Dean Pitferge, meg én is a hajó orra felől álltunk a hídon. Ott gyűltek össze a telivér sportsman-ek, mert közvetlenül előttünk állították föl az indulás és érkezés sorompóját. Nemsokára angolos szenvedéllyel fogadtak; volt bookmaker és voltak totalisateurok is. Ezek közt forgolódott Harry Drake is, hetvenkedve, kiabálva, mint mindig. Szerencsére Fabian, bár ő is kockáztatott néhány font sterlinget, nem sokat törődött az egész versennyel és hallgatagon félrevonult.

A versenyzők közt különösen kettő tűnt ki. Az egyik Wilmore nevű skót Dundeeből sovány szikár fickó volt, csillogó szemekkel és hatalmasan kifejlődött mellkassal. A másik O'Kelly nevű ír, izmos, tagbaszakadt atléta volt, valóságos Herkules, akit rögtön megtettek favoritnak; hármat kínáltak egyre az ír győzelmére s én már-már el is fogadtam ezt az ajánlatot, mikor az orvos azt mondta:

- Tegyen a soványra; ez az atléta nem jön be.

- És ugyan miért nem?

- Azért, mert nem telivér. Lehet, hogy kezdetben vezetni fog, de nem bírja végig; az a skót ellenben telivér. Nézze meg, mily szilárdan, egyenesen áll a lábain, nézze meg gyönyörűen domborodó mellkasát: fogadjon rá; majd meglátja, hogy nem bánja meg.

Követtem a doktor tanácsát és Wilmore győzelmére fogadtam. A többi négy versenyző igazi outsider volt, még csak szóba sem jött. Kisorsolták a helyeket: a sors az írnek kedvezett, aki a kötél mellett állt. A hat versenyző sorba állt, készen a startra.

Megadták a jelet: a startot hatalmas hurrá üdvözölte. A szakértők azonnal látták, hogy Wilmore és O'Kelly igazi versenyfutók. Mit sem törődve vetélytársaikkal, akik előre rohantak és halálra fárasztották magukat mindjárt kezdetben, ez a kettő kissé előre hajlott testtel, a fejét föltartva, könyökét a csipőihez szorítva, egyenletes léptekkel szaladt. Meztláb futottak sarkuk nem is érte a földet, úgy hogy minden lépésük ugrás, ruganyos lódulás volt.

A második fordulónál O'Kelly és Wilmore, akik folyton egymás mellett futottak, már maguk mögött hagyták lihegő, kimerült versenytársaikat; szemmel láthatólag bebizonyították annak a tapasztalatnak az igazságát, amit a doktor is hangsúlyozott előttem:

- Nem a lábakkal futunk, hanem a tüdővel; az inak is jók, de a tüdő még jobb!

Az utolsóelőtti fordulónál a közönség hangos hurrával üdvözölte a két favoritot. Az izgatottság, a taps, a biztatás, a kiabálás tetőpontra hágott.

- A kicsiny fog nyerni, - szólt Pitferge. - Nézze, még csak nem is fűj: a társa pedig már liheg.

Valóban, Wilmore sápadt volt ugyan, de nyugodt; O'Kelly ellenben úgy zihált, mint a fujtató. Ő már «korbácsot kapott», ahogy a lóversenytéren szokták mondani. De azért mind a kettő egy vonalban szaladt; most érték az utolsó fordulóhoz... most kerülték meg a gépházat... most szaladnak el az érkezési sorompó előtt... és...

- Hurráh! Hurráh! Wilmore! - kiabáltak sokan.

- Hurráh! Hurráh! O'Kelly! - kiáltoztak mások.

- Wilmore nyert.

- O'Kelly nyert.

- Nem, együtt jöttek be.

Az igazság az volt, hogy Wilmore nyert, de csak félhosszal s így ítélte a versenybíró is. A vita mindamellett tovább tartott és néhol durvább szavakat is váltottak. Az ír pártfogói és köztük különösen Harry Drake, azt állították, hogy holtverseny volt, amelyet újra kell kezdeni.

E pillanatban mintha ellenállhatatlan erő hajtaná, Fabian fölkel, odalépett Harry Drake-hez és hidegen mondta:

- Önnek nincs igaza, uram. A skót matróz győzött!

Drake hevesen fordult Fabian ellen.

- Mit beszél ön? - kérdezte kihívóan.

- Azt mondom, hogy önnek nincs igaza, - felelte Fabian nyugodtan.

- Ez kétségtelen, - vágott vissza Drake, - mert ön Wilmore győzelmére fogadott.

- Én is O'Kellyre fogadtam, mint ön - felelte Fabian. - De mivel vesztettem, fizetek.

- Uram, - kiáltott föl Drake, - azt merésznélne föltenni...

De nem fejezhette be szavait. Corsican kapitány kettőjük közé lépett, azzal az elszánt gondolattal, hogy magára veszi a dolgot és szembeszáll Fabian helyett Drake-val. Haragosan rákiáltott Drake-re és megvetően bánt vele. De világos volt, hogy Drake nem akart a kapitánnyal civódást kezdeni, mert mihelyst Corsican kapitány elhallgatott, Drake keresztbe fonta a karjait és Fabianhoz fordulva gúnyos mosollyal szólt:

- Hát önnek, uram, a barátaira van szüksége, hogy megvédelmezzék?

Fabian elsápadt és rögtön rárohant Drake-re. De én visszatartottam. Azt a gaz fickót meg viszont a társai hurcolták el, mialatt a két ellenfél gyűlöletes pillantással mérte végig egymást.

Corsican kapitány meg én lekísértük Fabiant, aki nyugodtan csak ennyit mondott:

- A legelső alkalommal arcul ütöm ezt a semmirekellőt.

XXII.

A péntekről szombatra virradó éjszakán a *Great-Eastern* keresztülvágott a *Gulf-stream* áramlatán, melynek sötétebb színű és melegebb vize valósággal kiemelkedett az óceán ágyából. Olyan ez az áramlat, mint igazi folyó, mely a vízpartok közt folyik s nagyságra a legnagyobb a földön, mert az Amazon és Mississippi kis patakokká törpülnek mellette.

Az április 5-i nap gyönyörűen virradt s a szép reggel korán kicsalta az utasokat a földélzetre. Vártam Corsican kapitányt is, de nem jött. Mivel nyugtalankodtam Fabian miatt, lementem érte a szobájába. Kopogtam: semmi felelet. Benyitottam: a szoba üres volt: Fabian nem volt otthon.

Ekkor felmentem a hídon; de sem barátaimat sem a doktort nem láttam a sétáló, sütkérező utasok közt. Hirtelen az a gondolatom támadt, hogy megnézem a hajónak azt a részét, ahol a boldogtalan Ellen lakik. De merre lehet a szobája? Hová zárta el őt Harry Drake? És kire bízta? Bizonyára fizetett ápolónő gondjaira, aki aztán börtönőre is a szerencsétlen teremtésnek. Tudni akartam, hogy hol lakik a szerencsétlen asszony; mégpedig nem kíváncsiságból, hanem azért, hogy meg tudjam akadályozni a találkozást közte és Fabian között.

Kutatásomat a nagy szalon körül kezdtem meg, és végig néztem az egymáson fekvő két emelet minden szobáját. Ez a nyomozás könnyű volt, mert minden kabin ajtaján kívül ki volt függesztve a tulajdonos neve, hogy a pincérek és inasok meg ne tévedhessenek. De a Harry Drake nevet sehol sem olvastam, ami nem nagyon lepott meg, mivel valószínűnek tartottam, hogy inkább a hajó farán, a kevésbé látogatott helyeken fogadott szobát. A kényelem és berendezés ezeken is ugyanaz volt, mivel a *Great-Eastern* bérlői csak egyetlenegy osztályú utasokat vettek föl a hajóra.

Végignéztem ezeket a folyosókat is; minden kabinnak megvolt a lakója, de Harry Drake neve ezek közt sem volt. Meghökkenve álltam meg, mert azt hittem, hogy már egészen végigjártam a hajót, mikor az egyik inas megmagyarázta, hogy igen is, van még vagy száz szoba, egészen hátul, az ebédlők mögött.

- S hogyan lehet odajutni? - kérdeztem.

- Külön lépcsőn, mely a kerekék mögött vezet le.

- Köszönöm, barátom. Nem tudná megmondani, hogy a Harry Drake úr szobája merre van?

- Ezt nem tudom, uram, - felelte az inas.

Ekkor fölmentem a kerekék mögötti hídra, ahol csakhamar megtaláltam a levezető lépcsőt. Ezen jutottam le abba a homályos, négyszögű terembe, amelyből, mint előszobából, két hosszú sorban nyíltak a hajószobák. Harry Drake, ha el akarta zárni Ellent a világtól, keresve sem találhatott volna jobb helyet.

E kabinok nagy részében senki sem lakott. Mégis végigjártam valamennyit, de egyiknek ajtaján sem találtam Harry Drake nevét. Csüggedten fordultam meg, hogy visszamenjek a földélzetre, mikor a fületem rejtélyes, alig hallható nesz ütötte meg. A különös nesz a bal oldali folyosó végéről hallatszott. Arra tartottam s amint közeledtem, lassankint valami szomorú bánatos panaszkodást, hogy ne mondjam, dalt hallottam.

Lélekzetemet is visszafojtva hallgatóztam: ez a fájdalmas hang nem lehetett másé, mint a szegény örült asszonyé. Lábujjhegyen közeledtem az ajtóhoz, ahonnan a panaszos hangok jöttek: a 775-ik számú szoba volt. Ez volt a legutolsó a sötét folyosóban s az ajtaján szintén

nem volt név. De nem csoda: Harry Drake-nek bizonyára az érdeke parancsolta, hogy eltitkolja, hol tartja fogva Ellent.

Most már egészen tisztán hallottam a boldogtalan nő hangját s bár semmi adatom nem volt, amelyből személyazonosságára következtethettem volna, egy pillanatig sem kételkedhettem, hogy ez a panaszkodó teremtes csakugyan Ellen.

Néhány percig hallgatóztam így és már éppen távozni akartam, mikor az előszoba felől léptek zaja közelgett felém. Ki volt az? Talán Harry Drake? Sem Fabian, sem Ellen érdekében nem lett volna jó, ha ez a nyomorult itt talál engemet. Szerencsére, a folyosó végéből lépcső vezetett föl a földélzetre, s ezen távozhattam. De mégis szerettem volna tudni, hogy kinek a lépteit hallottam.

Meghúzódtam tehát a homályos lépcső alatt és vártam. A léptek zaja megszűnt: és, csodálatos véletlen! Vele együtt elhallgatott a szegény asszony is. Pár perc múlva azonban ismét megszólalt a panasz s egyidejűleg rögtön hallottam a közelgő lépéseket is. Kidugtam fejemet a lépcsők mögül, és a bizonytalan homályban Fabianra ismertem a közeledőben.

Micsoda ösztön vonzotta, hajtotta ide szerencsétlen barátomat? Talán ő is fölfedezte a szerencsétlen asszony rejtékhelyét? Nem tudtam, hogy mit gondoljak. Fabian lassan, óvatosan közeledett, követve ezt a hangot, amely húzta, talán a nélkül, hogy ő maga is tudott volna róla. De a panaszos dal lassanként egyre halkabb lett s mire Fabian az ajtóhoz ért, egészen elhallgatott...

Oh, mily hevesen doboghatott a szíve! Hogyan remeghetett minden idege, hogy lángolhatott minden csöpp vére! Mert lehetetlen, hogy ez a hang ne keltette volna föl benne a múlt emlékeit. Pedig, mit se tudva arról, hogy Harry Drake a hajón van, honnan sejthette volna meg Ellen jelenlétét? És mégis, valami ellenállhatatlan erő vonzotta, oda szögezte a kabin küszöbére.

Fabian még egyre hallgatózott. Mit akart tenni? Megszólítja-e, hívja-e a boldogtalan örültet? Ez lehetséges volt, de egyúttal nagy veszedelem is lett volna. Most hirtelen egészen oda hajtotta fejét az ajtóhoz... s ebben a pillanatban belülről heves, éles sikoltás hangzott ki.

Ellen talán valami delejes ösztönnél fogva megérezte, hogy közelében van, akit szeret? Fabian magaviselete megdöbbenő volt. Hirtelen fölegyenesedett, fölemelte ökleit, mintha be akarná törni az ajtót. Én rémülten rohantam oda hozzá.

Fabian mereven bámult rám, de aztán megismert. Gyöngéden megfogtam a karját és magammal húztam. Nem ellenkezett, csak fojtott, hörgő hangon kérdezte:

- Tudja, hogy kicsoda ez a szerencsétlen?

- Nem, Fabian, nem tudom.

- Örült! - mondta Fabian. - A hangja szinte a túlvilágról jön. De ez az örültség gyógyítható. Érzem, hogy a gondos ápolás, az igazi szeretet meggyógyíthatná ezt az asszonyt.

- Jöjjön, Fabian - szoltam, - jöjjön!

Fölmentünk a hídra, de alig értünk föl, Fabian rögtön otthagytam s még csak nem is üdvözölt. Engedtem távozni, de nem vesztettem el őt szem elől s óvatosan követtem mindenfelé; egyenesen a szobájába ment és bezárkózott.

XXIII.

Néhány perccel később Corsican kapitánnyal találkoztam. Elmondtam neki a jelenetet, melynek tanúja voltam. Ő is rögtön átlátta, hogy a helyzet nagyon komoly és válságos. Vajjon el tudjuk-e majd háritani a katasztrófát? Ah, mennyire szeretnénk volna meggyorsítani a *Great-Eastern* futását, hogy minél előbb elválasszuk egymástól a két ellenfelet.

Mielőtt elváltunk, fogadást tettünk, hogy innentől még gondosabban felügyelünk a titokteljes dráma szereplőire és minden erőnkől rajta leszünk, hogy a katasztrófát távol tartsuk.

Tizenegy óra felé az angol utasok gyűjtést rendeztek az induláskor megsebesült matrózok javára, akik közül egyik-másik még most is ágyban feküdt sőt a skót vitorla-mester örökre megsántult, mert eltörte a lábát. Az ív csakhamar megtelt nevekkal és az adományok bőven gyűltek, noha olyanok is voltak, akik durván tiltakoztak e «fosztogatás» ellen.

Délben a következő jelentést függesztették ki a nagy szalon ajtajára:

Ész. szél. 41° 41' 11".

Nyug. hossz. 58° 37'.

Napi út: 257 mérföld.

A fiatal amerikai jegyespár, meglátva ezt a jelentést, elfintorította az orrát. S igazuk is volt: joggal panaszkodhattak a gőzös lassúsága miatt.

Villásreggeli előtt Anderson kapitány szórakoztatni akarta utasait és szabad «torna-gyakorlatokat» rendezett. Bottal a kezében maga állt a vagy ötvenfőnyi csapat élére, mely parancsnokának minden mozdulatát majomhűséggel utánozta.

Estére megint új «szórakozást» hirdettek, de én nem vettem részt benne. Ezek az együgyű szórakozások nemcsak untattak, hanem bosszantottak is: néhány jókedvű utas új lapot alapított, mely az *Ocean-Time* vetélytársa volt; de én már jóllaktam ennek a sületlenségeivel is és egy csöppet sem voltam kíváncsi az új lap «tartalmára».

Az éjszaka első felét a fődélzeten töltöttem. A tenger nyugtalanul hullámszott és előre megjelentette a vihart, noha az ég most még derült és világos volt. Lefeküdtem a fődélzet egyik magányos, csöndes részén és fölbámultam a sötétkék égboltra. Ott ragyogott a Göncöl-szekere, a Fias-tyúk, a Nagy-medve és a többi csillagok is mind, ragyogó fátyollal szőve be a hatalmas eget. A hold lassanként aláereszkedett és korongjának alsó szegélye már érintette az oceán tükörét; a Bika reám meresztette égő csillag-szemét, fölöttem a Véga tündöklött, a mi jövődöbeli sarkcsillagunk, nem messze tőle pedig az a gyémántszalag villogott, amelynek Északi Korona a neve.

XXIV.

Rossz éjszakánk volt. A *Great-Eastern* ismét táncolni kezdett, úgyhogy sem állni sem ülni sem járni nem lehetett, s minden, ami mozdulni tudott a hajóban, ismét lábra kelt.

Reggel hat órakor nagy nehezen fölmásztam a födélzetre s onnan a hajóhídra, amely üres és elhagyatott volt, - de mégsem egészen, mert mihelyt felértem, a derék Dean Pitferge orvos üdvözölt. Ott ült az egyik padon; rám kiáltott, hogy menjek oda hozzá, amit meg is cselekedtem, de éppen úgy értem oda, mint ő a minap hozzám: a lábai elé gurultam.

- Rajta! - kacagott a doktor; - ez valóban jól megy! Derék *Great-Eastern*! Éppen a megérkezés előtt éri utol ez a cyclon, mégpedig valóságos cyclon, amelyet egyenesen az ő számára rendeltek meg!

De nem igen beszélgethettünk, mert a szél torkunkba fojtotta a szót és néha oly hevesen fujt, hogy a lélekzetünk is szinte elállt. A *Great-Eastern* valóban cyclonba került: hogyan fog ellenállni az óriás a szörnyű veszedelemnek?

- Bizonyára baj éri! - hajtotta Dean Pitferge egyre. - Nézze csak, hogyan üti bele az orrát a vízbe!

A *Great-Eastern* csakugyan veszedelmesen bukdácsolt. Roppant magas eleje egészen lebukott a hullámok színéig s a víz keresztülcsapott rajta. Hét óra felé a vihar már javában tombolt. A szél óriási hosszú hullámokba tornyosította a vizet, melynek éles taraja fehéren tajtékzott. A hajó, mely oldalt kapta a heves hullámokat, rémségesen ingadozott.

- Itt csak két választás lehet, - mondta a derék orvos oly határozottan, mint a legtapasztaltabb tengerész. - Vagy szembefordítjuk a gőzöst a hullámok irányával és fél gőzerővel haladunk, vagy pedig egyszerűen hátat fordítunk a viharnek és megszökünk előle. De Anderson kapitány sem az egyiket sem a másikat nem fogja tenni.

- És ugyan miért? - kérdeztem én.

- Ugyan, miért!... - ismételte a doktor; - hát csak azért, hogy történjék valami!

Megfordulva észrevettem a parancsnokot, a főgépészt és még néhány tisztet, akik mind gumiköponyegben voltak és két kézzel kapaszkodtak a karfába. A parancsnok szokása szerint mosolygott; a második kapitány hangosan kacagott, hogy fehér fogai kivillantak sűrű fekete bajusza alól, mintha nem is a mi hajónk táncolt volna ebben a rémséges viharban.

Megdöböntett a kapitány makacssága, mellyel szembe szállt, küzdött a fölzúdult elemekkel. Az Atlanti-oceán képe félnyolckor szörnyű, rettenetes volt. A hajó előrésze csaknem mindig víz alatt bukdácsolt s én elképedve néztem a gigászi gőzös harcát a hullámokkal. Egy pillanatra magam is értettem és méltányoltam a parancsnok konokságát, aki nem akart meghátrálni: de ebben az egy pillanatban megfélelkeztem arról, hogy a tenger hatalma és ereje végtelen és semmiféle emberi alkotmány nem dacolhat vele.

Egyszerre csak, úgy nyolc óra tájban, heves lökést éreztünk: hihetetlen tömegű hullám rohanta meg a hajót, mely egészen oldalt dőlt.

- Ez itt, - szólt a doktor -, már nem csiklandozás, hanem ökölcsapás az arcra!

S valóban, az «ökölcsapás» elbánt velünk. A hullámok tetején ott libegtek a hajó karfájának letépett részei. A parancsnok rögtön oldalt fordította a gőzöst, hogy az úszó töredékek ne kerüljenek a kerekek alá. Most láttam csak, hogy a víz nagy darabon letépte, összetörte a hajó

káváját, mely ötven lábnyira volt a tenger színe fölött. De azért a *Great-Eastern* vakmerően folytatta az útját, mintha csak parancsnokának a konoksága lelkesítette volna.

Azonban a födélzetet is meg kellett tisztítani a sok töredéktől és lim-lomtól, melyet a hullámok szerteszórtak rajta. A hadnagy néhány legénnyel rögtön a rombolás színhelyére sietett.

- Vigyázzon, - szólt hozzám a doktor, - a szerencsétlenség közel van.

A kis csapat óvatosan ment a hajó orra felé, mi pedig a második árboc mögül lestük őket. Egyszerre csak a második hullám, mely még szörnyűbb és hatalmasabb volt, mint az első, a már nyílt résen becsapott a födélzetre, fölkapta azt a hatalmas öntöttvastóké, melyhez a vasmacska láncát szokták megkötni, átrohant a födélzeten és a hajó túlsó párkányát is letépte, magával ragadta, mintha csak papirosból lett volna.

A hajóslegények mind elbuktak; a hadnagy, aki egészen a víz alól bukott föl, káromkodva rázta meg víztől csepegő vörös szakállát. Majd, meglátva, hogy az egyik matróz élettelenül hever a vasmacska mellett, hozzá rohant. A többiek szöktek a hajóhíd felé, mert a víz három láb magasan volt az első teknőben.

A tengeren ismét sok töredék úszott s köztük néhány ezer apró baba: azok, amelyekkel párizsi földim Amerikát meg akarta hódítani! A kis jószágokat szintén elkapta a tenger, a nagy ládákat összetörte, a babákat szerteszórta a vízben, hogy az embernek szinte nevető kedve támadt, ha meglátta a hullámok taraján libegő ezer meg ezer bábút.

Pedig éppen nem volt nevetni való idő, mert a tenger árja egyre zúgott, hullámozott a tört résen át s a főmérnök jelentése szerint a *Great-Eastern* ezzel az egyetlen hullámcsapással több mint kétezer tonna vizet kapott; ennyi bőven elég lett volna rá, hogy akármelyik legnagyobb páncélos hajót a víz alá merítse.

- Helyes! - kiáltott föl a doktor, kinek a kalapját is elvitte a szél.

Most már lehetetlen volt tovább is küzdeni a viharral. Szökni kellett, mert a hajó orra a sok víz terhe alatt mélyebben feküdt, mint a hajó teste és hátulja s félni lehetett, hogy a következő hullám egészen eltemeti.

Átlátta ezt Anderson kapitány is és megadta magát sorsának. Sőt ő maga ugrott oda a kis gőzkerékhez, hirtelen megfordította a kolosszális hajót, mely oly gyorsan engedelmeskedett, mint a legkisebb csónak.

A következő pillanatban már észak felé haladtunk szöktünk a vihar elől, mialatt Anderson kapitány a fogait csikorgatva kiáltott föl:

- Meggyaláztam a hajómat!

XXV.

Mihelyt a hajó orra északnak fordult, mintegy varázsütésre, az ingadozás is rögtön megszűnt. Föl lehetett hát szolgálni a villásreggelit, amelyet az utasok nagy része jó étvággal is fogyasztott el, mivel a gőzös oly nyugodt volt, mintha csak kikötőben állt volna.

De másfél óra múlva ismét megkezdődött a tánc, mert a *Great-Eastern* újra régi irányába fordult és folytatta útját New-York felé. Én ismét fölmentem a doktorral a födélzetre, ahol találkoztunk földimmal, a párizsi babakereskedővel.

- Uram, - szólt hozzá a derék Dean Pitferge, - az ön babái kiállták a tűzpróbát; csak az a kár, hogy a tenger elvitte őket s így nem dicsekedhetnek el viselt dolgaikkal az Egyesült-Államokban.

- Baj is az! - viszonzá vidáman a kereskedő. - A szállítmányt jó előre biztosítottam s a babák szerkezetének titka különben sem fulladt velük együtt a tengerbe.

Látni való volt, hogy az élelmes francia, már a megérkezés előtt is kitűnő üzletet csinált. Köszöntöttük őt s továbbmentünk a hajó fara felé, ahol az egyik kormányostól megtudtuk, hogy a kormánykerék láncja összegabalyodott az alatt az idő alatt, mely a kettős hullámcsapás között lefolyt.

- Ha ez a baj véletlenül akkor történik, mikor a hajót megfordították, - mondta Dean Pitferge, - igazán nem tudom, mi ért volna bennünket, mert a víz csak úgy ömlött a hajóba. A gőzszivattyúk ugyan már merik ki a betódult vizet, hanem azért még nincs mindenek vége.

- Hát az a szerencsétlen hajós? - kérdeztem.

- Súlyos sebet kapott a fején. Szegény fiú! Még fiatal hajóslegény, van két gyermeke is és ez volt az első tengerentúli útja. A hajó orvosa azt mondja, hogy felel az életéért s éppen azért nagyon aggódom érte. No, de majd meglátjuk! Azt is beszélték, hogy a hullámok több embert elragadtak, de ez, szerencsére, nem igaz.

- De mi már ismét rendes úton haladunk? - kérdeztem.

- Úgy van, - felelte a doktor; - nyugatnak fordultunk a szél és tenger ellen. Hát nem érzi? - tette hozzá s megkapaszkodott a korlátban, hogy el ne bukják. - Tudja-e, mit tennék, ha a *Great-Eastern* az enyém volna? Nem? Nos, luxushajóvá alakítanám át, úgyhogy minden hely tízezer frankba kerülne. Így csak milliomosok utaznának rajta, akiknek soha sincs sietős dolguk. Egy hónapig, vagy hat hétig is tartana az út Angliából Amerikába. Mert mindig úgy utaznánk, hogy a hullámok soha oldalt ne kapjanak s a hajó ne táncoljon, ne ingadozzék. Biztosítanám utasaimat a tengeri betegség ellen s minden gyomorémelygésért száz font sterling kárpótlást fizetnék.

- Ez valóban dicső eszme! - szóltam kacagva.

- Úgy van! - felelte a doktor, - ezzel sok pénzt lehetne nyerni... vagy veszteni.

A *Great-Eastern* fél gőzerővel folytatta útját, de a hullámok már nem csaptak föl a födélzetre, mert a hajó szél ellenében haladt. Nemsokára hatalmas felhőszakadás tört ki és a zápor gyorsan elsimította a hullámokat, ami annál könnyebben ment, mert a szél is elállt. Tíz óra felé a vihar egészen lecsöndesült és az ég is kiderült.

Délben fölmérték a hajó helyzetét és a csillagászati mérés a következő eredményt adta:

Ész. szél. $41^{\circ} 50'$.

Nyug. hossz. $61^{\circ} 57'$.

Napi út: 193 mérföld.

Kétségtelen, hogy a vihar vetett bennünket annyira vissza, hogy óránként átlag csak nyolc mérföldet tettünk. Az egyik utas, aki már ötvenedszer tette meg ezt az utat az Atlanti-oceánon át, kijelentette, hogy még sohasem ért oly ítéletidőt, mint ez a tegnapi volt. Maga a főgépész is mondta, hogy azt a szörnyű három napot kivéve, amelyben a *Great-Eastern* nem tudott kijutni a hullámvölgyből, ily szörnyű vihar még nem támadta meg a hajót.

XXVI.

Ezalatt a gőzszivattyúk egyre merték ki a vizet, mely a *Great-Eastern* előteknőjében meggyűlt a vihar alatt. Közben az eső elállt, a szél kissé megélénkült s estére már gyönyörű tiszta idő volt. Én fönt maradtam a födélzeten és sétáltam. Köröskörül tiszta volt a szemhatár; a szalonok nyüzsgő zaját elnyomta a kerekék és a csavar tompa szabályos dübörgése.

A nagy szalon ajtajához érve, meglepetten láttam, hogy zsúfolva van vidám közönséggel. Zúgó tapsvihár ütötte meg a füleimet. A napi szerencsétlenség semmiképpen sem gátolta az utasokat a szórakozásban: a halálos sebben fekvő hajóslegény senkinek sem jutott eszébe. Ujjongva fogadták a «mesterdalnokok» fölléptét, akik ezúttal a matrózok és inasok sorából teltek ki. Bizar, nevetséges gúnyába öltözve, parókákkal, förtelmes kalapokkal, éktelen zeneszóval vonultak be s aztán a legostobább dalokat, tréfás verseket énekelték.

De az utasok nem csupán itt szórakoztak. Sokan voltak az első, kisebb szalonban is, ahol nagy pénzben kártyáztak. A nyerők ravasz makacssággal védelmezték eddigi nyereségüket, a vesztek pedig kétszeres vakmerőséggel játszottak, mivel az idő már rövid volt és sietniök kellett, ha vissza akarták nyerni amit vesztek.

Én nemigen szoktam benézni ebbe a szalonba, mert ösztönszerűleg irtózom a játéktól. Az, akit a játék rabjává tesz, ritkán marad becsületes; ez a meggyőződés kerültette velem mindazokat, akik rendes játékosok voltak. Ezek közt Harry Drake vitte a főszerepet és a sok kalandor, aki Amerikában akart szerencsét keresni, mind köréje csoportosult.

Távolról néztem ezt a nyüzsgő szorongó tömeget, mely minduntalan zajos kiáltásokban, néha heves szóváltásokban és káromkodásokban jelezte a játék menetét. Egyszerre csak mély csönd támadt: valószínűleg nagy tétel forgott kockán s ennek a sorsa tette némává a játékosokat. Hirtelen úgy rémlett, hogy Fabian hangját hallom? melyet heves civódás követett.

- Mit kereshet ott Fabian? Talán az ellenségét? S a fenyegető katasztrófa csakugyan kitört?

Gyorsan lesiettem és benyitottam a szalonba. E pillanatban a szóváltás és zaj tetőpontra ért. A játékosok közt megpillantottam Fabiant; sápadtan állt ott szemben Drake-kel, aki szintén halvány volt. Utat törtem magamnak a tömegen át, míg hozzájuk értem. Kétségtelen, hogy Harry Drake megsértette, mert Fabian éppen e pillanatban emelte föl a kezét, hogy arcul üsse; szerencsére Corsican kapitány, aki nem tudom honnan termelt oda, még idejében megragadta barátja kezét.

De Fabian, ellenfeléhez fordulva, gúnyos, kihívó hangon kérdezte:

- Úgy veszi ezt a pofont, mintha megkapta volna?

- Úgy, - viszonzá Drake; - és itt a névjegyem.

A ki nem kerülhető végzet tehát, minden örökösünk ellenére is összehozta és szembeállította egymással a halálos ellenségeket. Most már késő lett volna megkísérteni, hogy szétválasszuk őket. Corsican kapitány rám nézett és szemeiből mély szomorúságot olvastam ki.

Fabian fölvette a névjegyet, melyet Harry Drake megvetően az asztalra dobott. Csak az egyik sarkát fogta meg, mintha félne, hogy bemocskolja vele az ujjait. Corsican elsápadt, az én szívem pedig hevesen dobogott. Végre Fabian rápillantott a névjegyre és elolvasta; aztán, szinte hörögve kiáltott föl:

- Harry Drake? Ön! ön! ön!

- Én magam. Mac Elvin kapitány, - felelte a gazfickó hidegen és nyugodtan.

Nem csalódtunk. Ha Fabian nem is tudta mindeddig Harry Drake nevét, a nyomorult nagyon is jól tudta, hogy kicsoda Fabian.

XXVII.

Másnap mindjárt kora hajnalban fölkerestem Corsican kapitányt, aki az éjszakát Fabian mellett töltötte. Szegény barátunk még mindig nem józanodott ki abból az izgatottságból, melyet vetélytársának a neve okozott neki.

- Vajjon titkos ösztöne megsúgta-e neki, hogy Harry Drake nem egyedül van a hajón? Gondolt-e arra, hogy Ellen is itt van, e nyomorult társaságában? Kitalálta-e, hogy az a szerencsétlen örült nem más, mint az ő volt menyasszonya?

Corsican maga sem tudott ezekre a kérdésekre megfelelni, mert Fabian egész éjszaka egyetlen szót sem szólt. A kapitány különben is nagyon leverte és kétségbeesett volt.

- Későn léptem közbe, - mondta. - Nekem kellett volna arcul ütnöm a nyomorultat, még mielőtt Fabian kezét emelt rá.

- Hiába való sértés lett volna, - feleltem megnyugtatóan. - Harry Drake bizonyára nem állt volna ki önnel. Mert nyilvánvaló, hogy csak Fabiant akarta a párbajra kényszeríteni s az ön fölláldozása mit sem segített volna.

- Igaza van önnek, - hagyta helyben a kapitány is. - Ez a nyomorult előbb-utóbb úgyis csak célt ért volna. Ismerte Fabiant, tudta a múltat, tudott szerelméről. Talán Ellen, mikor már az értelme elhomályosodott, öntudatlanul árult el mindent. Vagy az is lehet, hogy mint becsületes nő, még a házasság előtt mindent megvallott Drake-nek. Mikor mindent tudott s mikor a végzet útjába hozta Fabiant, gonosz ösztönei vezették, hogy civódást keressen. Csak attól félek, hogy ez a gazfickó veszedelmes párbajozó.

- Úgy van, - feleltem sóhajtva. - Amint hallottam, már két-három rosszvégű párbaja volt.

- Nem ez volna a legnagyobb baj, uram, - felelte Corsican kapitány: - sőt én nem is a párbajtól félttem Fabiant. Mac Elvin kapitány kitűnő vívó és nem szokott megijedni a veszedelemtől. Hanem a párbaj következményeitől rettegek. Mert ha Fabian megöli ezt a gazfickót, ez áthághatatlan örvény lesz köztük: pedig annak a szerencsétlen asszonynak épp azután volna legnagyobb szüksége Fabianra.

- Mindamellet, - feleltem én, - bárminők legyenek is a következmények, mi csak egyet óhajthatunk, úgy Ellen, mint Fabian érdekében: azt, hogy Harry Drake elpusztuljon. Az igazság a mi részünkön van.

- Az bizonyos, - felelte a kapitány, - de én mégis szörnyen sajnálom, hogy életem árán is meg nem akadályoztam ezt az összetűzést.

- Kapitány, - szóltam, melegen megszorítva az önzetlen barát kezét, - még nem jöttek el Harry Drake segédjei: én hát még nem veszítettem el minden reményemet.

- Tud rá módot, hogy megakadályozza ezt a párbajt?

- Még eddig nem. Azonban ha párbaj lesz is a dologból, az szerintem, csak Amerikában mehet végbe: s míg odaérünk, ugyanaz a véletlen, mely a bajt előidézte, el is háríthatja.

Corsican kapitány kétkedve rázta a fejét, mert nem nagy szerepet tulajdonított a véletlennek a sors intézésében. Fabian e pillanatban jelent meg a hídra vezető lépcső felső fokán. Halálsápadt volt és arcának szenvedő kifejezése megdöbbentett. Mihelyt meglátott bennünket, azonnal megfordult és másfelé ment. Nem mertük követni, csak szemmel tartottuk. De alig tett húsz lépést, hirtelen megfordult és egyenesen hozzánk lépett.

- Ő volt az! Az örült? - kérdezte. - Úgy-e, ő volt, Ellen? Szegény Ellen!

XXVIII.

Délig Harry Drake segédei még mindig nem jelentkeztek. Pedig, ha a sértett fél rögtön elégtételt akart, az első lépést már meg kellett volna tennie. Mire várt? Remélhettük-e, hogy fölhagy a dologgal? Tudtam, hogy Angliában nemcsak a törvény, hanem a közvélemény is kárhoztatja a párbajt: de a jelen esetben a sértés oly nyilvánvaló volt mind a két részről, hogy a fegyveres elintézés kikerülhetetlennek látszott.

E pillanatban a földélezet egyszerre megtelt utasokkal: a vasárnapi istentiszteletről özönlöttek a hívők kifelé. Én pedig lementem a nagy szalonba, amelynek ajtaján elolvastam a következő napi jelentést:

Ész. szél. 40° 33'.

Nyug. hossz. 66° 21'.

Napi út: 214 mérföld.

A *Great-Eastern* tehát már csak 348 mértföldnyire volt a Sandy-Hook foktól, mely a New-Yorkba vezető csatorna egyik végpontja. Most már amerikai vizeken hajóztunk.

A villásreggelinél Fabian nem jelent meg, Drake ellenben ott volt a rendes helyén. Vakmerő, arcátlan magatartása mellett is észrevettem, hogy nyugtalan és izgatott. Szokatlanul sokat ivott s időnkint lopva reám tekintgetett; talán Fabiant kereste mellettem? Még a villásreggeli vége előtt hirtelen fölugrott és elhagyta a helyét. Rögtön utána siettem, de mikor láttam, hogy a szobájába megy, megnyugodva mentem föl a hajóhídra.

Az idő fölséges volt; az égen egyetlen felhő, a tenger tükrén egyetlen fodor sem látszott. Dean Pitferge doktor, akivel találkoztam, elmondta, hogy a megsebesült matróz rosszabbul van; bár az orvos azt mondja, hogy életben marad, valószínű, hogy nem éri meg a holnapot.

Ezen a napon több hajóval találkoztunk. Az egyik, a londoni *Saxonia*, tele volt utasokkal, akik hangos hurrah-kiáltásokkal üdvözöltek bennünket. A másik, valószínűleg a *City of Paris*, nagyon messze járt tőlünk, s a nevét sem tudhattuk meg biztosan, csak gyanítottuk, hogy nem lehet más, mint ez a 2750 tonnás gyönyörű gőzös. A harmadik hajó, mellyel este hat óra tájban találkoztunk szintén közel ment el hozzánk; ez a *Philadelphia* volt, az Inmat-társaság egyik legszebb személyszállító gőzőse.

Kétségkívül nagyon is járt országúton haladtunk sőt a nagy *Europe* gőzöst is vártuk, de nem jött; ez a kerekesebb hajó 3200 tonnás és Havre meg New-York között közlekedik, de most valószínűleg északnak tartott s azért nem láthattuk.

Félnyolc tájban ránk esteledett és fölkelte a hold. Anderson kapitány a nagy szalonban ájtatos fölolvastatást tartott a bibliából, melynek szakaszai közben az utasok zsoltárokat énekeltek. Kilenc órakor ennek is vége volt: s a nap eltelt anélkül, hogy Harry Drake segédei kihívták volna Fabiant.

XXIX.

Másnap, április 8-án gyönyörű napra virradtunk. Mikor fölmentem a hajóhídra, a doktort már ott találtam.

- Láss! - újságolta bosszúsan; - az a szegény matróz csakugyan meghalt az éjjel. Pedig az orvos felelt az életéért!... Oh, a doktorok! Azok mindenről jól állnak! Ez már a negyedik társunk, aki útközben itthagyt bennünket, pedig még vége sincs az utazásnak!

- Szegény ember! - szoltam, - éppen most hal meg, a kikötő előtt, mikor már látjuk is az amerikai partokat. Mi lesz a feleségéből meg a kis gyermekeiből?

- Mit tehetünk róla, barátom, - felelte az orvos, - ez a természet nagy, örök törvénye. Mindnyájunknak meg kell halnunk! Helyet kell csinálnunk azoknak, akik utánunk jönnek. Az én véleményem szerint az ember csak azért hal meg, mert jogtalanul elfoglalta valaki másnak a helyét. S tudja-e, hány ember hal meg az alatt, amíg én élek, föltéve, hogy elérem a hatvanadik esztendőöt is?

- Fogalmam sincs róla, doktor.

- Pedig a számítás nagyon egyszerű, - viszonzá Dean Pitferge. - Ha megérem a hatvanadik esztendőötöt is, huszonegyezer kilencszáz napot, vagyis ötszázhuszonötezerhatszáz órát, vagyis harmincegy millió ötszázharminchatezer, vagy végre egy milliárd nyolcszázkilencvenkét millió százhatvanezer másodpercet éltem. Ez kerek számban két milliárd másodperc; mivel pedig a mi földünkön másodpercenként átlag egy ember hal meg, ez alatt az idő alatt kerek számban két milliárd egyén adott helyet az utódainak, amint én is helyet csinálok a magaménak, ha már majd nagyon szüksége lesz a helyemre. A fő az, hogy az ember minél később legyen terhére az utódjának.

Mialatt a doktor ilyen módon tréfálkozott a halálról, én a hajóácsokat néztem, akik tevékenyen dolgoztak, hogy kijavítsák a *Great-Eastern* megrongált részeit. És, ha nem akartak összetört korláttal New-Yorkba érkezni, sietniök is kellett, mert a gőzös gyorsan haladt a csöndes vizeken. Ezt onnan tudtam meg, hogy az amerikai jegyesek arca ragyogott az örömtől; most már nem nézegettek le türelmetlenül a gépházba: tudták, hogy a hajó óránként 13 mérföldet tesz meg s ezzel beérték.

Délben a tisztek már nem is nézték meg a napmagasságot. Tudták, hol vagyunk, hisz minden pillanatban várható volt, hogy meglátjuk a földet.

A villásreggeli után egyedül sétálgattam a födélzeten. Ott talált rám Corsican kapitány; az arcáról leolvastam, hogy valami újságot hoz; félrevonultunk magányosabb helyre.

- Drake segédjei fölkeresték Fabiant, - szolt a kapitány. - Fabian engem s általam önt kéri föl, hogy legyünk a segédjei. Számíthat-e önre?

- Mindenesetre, kapitány. Tehát egyáltalában nincs rá remény, hogy békés úton elintézhessük ezt az ügyet?

- Nincs rá remény.

- Mondja el legalább, miből keletkezett ez a civódás?

- Játék közben, készakarva, ürügy nélkül civódtak össze. Fabian ugyancsak ösztönszerűleg haragudott Drake-ra, mert hiszen nem is ismerte őt; Drake ellenben ismerte: s mivel Fabian neve örökös lelkifurdalás rá nézve, meg akarja ölni ezt a nevet a viselőjével együtt.

- Kik Harry Drake segédjei? - kérdeztem.
- Az egyik az a komikus...
- Talán doktor T...?
- Úgy van; a másik valami yankee, akit nem ismerek.
- Mikor keresnek föl bennünket?
- Itt várom őket, éppen most.

Harry Drake segédjei csakhamar meg is jelentek. Doktor T... alig fért a bőrében; nagyon büszke volt, valószínűleg azért, mert egy gazfickót képviselhetett. A másik segéd, a yankee, afféle kereskedő volt, aki mindent elad, amit az ember csak venni akar tőle.

A tárgyalást doktor T... nyitotta meg, akinek gőgös köszöntését Corsican kapitány csak alig fogadta.

- Uraim, így kezdte a hóbortos doktor ünnepélyesen. - Drake barátom, kinek műveltségét és társadalmi rangját az egész világ tiszteletben tartja, igen kényes küldetéssel bízott meg bennünket. A kérdés elintézésére Mac Elvin kapitány önöket jelölte meg, mint megbízottait. Én hiszem, hogy mint jó nevelésű, előkelő körökben forgó gentlemanek, hamar megértjük egymást és megállapodásra juthatunk.

Egyikőnk sem felelt neki.

- Uraim, - folytatta nekibátorodva, - kétségtelen, hogy Mac Elvin kapitány a hibás. A kapitány úr minden ok és ürügy nélkül kétségbe vonta Harry Drake úr becsületességét a játékban; azután pedig, még a dolog tisztázása előtt, a leghalálosabb sértéssel illette...

Ez a mézesmázos, körmönfont beszéd bosszantotta Corsican kapitányt, aki az ajkait harapdálta. Nem is tűrte tovább, hanem hirtelen közbevágott:

- A dologra, uram, a dologra. Nincs szükség ennyi szóra. Az ügy egyszerű és világos. Mac Elvin kapitány fölemelte a kezét, hogy arcul üsse Drake urat. Az ön barátja úgy veszi, mintha meg is kapta volna a pofont. Ő a sértett fél és elégtételt követel. Mi az elégtételt följánljuk. A fegyverválasztás joga az övé. Nos, tovább?

- Mac Elvin kapitány tehát elfogadja? - kérdezte doktor T..., akit Corsican gyors eljárása lehangolt.

- Föltétlenül.

- Barátunk, Harry Drake a kardot választja.

- Jól van. És hol lesz a párbaj? New-Yorkban?

- Nem; itt a hajón.

- Hát legyen a hajón, ha önöknek úgy tetszik. És mikor? Holnap?

- Ma este hat órakor a hátulsó födélzeten, mely ebben az órában üres és néptelen.

- Jól van.

Ezzel Corsican kapitány karon fogott engem s mind a ketten hátat fordítottunk Harry Drake segédjeinek.

XXX.

- Most már teljesen lehetetlen a katasztrófát elhárítani; pár óra múlva szemközt állanak egymással a vetélytársak s akkor minden eldőlt. Mi volt ennek a túlságos sietségnek az oka? Talán Harry Drake alkalmasabbnak tartotta a párbajra ezt a francia társaságtól kibérelt hajót, mint Amerika földjét? Vagy még előbb igyekezett Fabiantól megszabadulni, mint amerikai talajra érünk?

- Ne keressük a sietség okát - szólt Corsican kapitány; - ha már meg kell lennie, csak hadd legyen meg minél előbb.

- Megkérjem Dean Pitferge doktort, hogy jöjjön el a párbajra? - kérdeztem a kapitányt.

- Az nagyon jó lesz; orvosra úgyis szükségünk van.

Corsican aztán elment, hogy megnézzé Fabiant. Nemsokára szomorúan kongattak a földélfeten. Az egyik kormányos, akitől megkérdeztem, hogy miért harangoznak, megmondta, hogy most temetik el azt a matrózt, aki az éjjel meghalt.

A harang kongására az utasok tömegesen tódultak a hajó elejére. Sűrű csoportok verődtek össze a hídon, a földélfeten sőt a mentőcsónakokon is. A tisztek, hajóslegények, gépészek és fűtők, akik nem voltak szolgálatban, mind a hajóhídra mentek.

Két órakor indult ki a gyászmenet a betegszobából; a megholtat durva vitorlavászonba varrták, a lábaihoz golyót kötöttek és úgy hozták az összeszőgezett deszkákon. Négy hajóslegény vitte a szomorú terhet, mely köré az angol lobogót csavarták. Lassan haladtak, követve a megboldogult társaitól s azon a kis erkélyen állottak meg, amely a kerekék hídjának folytatásaként a tenger fölé nyúlt ki.

Anderson és a főbb hajóstisztek már teljes díszben vártak rájuk. A parancsnok kinyitotta imádságos könyvét, levette sípkáját és a mély csendben halkán, buzgó áhítattal fölolvasta a halottak könyörgését. Minden szava tisztán érthető volt s igen sokan vele együtt suttozták az imádság szavait.

Aztán intett. A négy hajóslegény fölvette a halottat és lassan lecsúsztotta a lejtős deszkákon. Most a tengerbe ért: egy pillanatig úszott, majd fölegyenesedett s mindjárt aztán eltűnt a körüle bugyborékoló örvényben.

E pillanatban az őrt álló matróz harsány hangon jelezte:

- Föld! Föld!

XXXI.

Ez a föld alacsony sárgás partvidék volt. Mindjárt tudtuk, hogy a hullámos, homokos part nem lehet más, mint Long-Island, a hosszú sziget, igazi homokzátony, mely a Montauk-foktól egész Brooklynig, New-York kiegészítő városrészéig terjed.

Az utasok kezeikkel integettek az ígért földje felé, amelynek látása egyszerre elfeledtette velük az utazásban átélt sok keserű megpróbáltatást. Minden messzelátót a partra irányoztak, mely körül számos yacht, apró gőzös és halászbárka vitorlázott; ez a vidék a newyorkiak kedvenc nyaralóhelye s a parton egymást éri a sok villa és nyaraló.

Eközben az ég egyre jobban elborult. A déli szemhatáron sűrű, fenyegető felhők tornyosultak. A hőség rekkenő volt, mintha júliusban lettünk volna s a tenger fölött az a nyomasztó, félős csend uralkodott, mely a szörnyű viharokat szokta megelőzni. Hát még mindig nem volt vége a bajnak és veszedelemnek?

- Mondjak-e valami furcsa újságot? - kérdezte Dean Pitferge, aki utánam jött a hajóhídra.

- Nos, ki vele, doktor.

- Vihart kapunk, égháborút, még napnyugta előtt.

- Vihart, az meglehet: de égháborút, április hónapban? Az lehetetlen! - kiáltottam föl.

- A *Great-Eastern* nem törődik a hónapokkal, - szólt Dean Pitferge vállat vonva. - Ezt az égháborút is megrendelte. Nézze csak azokat a szürkén gomolygó felhőket; olyanok, mint az özönvíz előtti állatok s nemsokára egymásnak esnek széttépik egymást.

- Az igaz, hogy a szemhatár fenyegető, és vihart ígér; s ha három hónappal később lenne, el is hinném, kedves doktor, hogy zivatart, égháborút kapunk, most azonban lehetetlen.

- Én meg ismétlem, - felelte Dean Pitferge nekihevülve, - hogy pár óra múlva kitör a zivatar. A barométer hirtelen 721 milliméterre süllyedt, a délnyugati szél pedig, amelynek most van az ideje, köztudomás szerint mindig égháborút hoz.

- Az ön megfigyelései helyesek lehetnek, doktor, - feleltem mosolyogva; - de ugyan volt-e valaha eset, hogy ebben az évszakban és ezen a vidéken zivatar dühöngött volna?

- Mindenesetre, uram és pedig nem is egyszer. Az enyhe telek rendszerint zivatart is hoznak. Ha ön 1172-ben élt volna, hallhatta volna a mennydörgést februárban; sőt, ha csak 1824-ig megyünk vissza, annak az évnek december havában szintén dörgött és villámlott; 1837 januárjában, Drammen mellett, Norvégiában, le is csapott a villám s tetemes károkat okozott; a múlt évben pedig, vagyis 1866 februárjában, a villám néhány tréporti halászbárkát gyújtott föl. Látta, ezt csak emlékezetből tudom; de ha statisztikához fordulnék, egész sereg adatot hozhatnék föl.

- Nem, doktor, ez is elég: s ha már úgy kell lennie... hát majd meglátjuk. De ön legalább nem fél a villámtól?

- Én! - kiáltott föl a doktor. - A villám jó barátom nekem; sőt többet mondok, orvosom is.

- Az orvosa?

- Mindenesetre. Látta, 1867 július 13-án, engem villámütés ért az ágyamban, Kewben, London mellett s ez a villám meggyógyította a jobb karom bénaságát, amely dacolt az orvostudomány minden erőlködésével.

- Ezt csak tréfából mondja?

- Szó sincs róla. S különben is nem én vagyok az egyedüli, akit a villám végigsimogatott és meggyógyított; adatok vannak rá, hogy a villám bizonyos esetekben csodás gyógyításokat eszközölt s a világ minden orvosán túltett.

- Már pedig én nem nagyon bíznam ebben a gyógyításban s nagyon kétségbe kellene esnem, hogy hozzá folyamodjam.

- Mert még nem látta az eredményeket. Nézze csak, eszembe jut a következő eset: Connecticutban egy bérlő, aki gyógyíthatatlan asztmában szenvedett, 1817-ben meggyógyult, még pedig rögtön, mihelyt a villámütés érte.

- Csodálom, hogy az ily különös esetek rendszeren Amerikában történnek! - szoltam tréfásan.

- Csak nevéssen! - viszonzá a doktor és megfenyegetett; - előbb-utóbb önt is utoléri a végzet s akkor majd hinni fog.

XXXII.

Dean Pitferge nemsokára egyedül hagyott a hídon. Kényelmesen letelepedtem a hintaszékbe és néztem, hogyan készülődik a zivatar. Fabian még mindig nem jött föl a szobájából, de mivel Corsican is vele volt, nem aggódtam. Róla gondolkozva jutott eszembe, hogy a huga New-Yorkban lakik és elborzadtam a gondolatra, hogy esetleg talán holtan adhatjuk át barátunkat a szerető testvérnek.

Négy óra tájban megpillantottuk Fire-Island szigetét, melynek közepén magas világító-torony emelkedett. Az utasok nagy része föltódult a földélzetre s nézte az alig öt mérföldnyire fekvő szigetet. Mindnyájan a révkalauzt várták, akinek jövetele a nevezetes fogadást eldöntötte. Világos, hogy az éjszakai negyedórák tulajdonosai, akik közt magam is voltam, minden reményről lemondtak s a nappaliak közül is csak azok értek valamit, amelyek négy és hat óra közé estek. Az a nyolc-tíz úr tehát, akiknek ezek a negyedórák jutottak osztályrészül, kereskedni kezdtek a negyedórákkal s a vásár oly élénken folyt, hogy szinte a londoni börzére képzeltem magamat.

Négy óra tizenhat perckor kis vitorlás yachtot jeleztek, mely egyenesen a gőzös felé tartott. Kétségtelen, hogy a révkalauz volt, aki legfőljebb félóra múlva a hajón lesz. Erre újra megindult a vásár, még pedig nem csupán a negyedórákkal, hanem képtelen fogadásokat is tettek.

- Tíz dollárt rá, hogy van felesége.
- Húsz dollárt rá, hogy özvegy.
- Ötven dollárt, hogy vörös a szakálla.
- Hatvan dollárt rá, hogy az orra rezes.
- Száz dollárt rá, hogy jobb lábával lép a földélzetre.
- Szivarozik.
- Pipázik.
- Nem; sem nem szivarozik, sem nem pipázik.
- De igen! Nem! De igen!

Mialatt ezek az ostoba s még ostobább fogadások történtek, a kis yacht gyorsan közeledett. Mikor vagy két kötélhajításnyira volt a *Great-Eastern*-től, hirtelen behúzta a vitorláit és leeresztette a csónakját. Anderson kapitány megállította a gépet, mialatt a révkalauz csónakja, melyet négy legény hajtott, gyorsan közeledett. Lehajították a kötelet s a révkalauz ügyesen, mint a macska, fölkúszott a földélzetre.

A nyertesek hurrah-kiáltásokkal, a vesztesek bosszús morgással fogadták. A fogadás következőképp dőlt el:

A révkalauznak volt felesége.

Az orra nem volt rezes.

Szakállat nem viselt, a bajusza szőke volt.

Mikor a hajóra lépett, nem dohányzott.

Mind a két lábával egyszerre ugrott a földélzetre.

Végre, négy óra harminchat perc volt abban a pillanatban, mikor lábát a födélzetre tette.

Tehát a huszonharmadik negyedóra tulajdonosa nyerte meg a kilencvenhat dollárt. Ez éppen Corsican kapitány volt, aki nem is gondolt erre a váratlan nyereségre. Mikor megtudta, hogy ő nyert, rögtön Anderson kapitányhoz sietett, hogy fogadja el az összeget a szerencsétlenül járt matróz özvegye számára. A parancsnok melegen kezét szorította a kapitánnyal. Pár pillanat múlva egy őszbecsavarodott, marcona kormányos kereste fel Corsican kapitányt.

- Uram, - így szólt, - engem a társaim küldtek, hogy megmondjam önnek, hogy derék ember. Mindnyájan köszönjük a nemes ajándékot a szegény Wilson nevében, aki már nem mondhat köszönetet az ön jószágáért.

Corsican kapitány megindulva szorította kezét az egyszerű, viharezzett hajóssal.

E pillanattól kezdve a révkalauz volt a korlátlan úr a hajón. Mikor fölugrott a hajóra, egész csomó újságot dobott az utasok közé, akik egymástól kapkodták el a hírlapokat. A legfrissebb újságok voltak, amelyek ismét a művelt világhoz kapcsolták a *Great-Eastern*-t. Az elszigeteltség megszűnt, a társadalmi élet újra kezdetét vette.

XXXIII.

A vihar egyre fenyegetőbbnek ígérkezett s úgy látszott, hogy valóra váltja Dean Pitferge baljóslatú jóvendöléseit. A *Great-Eastern* ezalatt meglassította futását s a kerekei alig fordultak percenként háromszor-négyszer. Ellenben a vasmacskát és láncait előkészítették a horgonyvetésre; a hátulsó árbocon már fönt lobogott az angol zászló, míg a révkalauz, a hajóhídról, bekormányozta a roppant gőzöst a szűk csatornába. De a tengerdagály már megszűnt s az alacsony vízállás mellett a *Great-Eastern* már nem mehetett át azon a homokzátonyon, mely a Hudson-torkolatot elzárja. Meg kellett várni a holnapi tengerdagályt: még egy hosszú nap!

Háromnegyed ötkor, a révkalauz parancsára, ledobták a vasmacskákat; a láncok mennydörgéshez hasonló robajjal siklottak ki a hajóból, hogy az első pillanatban azt hittem, kitört a vihar. Mikor a vasmacskák a fenékre értek, a *Great-Eastern* lassan visszafelé úszott s aztán gyöngye lökéssel megállt; ettől fogva sziklaszilárd sziget volt a tengerben.

E pillanatban ismét és pedig utoljára, fölarsant a steward kürtje: búcsúebédre hívta az utasokat, kiket a társulat ezúttal pezsgővel tartott jól. Negyedóra múlva az ebédlők zsúfolásig megteltek, mert senki sem akart hiányozni a búcsúlakomáról.

Csak hétnek a helye maradt üresen; csak heten nem voltak ott: a két ellenfél, akinek élete forgott a kockán, a négy tanu, meg Dean Pitferge, az orvos. Tagadhatatlan, hogy Harry Drake nagyon jól megválasztotta a párbaj helyét és idejét: a földélzeten egyetlen lélek sem volt, az álmos kormányoson kívül, aki a hídon bóbiskolt.

Öt óra hét perckor Corsican kapitány és Fabian értünk jött: értem és Dean Pitferge doktorért. Az összeszólalkozás óta nem láttam Fabiant; szomorúnak látszott, de azért tökéletesen nyugodt volt. Ez a párbaj éppen nem aggasztotta. A gondolatai máshol jártak s mint mindig, úgy most is Ellennel foglalkozott. Mialatt szótlanul kezet fogott velem, Corsican kapitány azt kérdezte:

- Harry Drake még nincs itt?

- Még nincs, - feleltem.

- Menjünk a hajó farára. Ott a találkozóhely.

Odamentünk. Az ég egyre jobban elsötétült és távol a szemhatáron halk morajlás rázta meg a levegőt, melyet ritka villanások szaggattak meg. A szalonokból vidám kacagás, kiabálás, éljenzés hangzott ki.

Öt óra tíz perckor megjött Harry Drake is a segédjeivel. Hidegen üdvözlöttük egymást. Harry Drake egy szót sem szólt, de meglátszott rajta, hogy izgatott. Gyűlölettel nézte végig Fabiant, aki észre sem vette őt.

Corsican kapitány ezalatt a kardokat vizsgálta meg: egyenes vívókardok voltak, melyeknek kosara egészen védte a kezet. Összemérték, kipróbálták a kardokat s aztán az egyiket Corsican kapitány megtartotta, a másikat pedig átnyújtotta a yankeének.

Harry Drake ekkor ledobta a kabátját, a mellényét, kigombolta az ingét, fölgyűrte az ingujját és kezébe fogta a kardot: de a bal kezébe, mert balogvívó volt s ez igen nagy előny a párbajban.

Fabian még mindig mozdulatlanul állott a helyén, mintha ezek az előkészületek nem is érdekelték volna. Corsican kapitány hozzálépett, megérintette a vállát és átnyújtotta neki a kardot. Fabian ránézett a villogó acélra s ekkor, úgy látszott, egyszerre öntudatra ébredt. Megfogta a kardot és halkán mondta:

- Igaz! Most már emlékszem.

Aztán nyugodtan szembeállt Harry Drake-kel, aki rögtön vívóállásba lépett. A szűk helyen hátrálni sem lehetett; a két ellenfélnek úgyszólván egy álló helyében kellett küzdenie az életéért!

- Rajta, urak! - szól Corsican kapitány.

A két penge azonnal keresztezte egymást és a súrlódó acél sértő zizzzenésére mindnyájan összerementek. Az első fogások és cselvágások rögtön meggyőztek arról, hogy Harry Drake meg Fabian körülbelül egyformán jól vívnak. Mindamellet Fabian előnyben volt; nyugalma, hidegvére sokat nyomott a latban, különösen Harry Drake-kel szemben, akit gyűlölete idegessé, izgatottá tett; látszott, hogy ez az ember ölni jött ide és ölni akar.

Az első összecsapás néhány percig tartott s egyik fél sem sebesült meg, csak Fabian kapott jelentéktelen karcolást a bal karján. Mialatt pihentek, a zivatar szörnyű erővel kitört. Villám villámot ért, az eső zuhogva ömlött a felhőkből s a villamosság annyira meggyúlt a levegőben, hogy a kardok hegyén kékes fénycsomókban tömörült össze.

Pár percnyi szünet után Corsican kapitány ismét jelt adott a viadalra s a két ellenfél újra összecsapott. Harry Drake dühösen, vakmerően támadott, Fabian pedig nyugodtan, hidegvérrel védekezett. Egyszerre csak Drake teljes erővel rávetette magát Fabianra s egyenesen a szívének vágott; azt hittem, hogy a sújtás kikerülhetetlen, de Fabian hirtelen visszalépett, gyorsan leütötte Drake kardját, miközben a villámok szertehasogatták fejünk fölött a felhőket.

Ha Fabian föl akarta volna használni Drake esztelen vakmerőségét, most kezében tartotta ellenfele életét. Csak sújtania kellett volna; mert Drake egész felső teste fődetlen volt; de Fabian megállt s a következő pillanatban kardja is kihullott kezéből. Talán halálos sebet kapott, a nélkül, hogy észrevettük volna? Minden vérem a szívemre tolult.

- Védje hát magát! - hörgött Drake dühösen, s összehúzva magát, mint a tigris, ugrásra készen toporzékolt.

Corsican éppen közéjük akart lépni, mikor egyszerre csak Harry Drake fölegyenesedett és ámultan hátrahökkent. Megfordultam... halványan, mint a halál, Ellen közeledett a vívók felé. Fabian a karjait kitarva szinte megkövülten állt ott.

- Ön! Ön! - kiáltott föl Harry Drake Ellenhez fordulva. - Ön itt van!

Magosra emelt kardja úgy ragyogott a villamos fénytől, mintha tűzből lett volna: ilyen lehetett a cherub lángoló kardja, mellyel az első emberpárt kiűzte a paradicsomból.

E pillanatban valóságos fénytenger árasztotta el az egész hajót. Valamennyien leroskadtunk s majd megsüketültünk a rögtön következő szörnyű dördüléstől. Félájultan is éreztem, hogy erős kénköszzag fertőzi meg a levegőt. Pár pillanat múlva magamhoz tértem; Fabian fél térdre roskadt és Ellen ráborult: csak Harry Drake állt egyenesen, fenyegetően, mint az imént... de az arca fekete volt.

A szerencsétlen magához húzta a villámcsapást magasra tartott kardjával.

Ellen bágyadtan fölemelkedett és odalépett férjéhez... gyöngéden megérintette a nyomorult vállát. Ez a csekély érintés elég volt rá, hogy megdöntse az egyensúlyt: Harry Drake teste élettelenül zuhant a földélezetre.

Ellen a holttest fölé hajolt, mialatt mi többiek megborzadva döbbentünk vissza. A nyomorult Harry Drake meghalt.

- Lesujtotta a villám! - kiáltott föl a doktor, megragadva a karomat. - Lesujtotta a villám! Ah, ön nem akart hinni a villám csodáiban! Hisz-e most már?

Harry Drake-et csakugyan a villám sújtotta agyon, s mi már csak élettelen hullát láttunk magunk előtt.

XXXIV.

Másnap, kedden, április 9-én, reggeli tizenegy órakor a *Great-Eastern* fölhúzza macskáit s készülődött, hogy fölmenjen a Hudson folyó torkolatába. A révkalauz bámulatos ügyességgel és biztossággal kormányozta a gőzöst fölfelé; féltizenkettő tájban megérkezett a rév hivatal gőzöse, mely a szabályszerű orvosi vizsgálat után szabad bemenetelt engedett nekünk a kikötőbe.

Az éjszakai viharnek már vége volt s az utolsó felhők éppen most tűntek le a szemhatárról. Nemsokára megkerültük a *light-boat*-ot, vagyis azt a vízen úszó világítótornyot, mely a Hudson bejáratát jelzi. Mindjárt aztán elhaladtunk a Sandy-Hook végső pontja mellett, melyen szintén világítótorony áll s onnan már hangos hurrah-kiáltásokkal üdvözöltek bennünket.

Mikor a *Great-Eastern* megkerülte azt a belső öblöt, melyet a Sandy-Hook alkot, megpillantottuk New-Jersey zöldellő domborát, az öböl roppant erősítéseit, majd az alacsonyan fekvő nagy város körvonalaait is, melyek a Hudson meg az East-River közt terülnek el, mint a Lyon a Rhône és Saône folyók közt.

Egy órakor, miután végimentünk New-York rakodópartjai mellett, a *Great-Eastern* horgonyt vetett a Hudson folyóban és a vasmacskái úgy belekapaszkodtak a folyam kábeldrótjaiba, hogy az elutazáskor szét kellett tépni a kábelt.

Most megkezdődött az utasok kiszállása; végtelen sorban vonultak el előttem azok az útitársak, akiket talán sohasem látok viszont: a kaliforniaiak, a mexikóiak, az Északiak, a Déliek, a mormonok, a fiatal jegyespár... De én Fabiant és Corsican kapitányt vártam.

Anderson kapitánynak el kellett mondanom a párhaj részleteit s az egész szerencsétlenséget. Az orvosok megvizsgálták a halottat és megtették jelentésüket; az igazságszolgáltatás semmi üldözendőt nem látott Harry Drake halálában, ennél fogva úgy határoztak, hogy Drake-et akadálytalanul temessék el a szárazföldön.

E pillanatban a világhírű statisztikus, az amerikai Cokburn, aki egész úton egyetlenegyszer sem szólított meg, odajött hozzám és azt kérdezte:

- Tudja-e, uram, hány forgást tettek a kerekek az egész utazás alatt?
- Nem én, uram.
- Százezer-hétszázhuszonhárom forgást, uram.
- Ah, valóban! Hát a csavar, ha szabad kérdenem?
- Hatszáznyolcezerszázharmincat, uram.
- Nagyon köszönöm, uram.

És a híres Cokburn köszöntés nélkül, méltóságteljesen távozott.

Pár pillanat múlva Corsican kapitány és Fabian is feljöttek. Fabian boldogan szorította meg a kezemet.

- Ellen meggyógyul, - szólt örvendezve; - meggyógyul! Egy pillanatra visszatért az értelme. Ah, Isten igazságos: bizonyára visszaadja az eszét!

S ezt mondva, már előre örült a jövőnek. Corsican kapitány melegen átölelt búcsúzás közben.

- A viszontlátásra! - kiáltott föl hozzám a kis helyi hajóról, ahol már Fabian is ott volt, meg Ellen is, Mrs. R... felügyelete alatt, aki Fabian húga volt és a bátyja elé jött ki a hajóhoz.

Mialatt távozó barátaim után néztem, mellettem temett Dean Pitferge orvos.

- Nos, mi lesz önnel - kérdezte tőlem.

- Azt még magam sem tudom. Mivel azonban a *Great-Eastern* még százkilencvenkét óráig marad New-Yorkban, én pedig vele utazom vissza, ezt az időt Amerikában fogom tölteni. Ez ugyan csak egy hét, de ha jól fölhasználok, talán elég lesz arra, hogy megnézzem New-Yorkban a város nevezetességeit, a Hudson, a Mohawk-völgyet, az Erie-tót, a Niagarát s az egész vidéket, melyet Cooper oly gyönyörű hőstettek színhelyévé tett.

- Ah! Ön a Niagarához megy? - kiáltott föl Dean Pitferge. - Szavamra mondom, magam is szeretném viszontlátni s ha nem venné tolakodásnak...

- Akkor hát együtt utazunk, - szóltam, megszorítva az orvos kezét.

Negyedóra mulva mi is fölültünk a helyi hajóra s három órákor, miután a Broadwayn végig hajtottunk szállást foglaltunk a *Fifth-Avenue-Hôtel*-ben.

XXXV.

A *Great-Eastern*-nek április 16-án kellett visszaindulnia Európába; most még csak 9-e volt: tehát egy egész hetet tölthettem az Egyesült-Államokban. Vannak megvadult turisták, akik «express» utaznak s akiknek ez az idő elég lett volna talán arra is, hogy egész Amerikát megnézzék. Nekem ez eszembe sem jutott, sőt még azzal sem kecsegtettem magamat, hogy New-Yorkot tüzetesen megnézhetem s aztán könyvet írok az amerikaiak társadalmáról, jelleméről és erkölceiről.

Egyébként, ha csak a külső alakra tekintünk, New-Yorkot hamar meg lehet nézni, mert éppúgy nem változatos, mint a sakktábla. Utcái derékszögben metszik egymást s a hosszában futók neve «avenues», a keresztben futók pedig «streets»; az utcák neveit pedig a számok pótolják, ami elég egyhangú. Aki tehát a roppant városnak csak kis részét is megnézte, ismeri egész New-Yorkot, kivéve talán azt a déli, hebehurgyán épített részt, ahol a kereskedővilág lakik.

New-York hosszú földnyelven épült s minden tevékenysége e nyelv déli végpontján kezdődik. Két oldalán két igazi tengerszoros: a Hudson folyó és az East-River szegélyezi, melyeken hemzseg a sok hajó; apró helyi gőzösök és hidak kötik össze a várost egyfelől, a jobbparton Brooklynnal másfelől, a bal parton New-Jerseyvel. A newyorki utcák egyhangú tömkelegét csak egyetlen hatalmas forgalmú út szeli át: a Broadway, melyet legjobban a londoni Strandhoz, vagy a párizsi Montmartre-boulevardhoz hasonlíthatunk; alsó felében alig járható, oly nagy benne a tolongás és kocsitorlódás, a felső felében pedig néptelen és egészen elhagyatott: olyan utca, ahol a paloták mellett rozzant viskók is vannak s amely fölé hidakat kellett építeni, hogy a gyalogjáróknak is legyen helyük. Ezen az utcán sétálgattunk, Dean Pitferge doktor meg én, egész az ebéd idejéig.

Miután a *Fifth-Avenue-Hôtel*-ben megebedeltünk, ahol ünnepélyesen szolgálták föl a liliputi húsadagokat, babáknak való kis csésze-aljakban, az estét a Barnum-színházban töltöttük. Éppen akkor rendkívül érdekes és izgató dráma volt a műsoron; ez volt a címe: *New-York's Streets*. A negyedik felvonásban tűz üt ki s a színpad lángba borul, megjelennek az igazi tűzoltók és gőzfecskendővel eloltják a tüzet; természetes, hogy ez volt az előadás fénypontja.

Másnap reggel a doktor is, meg én is dolgaink után jártunk s úgy egyeztünk meg, hogy két órákor a hotelben találkozunk.

Először a postára mentem a leveleimért, aztán meglátogattam a francia konzult, aki igen szívesen fogadott, onnan átsiettem a Hoffmann-houseba, ahol egy csekket váltottam be s végre a harminchatodik utca 35-ik számú házba mentem, Mrs. R...-hez, Fabian húgához, akinek a címét tudtam.

De már nem voltak ott. Az orvosok tanácsára falura vitték Ellent, akinek csak a legteljesebb nyugalom és az üde, egészséges levegő adhatta vissza az egészségét s azzal együtt az ész világosságát. Mialatt én a városban jártam, Corsican kapitány ott volt nálam a hotelben és pár szóval megírta a dolgot. Hogy hova mennek, azt még nem tudják: ott állnak meg, ahol Ellennek a vidék megtetszik; de ígérte, hogy írni fog, mielőtt valahol állandóan letelepednek.

- Találkozunk-e valaha az életben? - Ki tudja? A sors olyan szeszélyes, hogy néha a legképtelenebb dolgok is megtörténnek!

Két órákor pontban már ismét a hotelben voltam s a doktort a «*bar-room*»-ban találtam, amely úgy tömve volt, mint a börze vagy a vásárcsarnok; ez a «*bar-room*» különös intézmény: éjjel-nappal nyitva van, mindenki bemehet és ingyen kap sajtót, kétszersültet és jeges vizet.

- Nos, doktor, - kérdeztem, - hát mikor indulunk?

- Ma este hat órákor.

- A Hudson-vonattal?

- Nem; a *Saint-John* gőzösön; ez is úszó város, valóságos *Great-Eastern*, de csak folyón s az a kitűnő előnye van a *Great-Eastern* fölött, hogy amerikai módra épült, tehát a kazánja könnyen fölrobbanhat és a levegőbe röpíthet bennünket. Jobb lett volna ugyan nappal utazni a Hudson folyón, mert a vidék gyönyörű, hanem a *Saint-John* csak éjjel jár. Holnap reggel öt órákor Albanyban leszünk; hat órákor fölülünk a newyorki vonatra s estére már a Niagara mellett vacsorázunk.

Egyetlen szavam sem volt a doktor programja ellen. Lehozattuk a podgyászunkat, kocsiba ültünk s egy negyedóra múlva már a *Saint-John* födélzetén voltunk.

XXXVI.

A *Saint-John* és párja, a *Dean-Richmond*, igen szép folyami hajók, amelyek épületeknek is beillenek. Két-három emeletesek, van rajtuk több terasz, veranda, folyosó és sétatér. Természetesen kerek hajók, de minden keréknek külön gőzgépe van s ez a gőzgép közvetlenül a kerekek mögött, a hajó testén kívül van, ami nagyon célszerű intézkedés, mivel ha a kazán fölrobban is, az utasokban kárt nem tehet.

Mint rendesen, most is igen sok utas volt a hajón. Dean Pitferge és én jegyet váltottunk a hálókabinra is és kis szobáskánk a gyönyörű szalonba nyílt, melyet karcsú korinthusi oszlopok díszítettek. Körös-körül pamlagok, kerevetek és párnás székek álltak az utasok kényelmére.

Nemsokára indultunk. Fölmentem a legmagasabb teraszra; nem messze előttem volt a kormányosház, ahol vén, markos hajóslegény kapaszkodott a kormánykerékbe és igazgatta a hajót. Mivel a sötét éjszakában a vidékből úgy sem láthattam semmit, lementem a födélzetre. Nemsokára oly sűrű köd szállt föl a folyóból, hogy vágni lehetett volna; a *Saint-John* bögött, mint valami özönvízelőtti masztodon, hogy az összeütközést kikerülje.

Dean Pitferge bevezetett a bámulatos fényűzéssel berendezett ebédlőbe, ahol egész sereg néger pincér szolgált ki bennünket. Vacsorázás közben elbeszélte, hogy a hajón négyezer és néhány száz utas van, köztük ezeröttszáz kivándorló, akiket a födélzet alá helyeztek el. Vacsora után lefeküdtünk.

Tizenegy óra tájban hirtelen lökés ébresztett föl. A *Saint-John* megállt és horgonyt vetett, mert a kapitány a sűrű ködben és sötétségben nem tudott előre menni.

Csak hajnali négy órakor indultunk tovább. Fölkeltem és kimentem az első verandára. Az eső megállt és lassanként a köd is eltisztult. Nemsokára kivehettem a szakadozott, kanyargós jobbpartot, melyet magas százados fák szegélyeztek; távolabb kéklő dombok zárták el a szemhatárt. A baloldali part ellenben alacsony, lapos, mocsaras volt; itt-ott homokzátonyok, mély földnyelvek nyúltak be a folyam vizébe, melyet számos csónak, gőzös, hajó és bárka borított.

Fél óra múlva Dean Pitferge is utánam jött.

- Jó reggelt, barátom, - szólt, miután teleszívta tüdejét az üde levegővel. - Tudja-e, hogy ez átkozott köd miatt nem érünk elég korán Albanyba, elszalasztjuk a vonatot! Így hát a programunk is változást szenved.

- Annál rosszabb, doktor, mert nem sok az időnk.

- Helyes! Így hát este helyett majd csak éjjel érünk a Niagarához.

Ez ugyan nem nagyon volt ínyemre, de bele kellett nyugodnom, mert úgysem változtathattam rajta.

Csakugyan, a *Saint-John* nyolc órakor kötött ki Albanyban, amikor a mi vonatunk már régen elment. Be kellett hát várnunk a két órás vonatot s ezalatt kényelmesen megnézhattuk a várost. De nem volt rajta sok nézni való: csak éppen olyan volt, mintha New-York valamelyik kerületét hozták volna ide a hegy aljába, a folyó jobb partjára, ahol amfiteátrum-alakban terjedt fölfelé.

Villásreggeli után kihajtottunk a vasúti pályaházhoz, amelynek sem kerítése, sem korlátai nem voltak. A vonat éppen úgy állt az út közepén, mint akármelyik omnibusz; mindenki akkor ülhet föl a hosszú kocsikba, amikor neki tetszik. Ezeket a kocsikat hidak kötik össze egymással, úgyhogy elejétől végig lehet járni az egész vonaton. A kitűzött órában, a nélkül, hogy állomásfőnököt vagy vasúti hivatalnokot, kalauzt, vonatvezetőt láttunk volna, csöngetés, kürtjel, vagy bármi más figyelmeztetés nélkül, a vonat megindult és óránként kilencven kilométernyi sebességgel röpített tova.

Mi pedig szabadon járhattunk-kelhattunk az egész vonaton, ahol újságárulók, pincérek, cukrászok, stb. velünk utaztak, hogy bármire volna szükségünk, mindjárt kéznél legyen. A vonat ezalatt száguldott a térs síkságon soha föl nem tört, eke alá nem fogott szűz területen, őserdőkön, pusztaságokon át s ha megállt, sehol sem volt korlát, kerítés, sehol az alkalmatlankodó, goromba vonatvezetők: mert az utasok maguk ellenőrzik magukat és egymást.

Így szeltük át ezt a gyönyörű szép vidéket, a Mohawk regényes völgyét, amelynek Cooper örök nevet szerzett kalandos regényeivel. A távoli szemhatáron föl-fölcsillant az Ontario-tó egy-egy csücske, ahol az amerikai regényíró remek művének legszebb részei lefolynak. A Börharisnya nagy eposzának gyönyörű színtere, az egykor vad, félelmes vidék ma már jól művelt, termékeny terület; itt épültek a történelmi nevezetességű városok: Róma, Syracuse, Palmyra; de nevezetességüket nem az Egyesült-Államok, hanem az ókor történetének köszönhetik.

A doktor magánkívül volt örömében; engem állandóan Sólyomszemnek szólított s nem is akart felelni, ha én meg viszont nem Nagy-Kígyónak szólítottam őt.

Este tizenegy órakor átszálltunk Rochesterben, keresztülvágtunk a Tennessee folyón, mely számos zuhatagban omlott alá a vasúti híd alatt. Hajnali két órakor pár mérföldnyire megkerültük a Niagara-zuhatagot, amelyet azonban még nem láttunk; aztán nemsokára megérkeztünk Niagara-Fallsba, ahol kiszálltunk és a *Cataract-House* fogadóba mentünk.

XXXVII.

A Niagara nem folyó, csak egyszerű csatorna, harminchat mérföld hosszú csatorna, mely a Felső-tó, a Michigan, a Huron és az Erie tavak fölösleges vizét levezeti az Ontario-tóba. A szintvonal vagy talajmagasság különbsége e két utóbbi tó között háromszáznegyven angol láb; ha ez a különbség egyenletesen volna elosztva a csatorna egész hosszában szó sem lehetne a vízesésről; de a talaj lépcsőzetesen esik alá s éppen ez adja meg a vízesésnek szörnyű erejét.

A Niagara-csatorna választja el az Egyesült-Államokat Kanadától; jobb partja amerikai, bal partja angol terület.

Április 12-én már kora reggel lent jártunk Niagara-Falls tágas utcáin. Ezt a kis várost közvetlenül a vízesés mellé építették s nyáron át kedvenc üdülőhelye az amerikaiaknak. Gyönyörű derült, bár kissé hűvös nap volt s távolról valami tompa robaj hangzott felénk.

- Az a vízesés? - kérdeztem a doktortól.

- Türelem! - felelte a derék Dean Pitferge.

Pár perc múlva a Niagara-csatorna partjaihoz értünk; a víz aránylag csöndesen folyt, de nem volt mély s a folyományból itt-ott hegyes sziklák emelkedtek ki. Vasívektől emelt fahíd vezetett a csatorna közepén fekvő kis szigetre. Fölmentünk rá.

A folyamon fölfelé, ameddig a szem látott, mindenütt csak vizet láttunk; lefelé vagy fél mérföldnyire, a víz egyszerre csak eltűnt, s helyette sűrű párafelhők gomolyogtak a szemhatáron. Ott volt az «amerikai-zuhatag», amelyet nem láthattunk; szemközt, a túlsó parton terült el a csöndes, barátságos kanadai part.

- Ne nézzen oda! - kiáltott rám a doktor. - Ne nézzen semerre sem! Kimélje magát! Hunyja be a szemeit és csak akkor nyissa föl, ha én mondom.

Természetes, hogy rá sem hallgattam a doktorra, hanem körültekintettem. A sziget, Goat-Island, nem nagy; területe mindössze hetven acre s olyan, mint a két vízesés közé ültetett bokréta: egészen erdős, gyönyörű fasorokkal, melyeken kocsikkal is lehet hajtani. Futva mentünk át a szigeten, a százados faóriások alatt, miközben a zuhatag robaja egyre hangosabb lett.

- Most nézzen! - kiáltott rám a doktor.

Éppen fölértünk a meredek sziklatetőre s előttünk állt a Niagara-zuhatag, hatalma megdöb-bentő teljességében. E helyen a csatorna hirtelen kanyarodott s itt volt a «kanadai vízesés», a «horseshoe-fall», a lópatkó-zuhatag, melynek vize két mérföldnyi szélességben és százötvennyolc láb magasról zuhant alá.

A természet, mintha minden pompáját ki akarta volna fejteni ezen a helyen szépségre vetekedik a világ legvadregényesebb vidékeivel. A nap sugarai száz ágra törnek a nyugtalanul habzó, tajtékzó hullámokon, melyek viszont a szivárvány legragyogóbb színeiben tündöklenek. Közvetlenül a Goat-Island közelében a víz tajtékja fehér, mint a frissen hullott hó, a csatorna közepe felé lassanként átmegy csodaszép tengerzöldbe, annak jeléül, hogy a víz nagyon mély; s valóban, a *Détroit*, a húsz lábnyi mélyen járó hajó, melyet ott a csatornára eresztettek, épen lejutott a vízesésen, a nélkül, hogy a fenéke megsérült vagy szilárd talajt érintett volna. A kanadai partok közelében a habok úgy csillognak a napsugárban, mint az olvasztott arany, mely szemvakítva zuhog a mélybe.

- Most menjünk a zuhatag közepébe! - kiáltott föl a doktor.

S oda mutatott arra a kis toronyra, mely a szigettől pár száz lábnyira, közvetlenül a zuhatag szélén, meredek sziklaszirten emelkedik. Ezt a «vakmerő» épületet valami Judge Porter építette 1833-ban és «Terrapin-Tower» a neve.

Lemenvén a sziget oldallépcsőin, kis keskeny hidat pillantottam meg; azaz, hogy néhány szál deszkát, mely a kiálló szirtekre fektetve, a szigettől a toronyig vezetett. Ez a híd csak pár lépésnyire volt az örvény párkányától és a zuhatag csaknem közvetlenül a lábaink alatt forrott és tombolt. Óvatosan végigmentünk a nyaktörő hídon s pár pillanat múlva fönt voltunk a toronyban.

Ez a negyvenöt láb magas, gömbölyű torony egészen kőből épült; belsejében csigalépcső vezet föl arra az erkélyre, amely egészen körülveszi a tetejét. Fölérve, egyenesen a mélység, a szédítő örvény torkába lehet látni; éreztük, hogy a torony inog, remeg a lábaink alatt. Egymás beszédjét már nem halljuk, mert a víznek szörnyű mennydörgése minden más hangot túlharsog. A felfröccsenő tajték a torony tetejét is benedvesíti s a mélyből fölszálló vízpárák gyönyörű szivárványokat alkotnak.

Optikai csalódás folytán úgy rémlik, hogy a torony szörnyű sebességgel rohan a vízen, - szerencsére a vízeséssel ellenkező irányban, mert különben a szédülés elkerülhetetlen lenne és senki sem bírna lenézni a feneketlen örvénybe.

Lihegve, bőrig ázva és elképedve vonultam be a torony párkányáról a felső szobába, ahová a doktor is rögtön követett.

- Ez a Terrapin-Tower, - így szólt a doktor, - előbb-utóbb le fog zuhanni az örvénybe.

- Azt hiszi? - kérdeztem önkénytelenül is megrázkódva.

- Mindenesetre. A kanadai vízesés észrevétlenül ugyan, de állandóan visszacsúszik. A torony, mikor 1833-ban fölépítették, jóval távolabb volt az örvény szélétől, mint most. A geológusok azt állítják, hogy harmincötezer esztendővel ezelőtt a zuhatag Queenstown városa mellett volt, tehát két mérföldnyivel előbbre, mint most. M. Bakewell szerint évenként egy méterrel, sir Charles Lyell szerint csak egy lábbal állandóan visszacsúszik: világos tehát, hogy jön idő; mikor azt a sziklát, melyen ez a torony áll, a víz szintén magával rántja.

Megint kimentünk az erkélyre és jobb kéz felől, a sziget déli csúcsának irányában, megpillantottuk az «amerikai vízesést» is, amely kisebb, mert szélessége csak száz láb, de a víz magasabbról százhatvannégy lábról esik és nem ívben, mint a kanadai, hanem egyenesen, függőlegesen. Hogy jobban láthassuk, át kellett volna mennünk a kanadai partra s ezt holnapra halasztottuk.

Ezen az egész napon ott jártunk a Niagara partjain s minduntalan visszatértünk abba a toronyba, mely a veszedelem kísértő erejével vonzott bennünket. Lelkesedésünk sohasem csökkent, sőt mindig fokozódott s alig győztünk betelni e fölséges természeti csodával, mely mindig más és más megkapó szépségét tárta föl nekünk. A doktor el akart vezetni a «Szelek barlangjába» is, ahova külön lépcső vezet le a szigetről; az a barlang a vízesés mögött, közvetlen a szörnyű vízfüggöny mögött van, de nem mehettünk oda, mert egy idő óta veszedelmes földomlások történtek benne s félni lehetett, hogy aki bemegy, nem kerül ki többé élve a barlangból.

Öt órakor hazamentünk a Cataract-Houseba, ahol gyorsan megebedeltünk s aztán ismét visszatértünk a kis szigetre.

A nap lassanként aláhanyatlott s mikor végső sugarai is eltűntek a sötét hegyek mögött, fölkelte a hold, melynek ezüst tányérja csak felében volt megvilágítva. A torony messzire előre vetette sötét árnyékát az örvény fölött. Lent a mélységben, melyet a homály végtelennek, feneketlennek tüntetett föl, forrott, tajtékzott a szörnyű zuhatag.

Micsoda kép volt ez! Nincs toll, sem ecset, amely csak megközelítőleg is vázolhatná a kép borzalmas szépségeit! Egy pillanatra valami imbolygó, mozgó fény jelent meg a szemhatáron: a vonat lámpása volt, mely éppen akkor röpült át a Niagara-hídon, két mérfölddel följebb. Egész éjjelig maradtunk ott a torony erkélyén, odaszögezve a varázsos bűbájtól, mely előmlött az egész vidéken. Most a hold fénykévéje egész ferdén esett alá a porfelhőként fölszálló vízre s ekkor gyönyörű, tejes szalagot, átlátszó, opálszerű ívet pillantottunk meg a zuhatag fölött: a holdszivárvány volt, melynek gyöngéd szinte légies színpompáját leírni meg sem kísérhetem.

XXXVIII.

Másnap, április 12-én, a doktor programja szerint át kellett mennünk a kanadai partra. Ez a kirándulás igen kellemes séta; két mérföldnyire kell csak fölfelé mennünk a Niagara jobb partján s aztán a függőhídhöz érünk.

Reggel hét órakor indultuk el s fél nyolckor már ott voltunk a *Suspension-Bridge* előtt. Ezen a hídon közlekedik az egyetlen vasút Kanada és az Egyesült-Államok közt. Maga a függőhíd két részből áll; a felső síkján mennek át a vonatok, az alsón, mely huszonhárom lábbal mélyebben fekszik, a kocsik és gyalogosok. A képzelet szinte visszariad attól, hogy leírja a mérnöki tudomány e remek, de vakmerő alkotását. Építője, John A. Roebling, valóban gigászi munkát végzett, mikor lerakta ezt a «függő hidat», melyen át kétszázötven lábnyi magasságban vasutak száguldanak át a szédületesen rohanó Niagara fölött! A híd nyolcszáz láb hosszú és huszonnégy láb széles és nyolcszáz tonna nehéz; 1855-ben építették és félmillió dollárba került. Abban a pillanatban, mikor éppen a közepén voltunk, egy vonat robogott el a fejünk fölött s éreztük, hogy a híd egy méternyivel lejjebb süllyedt a lábaink alatt!

Valamivel a hídon fölül, tehát nem a zuhatag fölött, ment át a híres Blondin a Niagarán, egy szál kifeszített kötélén. A vállalkozás mindamellett életveszéllyel járt, mert a folyam sodra ezen a helyen már ellenállhatatlan. De ha Blondin merészsége is megdöbben: mit szóljunk annak a fickónak a vakmerőségéhez, aki fölült a kötéláncos hátára s úgy tette meg a nyaktörő utat?

- Lehet, hogy a fickó nagyon torkos volt, - mondta a doktor, - mert Blondin fölséges omletteket szokott sütni a kötélén.

Kanadai területre érve, fölfelé mentünk a bal parton, hogy más oldalról nézhessük meg a zuhatagot. Fél óra múlva kis angol fogadóba értünk, ahol illendően megreggeliztünk. Közben megnéztem az idegenek albumát, melyben több ezer név van s köztük nem egy világhírű is, mint például: Robert Peel, Lady Franklin, a párizsi gróf, a chartresi herceg, Joinville herceg, Louis Napóleon (1846), Napoleon herceg és hercegné, Barnum (természetesen a lakása és címe is), Maurice Sand (1865), Agassis, Almonte, Hohenlohe herceg, Rothschild, Bertin, Lady Elgin, Burckhardt (1832), stb.

- Most pedig a vízeséshez! - szólt a doktor, miután megreggeliztünk.

Egy néger inas az öltözőbe vezetett bennünket, ahol vízmentes nadrágot, köpönyeget és kalapot kaptunk. Aztán a vezetőnk levezetett bennünket a hegyes, meredek sziklás úton a Niagara vízszintjéig; onnan, sűrű vízpárában mentünk a nagy vízesés mögé. A zuhatag ott zuhant le előttünk, mint valami óriási vízfüggöny, mialatt a helyéből erőszakosan kitolt levegő, mint viharos szélroham süvöltözött körülöttünk. Megvakulva, megsüketülve, bőrig ázva sem nem láthattuk, sem nem hallhattuk egymást ebben a barlangban, melyet az eléje boruló vízfüggöny éppen olyan áttörhetetlen páncéllal zár el, mintha gránitsziklák állnának előtte.

Kilenc órakor már ismét ott voltunk a kis fogadóban és levetettük a kölcsönzött ruhákat. Mikor fölmentünk a partra, örömteljes meglepetéssel kiáltottam föl:

- Corsican kapitány!

A kapitány meghallotta hangomat s azonnal hozzám sietett.

- Ön itt van! - kiáltott föl; - mennyire örülök, hogy láthatom!

- Hát Fabian? És Ellen? - kérdeztem, melegen megszorítva a kapitány kezét.

- Ők is itt vannak. Fabian boldog, mert remél; Ellen pedig lassanként lábadozik lelki betegségéből.

- De miért jöttek ide a Niagarához?

- Mert a Niagara az angolok és amerikaiak nyári találkozó helye. Aztán meg Ellennek nagyon megtetszett ez a vidék s azért maradunk itt. Nézze csak azt a villát, ott a fák között: az a Clifton-House, ott lakunk Mrs. R... társaságában, aki, mint ön is tudja, Fabian huga és nagy szeretettel ápolja Ellent.

- Meggyógyul-e hát Ellen? Megismerte már Fabiant?

- Még nem, - felelte a kapitány. - De azt ön is tudja, hogy akkor, midőn Harry Drake holtan roskadt össze, Ellen egy pillanatra visszanyerte az esztét. De ezt a pillanatnyi világosságot megint a tévelygés sötétsége váltotta föl. A doktor mindamellett bíz s az bizonyos, hogy mióta e nyugodt, gondos környezetben van, Ellen állapota határozottan javult. Csöndes, mélyen alszik és szemeiben időnkint föl-fölcsillan az emlékezet, az értelem sugára.

- Ah, kedves barátom! - kiáltottam föl; - akkor bizonyára meg is gyógyul. De hol van Fabian, hol van Ellen?

- Nézzen oda! - viszonzá Corsican kapitány, és a Niagara felé mutatott.

Odanéztem s megláttam Fabiant, aki még nem vett észre bennünket. Állt a sziklás parton, előtte pedig Ellen ült, mozdulatlanul. A balpartnak ezt a helyét «Table-Rocknak», szikla-asztalnak nevezik, mert egészen kiugrik a Niagara fölé, mely kétszáz lábnyi mélyben tajtékzik alatta. Valamikor sokkal nagyobb volt, de az idők folyamán hatalmas szikladarabok törtek le belőle s hullottak alá a folyóba, úgy hogy ma már alig néhány négyszögméter a területe.

Ellent, úgy látszik, egészen megragadta a vidék borzalmas szépsége. Erről a helyről egyszerre lehet látni mind a két vízesést; jobbra a kanadait, melynek fölporladozó vízpárái ködfátyolként zárják el a szemhatárt; balról az egész folyót, mely rohanva közeledik a zuhatag felé s végre alant az amerikai zuhatagot, mely szörnyű robajjal hull alá a sziklás örvénybe.

Nem akartam Fabiant zavarni. Corsican, a doktor, meg én lassan közeledtünk a Table-Rock felé. Ellen még mindig oly mozdulatlanul ült, mint a szobor. Egyszerre csak Fabian feléje lépett. Ellen hirtelen fölugrott, odasietett az örvény széléhez, karjait kiterjesztette a mélység felé... de aztán hirtelen visszadöbrent s kezével végig simította a homlokát, mintha valami rémes képet akarna emlékezetéből kitörölni. Fabian, halványan, mint a halál, melléje ugrott s közéje s az örvény közé lépett. Ellen megrázta szőke fejét, s egész teste megremegett.

Látta-e Fabiant?

Nem. Olyan volt, mint a halott, aki új életre ébred és emlékezni kezd, hogy egyszer már élt.

Corsican kapitány meg én nem mertünk egy lépést sem tenni, noha remegtünk, hogy ily közel az örvényhez valami baleset érheti őket. De Pitferge doktor visszatartott és megnyugtató bennünket:

- Csak hagyják ott Fabiant, - szólt, - ne aggódjanak.

Hallottam, hogy a fiatal asszony görcsösen zokogni kezd; majd érthetetlen szavak roppentek el ajkairól, mintha beszélni akarna, de elfeledte volna a szavakat. Végre kezeivel eltakarta az arcát s révedezve kiáltott föl:

- Istenem! Én Istenem! Mindenható Isten! Hol vagyok? Hol vagyok hát?

Csak most látszott észrevenni, hogy valaki van mellette s amint hirtelen lekapta kezeit az arcáról, láttuk, hogy egészen megváltozott. Szemeiben az értelem fénye villant föl és ezeket a látni kezdő szemeket Fabianra függesztette. Fabian remegve, némán, kitárt karokkal állt előtte.

- Fabian! Fabian! - kiáltott föl Ellen.

S élettelenül roskadt volna a földre, ha Fabian melléje nem ugrik és föl nem fogja. A szerencsétlen kétségbeesett sikoltásban tört ki: azt hitte, hogy Ellen meghalt. De a doktor rögtön megnyugtatta:

- Ne aggódjék, - szólt Fabianhoz; - sőt örüljön, mert ez a válság megmentette őt.

Ellent rögtön hazavittük Clifton-Houseba, ahol Fabian húga azonnal ágyba fektette. Csakhamar fölocsudott ájulásából s mindjárt aztán mélyen elaludt.

Fabian, akit a doktor is bátorított, örömtől ragyogó arccal reménnyel telve jött vissza hozzánk. Most már semmi kétség sem foroghatott fönn, hogy Ellen meggyógyul, hiszen őt is megismerte!

- Megmentjük őt, - szólt a kezemet szorongatva; - megmentjük! Én napról-napra örködni fogok és lesem értelmének újjáébredését. Holnap, talán holnapután Ellen ismét az enyém lesz. Ah, légy áldva, Istenem! Itt maradunk, ameddig csak meg nem gyógyul! Úgy-e, Archibald?

Corsican kapitány gyöngéden megölelte barátját. Fabian aztán hozzánk fordult, hozzám meg a doktorhoz és minket is elhalmozott hálás köszönetével. Mi pedig vele együtt örültünk és reméltünk, mert most már csakugyan volt okunk a reményre: Ellen meggyógyulása csak idő kérdése volt...

De nekünk vissza kellett térnünk New-Yorkba, hogy el ne szalasszuk a *Great-Eastern*-t. Alig volt egy óránk, hogy Niagara-Fallsba érjünk. Mikor elbúcsúztunk kedves barátainktól, Ellen még aludt. Fabian megölelt bennünket, Corsican kapitány pedig megígérte, hogy távirattal tudósít engem Ellen állapotáról. Délben elhagytuk Clifton-House-t.

XXXIX.

Néhány perccel később lefelé mentünk a kanadai parton a folyam szintjéhez, ahol már készen várt a csónak, melyen Amerikába igyekeztünk. Már volt is benne egy utas. Mindjárt bemutatatta magát, megjegyezvén, hogy mérnök és Kentuckyben lakik. Rögtön beszálltunk a csónakba s aztán gyorsan eveztünk az amerikai part felé; a folyam közepén még egy utolsó pillantást vetettünk a főséges zuhatagra. Láttam, hogy a mérnök is nagyon érdeklődve nézi a vízesést.

- Gyönyörű szép, uram! - szóltam hozzá; - valósággal csodálatos.

- Úgy van, - felelte a mérnök; - de mily roppant hajtóerő vész itt kárba! Mily óriási malmot lehetne hajtani ezzel az eséssel!

Sohasem volt olyan szörnyű kedvem mérnököt vízbe hajítani, mint akkor.

Az amerikai parton egy kis gőzsikló, mely csaknem függélyes pályán mozgott, pár másodperc alatt föl vitt bennünket a magaslatra. Fél kettőkor fölültünk az express-vonatra, mely negyed háromkor Buffalóba ért. Megnéztük ezt a fiatal várost, megkóstoltuk az Erie-tó világhírű vizét és este hat órakor fölültünk a newyorki vonatra. Az éjszakát a «sleeping-car», a hálókocsi kényelmes ágyában töltöttük és reggel Albanyban voltunk, ahonnan pár óra alatt New-Yorkba értünk, a Hudson bal partján utazva.

Másnap, április 15-én, a soha el nem fáradó Dean Pitferge társaságában még egyszer bejártam New-Yorkot, az East-Rivert, a Broadwayt és Brooklynt; estére kelve elbúcsúztam a derék doktortól, aki most már igaz barátom volt.

Kedden, április 16-án kellett indulnia a *Great-Eastern*-nek; tizenegy órakor tehát odahajtottam a harminchetedik «hajó-kiállóhoz», ahol már várt a kis helyi gőzös, mely az utasokat a nagy úszó városra szállította. Mikor én a födélzetre léptem, az már zsúfolva volt utasokkal és podgyással. Éppen amint a helyi hajó eltávozott a parttól, valaki megfogta a karomat. Visszafordultam: Dean Pitferge doktor volt.

- Ön az! - kiáltottam föl álmélkodva. - Hát visszamegy Európába?

- Vissza, kedves barátom.

- A *Great-Eastern* födélzetén?

- Mindenesetre, - felelte mosolyogva az eredeti ember; - meggondoltam a dolgot és vissza-utazom. Hátha ez lesz a *Great-Eastern* legutolsó útja: az tudniillik, amelyben elpusztul!

Éppen csöngettek, mikor a *Fifth-Avenue-Hôtel* egyik inasa fölrohant a födélzetre s átadta azt a sürgőnyt, mely éppen akkor érkezett Niagara-Fallsból. Corsican kapitány sürgönyözött, de csak ennyit:

«Ellen eszméletre tért, tökéletesen meggyógyult; az orvos felel érte.»

Megmutattam a sürgőnyt Dean Pitferge doktornak is.

- Felel érte! Felel érte! - dörögte bosszúsan a barátom. - Ő érte akár én is felelek! De hát mit ér az? Ki felel én értem, önért, mindnyájunkért, akik a *Great-Eastern*-nel utazunk? Azt hiszem senki és jól is tenné, ha nem felelné!...

Tizenkét nap múlva Brestbe érkeztünk s rá következő napon Párizsban voltunk. A hazautazás minden baj és viszontagság nélkül ment végbe, Dean Pitferge doktor nagy bosszúságára, aki napról-napra várta a hajótörést.

Mikor Párizsba érve leültem az asztalomhoz, ha nem lett volna kezemben a naplóm, amelybe gondosan följegyeztem minden nap eseményeit, azt hittem volna, hogy csak álmodtam azt a *Great-Eastern*-t, melyen csaknem egy hónapig laktam és Ellen meg Fabian találkozását, a gyönyörű Niagarát; azt hittem volna, hogy mindezt csak álmodtam!

Ah, mégis szép az utazás, még akkor is, ha az ember «nem hagyja ott a fogát», mint a doktor óhajtaná!

Nyolc hónapig semmit sem hallottam a derék Dean Pitferge doktorról. Egyszer azonban sokszínű bélyegekkel teleragasztott levelet kaptam, mely így kezdődött:

«A Coringny földéjzetén, Auckland közelében. Végre-valahára hajótörést szenvedtünk...»

És így végződött:

«Sohasem voltam vígabb és egészségesebb!

Igaz szívből barátja,
Dean Pitferge.»